

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

CEZA MUHAKEMESİNDE BAĞLANTILI UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Miraç Beyza ELMALI

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

CEZA MUHAKEMESİNDE BAĞLANTILI UYUŞMAZLIKLARIN
BİRLEŞTİRİLMESİ

Miraç Beyza ELMALI

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Miraç Beyza Elmalı tarafından hazırlanan “Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi” başlıklı bu çalışma, 24.05.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Miraç Beyza ELMALI

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. etin ARSLAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Miraç Beyza ELMALI

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu tezin yazım sürecinde bana her türlü desteği sağlayan kıymetli tez danışmanım Prof. Dr. Çetin ARSLAN'A teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca tezimi titizlikle okuyan öneri ve eleştirileriyle içeriğe ilişkin çok önemli katkılarda bulunan sayın jüri üyeleri Prof. Dr. Devrim AYDIN ile Doç. Dr. Önder TOZMAN'a teşekkürü borç bilirim. Lisans programında öğrencisi olduğum, hayatımın her aşamasında kendisini örnek aldığım, üzerimdeki emeği çok olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ'ye bu süreçteki destekleri sebebiyle minnettarım. Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olan çalışma arkadaşlarım Zehra AYÇİÇEK'e, Nilgün ERDOĞAN DAŞTAN'a, Ayşenur MAMAN'a, Rumeysa ALTINDİŞ'e ve Ayşenur KAYA ER'e bana vermiş oldukları destekleri nedeniyle ne kadar teşekkür etsem azdır. Son olarak bana inanan her daim yanımda olan sevgili annem Sebahat ELMALI ile babam Ahmet ELMALI'ya ve ayrıca nişanlım Mehmet GÜNAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ELMALI, Miraç Beyza, *Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Ceza muhakemesinde her uyuşmazlığın ayrı görülmesi kuraldır. Ancak uyuşmazlıklar arasında bağlantı olması birden fazla sanığın birlikte veya tek bir sanığın birden fazla suçtan ötürü yargılanmasının önünü açmaktadır.

Birleştirmeye ilişkin usul ve esaslar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 8 ilâ 11. maddeleri arasında ve aynı Kanun'un 16. ve 280/1-f. maddelerinde düzenlenmiştir. Bahsi geçen maddeler sorunsuz gözüke de birleştirmenin ihtiyari olması, öğretideki fikir ayrılıkları, yargı kararlarındaki muğlak ifadeler, birleştirme yerine sehven başvuru olan sair yöntemler bağlantı kavramı ile birleştirmede izlenecek yöntemin açıklığa kavuşturulmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda birleştirmenin adil yargılanma hakkı üzerindeki etkileri nedeniyle bu kurumun uygulanma koşullarının iyi bilinmesi önem arz etmektedir.

Çalışmamızda birleştirme konusuna sadece teorik açıdan yaklaşılmanın, incelenen çok sayıda yargı kararı ışığında birleştirme kurallarının uygulanışı da aktarılmıştır. Bu şekilde, öğretiyi uygulamanın ayrıldığı noktalar tespit edilmiş, birleştirmenin koşulları ve izlenecek usul kapsamlı bir araştırma sonucu ortaya konulmuştur. Ayrıca uyuşmazlıkların birlikte görülmesinin muhakeme sürecine olan etkisi adil yargılanma hakkı bağlamında incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Bağlantılı uyuşmazlıklar, soruşturmaların birleştirilmesi, davaların birleştirilmesi, davaların ayrılması

ABSTRACT

ELMALI, Miraç Beyza, *Joinder of Related Disputes in Criminal Procedure Law*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

In criminal procedure, it is the rule that each dispute is judged separately. However, the connection between the disputes paves the way for multiple defendants to be judged together or for a single defendant to be judged for more than one offense.

The procedures and principles regarding joinder are regulated in Articles 8 to 11 of the Code of Criminal Procedure No. 5271 and Articles 16 and 280/1-f of the same Code. Although the aforementioned articles seem to be unproblematic, the fact that joinder is optional, the disagreements in the doctrine, the ambiguous expressions in judicial decisions, and other methods that are used inadvertently instead of joinder require clarification of the concept of connection and the method to be followed in joinder. At the same time, due to the effects of joinder on the right to a fair trial, it is important to know the conditions of application of this institution well.

In our study, the issue of joinder has not only been approached from a theoretical perspective, but also the application of the joinder rules in the light of the numerous judicial decisions examined. In this way, the points where the doctrine and practice diverge have been identified, and the conditions of joinder and the procedure to be followed have been put forward as a result of a comprehensive research. In addition, the effect of joinder the disputes on the judicial process is analyzed in the context of the right to a fair trial.

Keywords

Related disputes, joinder of investigations, joinder of cases, separation of cases

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: CEZA MUHAKEMESİNDE UYUŞMAZLIKLAR ARASINDA BAĞLANTI..4	
1.1. GENEL OLARAK BAĞLANTI KAVRAMI	4
1.2. BAĞLANTI ÇEŞİTLERİ	4
1.2.1. Tek Yönlü ve Karışık Bağlantı	4
1.2.2. Dar ve Geniş Bağlantı	6
1.2.2.1. Dar Bağlantı	6
1.2.2.2. Geniş Bağlantı	8
1.2.3. Sübjektif ve Objektif Bağlantı	12
1.2.4. Hukuki Bağlantı	13
1.3. BAĞLANTININ SONUÇLARI	15
1.3.1. Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi	15
1.3.2. Nispi Yargılama Yapma ve Bekletici Sorun Sayma	16
1.3.2.1. Nispi Yargılama Yapma	17
1.3.2.2. Bekletici Sorun Sayma	20
1.4. BAĞLANTILI UYUŞMAZLIĞIN TESPİTİ	22
2. BÖLÜM: UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ	23
2.1. GENEL OLARAK	23

2.2. CMK İLE CMUK HÜKÜMLERİNİN BİRLEŞTİRME YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI	24
2.3. SORUŞTIRMALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ	27
2.3.1. Birleştirmenin Koşulları	30
2.3.1.1. Uyuşmazlıkların Bağlantılı Olması	30
2.3.1.2. Birleştirmede Fayda Olması	30
2.3.1.2.1. Birleştirme Yasağı	32
2.3.1.2.2. Birleştirme Mecburiyeti	33
2.3.1.3. Birleştirmenin Olanaklı Olması	33
2.3.2. Birleştirme Usulü	33
2.3.3. Soruşturmaların Ayrılması	36
2.4. DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ	37
2.4.1. Birleştirmenin Koşulları	39
2.4.1.1. Uyuşmazlıkların Bağlantılı Olması	39
2.4.1.2. Birleştirmede Fayda Olması	41
2.4.1.2.1. Birleştirme Yasağı	45
2.4.1.2.2. Birleştirme Mecburiyeti	47
2.4.1.3. Birleştirmenin Olanaklı Olması	49
2.4.2. Birleştirme Usulü	50
2.4.2.1. Genel Olarak	50
2.4.2.2. İlk Derece Yargılamasında Davaların Birleştirilmesi	51
2.4.2.3. Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Baktığı Davaların Birleştirilmesi	58
2.4.2.4. İstinaf Kanun Yolunda Davaların Birleştirilmesi	59
2.4.2.5. Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan Sıfatıyla Baktığı Davaların Birleştirilmesi	61
2.4.2.6. Davaların Ayrılması	65
2.5. BİRLEŞTİRMENİN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ	67
2.5.1. Birleştirmenin Azami Tutukluluk Süresine Etkisi	67
2.5.2. Bağlantılı Uyuşmazlıklarda Suç Ortağının Tanıklığı	69

2.5.3. Birleştirilen Davalarda Hükmün Kesinleşmesi ve Yayılma Etkisi.....	73
2.5.4. Birleştirilen Davalarda Kısmi Kesinleşme	77
2.5.5. Birleştirilen Davalarda Yargılama Giderleri	79
2.6. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ	80
2.6.1. Genel Olarak	80
2.6.2. Ek Savunma Hakkı ile İlişkisi.....	82
2.6.3 Sözlü İddianame ile İlişkisi	83
2.6.4. Ek İddianame ile İlişkisi	84
3. BÖLÜM: BİRLEŞTİRMENİN ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	87
3.1. GENEL OLARAK	87
3.2. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN ADİL YARGILANMAYA KATKISI	88
3.2.1. Delillerin Bir Bütün İçerisinde Toplanması, Tartışılması ve Değerlendirilmesi	89
3.2.2. Yargılamaların Makul Sürede Tamamlanması	92
3.2.3. Çelişkili Kararların Önüne Geçilmesi	94
3.2.4. Mükerrer Yargılamaların Önlenmesi	95
3.3. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN ADİL YARGILANMA HAKKINI İHLAL EDEN YÖNLERİ.....	98
3.3.1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali	98
3.3.2. İsnadı Öğrenme Hakkının İhlali	100
3.3.3. Savunma Hakkının İhlali.....	103
3.3.4. Meram Anlatma Hakkının İhlali	105
SONUÇ	107
KAYNAKÇA.....	112
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	122
EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU	124

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AMKYUHK	: Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun
AY.	: Anayasa
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
CD.	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Çev.	: Çeviren
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
K.	: Karar
m.	: Madde
no	: Numara
p.	: Paragraf
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
TCK	: Türk Ceza Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Portalı
v.	: Ve
vd.	: Ve devamı
Y.	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Ceza muhakemesinde genel kural her uyuşmazlığın muhakemesinin ayrı yapılmasıdır¹. Bu kural, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması adınadır. Nitekim tek failin tek fiiline indirgenmiş bir ceza muhakemesinin basit yapısı isabetli bir hükmün verilmesini kolaylaştıracaktır. Ancak kimi zaman uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı, ayrı ayrı yürütülen soruşturma ve kovuşturmaların birlikte görülmesi gerektirmektedir. Bu gereksinim 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)²'nin birleştirmeye ilişkin hükümleri sayesinde giderilmektedir.

Birleştirmeye muhakeme sürecinin etkinliği arttırılmakta isabetli bir hükme, daha kısa sürede ulaşılmaktadır. Aynı zamanda her bir uyuşmazlık bakımından ayrıca yapılması gereken ceza muhakemesi işlemlerinin bir kısmı tek seferde tamamlanmakta böylece mahkemelerin iş yükü ile yapılan giderler azaltılmaktadır³. Çelişkili kararların önüne geçilmesi ve mükerrer yargılamaların engellenmesi de yine birleştirme sayesinde olmaktadır⁴.

Birden fazla uyuşmazlığı birbiriyle bağlantılı kılan her türlü ilişki, birleştirme için yeterli değildir. Öncelikle söz konusu ilişkinin kanun koyucunun aradığı nitelikte bir bağlantıya vücut vermesi gerekir⁵. Ayrıca uyuşmazlıkların birlikte görülmesi muhakemenin bütünü bakımından faydalı ve gerekli olmalıdır⁶. Son olarak olanak varsa birleştirme yoluna

¹ SOYASLAN, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Basım, Ankara, 2020, s. 224; YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 16. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 271; TANERİ, Gökhan, **Ceza Muhakemesi Kanunu El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 51; TÜRE, Hayrettin, **Pratik Hukukta Kovuşturma**, 3. Basım, Lykeion Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 13.

² RG., 17/12/2004-25673, Yürürlük Tarihi: 01/06/2005.

³ CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 21. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022, s. 710.

⁴ Birleştirmenin çelişkili kararları önleyeceğine ilişkin bkz. YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 157; TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 21. Basım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021, s. 97; Birleştirmenin mükerrer davaları önleyeceğine ilişkin bkz. Y. 11. CD., E. 2013/18573, K. 2015/29727, T. 15/10/2015; İSTANBUL BAM 2. CD., E. 2018/2719, 2019/1, T. 02/01/2019.

⁵ YURTCAN, 2019, s. 269.

⁶ TOSUN, Öztekin, **Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri**, 1. Cilt, 4. Basım, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984, s. 397; ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, M. Ruhan / TEZCAN, Durmuş vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, (Ed. Bahri Öztürk), 16. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 206; ÖZEN, Mustafa, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 225.

gidilmeli aksi halde muhakemelerin ayrı görülmesi kuralına riayet edilmelidir⁷. Buna karşın uygulamada koşulları iyi değerlendirilmeden verilen birçok birleştirme kararlarının kanun yolu denetimde bozma nedeni yapıldığı görülmektedir.

Birleştirme kararlarının, usul kurallarına uygun bir şekilde verilmesi gerekir. Kovuşturma evresinde uyuşmazlıkların birleştirilmesi usulü CMK'da detaylı bir şekilde düzenlense de bu düzenlemelerin yorumlanması ve uygulanması konusunda birtakım sorunlarla karşılaşmaktadır. Soruşturma evresi bakımından ise mevcut düzenlemeler daha sınırlı sayıdadır. Bu nedenle soruşturma evresinde birleştirme usulünün, uygulamayla birlikte şekillendiği görülmektedir.

Koşulların elverişli olmadığı bir halde, birden fazla uyuşmazlığın tek bir muhakemede ele alınması çeşitli yönlerden adil yargılanma hakkını ihlal etmektedir. Yerinde verilen bir birleştirme kararı ise aksine, adil bir yargılamanın gerektirdiği muhakeme koşullarını sağlamaktadır. Ancak öğretide konunun görev ve yetki kurallarıyla birlikte inceleniyor olması bu yönünün ihmal edilmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada amacımız bağlantı kavramının aydınlatılması, birleştirme koşulları ile usulünün ortaya konması, konunun adil yargılanma hakkı bağlamında değerlendirilmesi, tartışmalı noktalara çözüm getirilmesi ve en nihayetinde hem öğreti hem de uygulama için faydalı bir eser ortaya konmasıdır.

Çalışmamızda yukarıda izah edilen amaçlar doğrultusunda, öğretideki görüşler ile yargı kararları incelenmiştir. Birleştirme kurallarının nasıl yorumlandığı ve uygulandığı konusundaki araştırmada, Yargıtay kararları ile yetinilmemiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da incelenerek farklı mahkemelerin birleştirme kurallarını ele alış biçimi aktarılmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde bağlantı kavramı ve bağlantının sonuçları incelenmiştir. Kategorik şekilde ele alınan bağlantı kavramı, verilen örneklerle somutlaştırılmıştır. Birleştirmenin yanı sıra bağlantının diğer iki sonucu olan nispi yargılama ile bekletici soruna da burada değinilmiştir.

⁷ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 97-98; YURTCAN, 2019, s. 272.

İkinci bölümde birleştirmenin koşulları ile yöntemi, soruşturma ve kovuşturma evresinde olmak üzere ele alınmıştır. Ayrıca birleştirmenin muhakeme hukukuna tesir eden yönleri ile benzer kurumlara olan ilişkisi burada incelenmiştir.

Üçüncü bölümde birleştirme adil yargılanma hakkı bağlamında ele alınmıştır. Bu kapsamda tek bir kararla yapılan birleştirmenin aslında, adil bir yargılama için ne kadar önemli olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

CEZA MUHAKEMESİNDE UYUŞMAZLIKLAR ARASINDA BAĞLANTI

1.1. GENEL OLARAK BAĞLANTI KAVRAMI

Ceza muhakemesinde her uyuşmazlığın kendine has bir konusu olmakla birlikte birden fazla uyuşmazlık arasında, bunları birbiriyle ilişkili kılan bazı ortak noktaların bulunması mümkündür⁸. Bu ortak noktalar yargılanan kişilerde⁹, yargılamaya konu olaylarda¹⁰ ve her iki uyuşmazlığı hukuki açıdan birbirine bağlayan hallerde ortaya çıkar. Uyuşmazlıkları birbirine yakınlığa getiren bu ortak noktalar “*bağlantı*”, aralarında bağlantının var olduğu uyuşmazlıklar ise “*bağlantılı uyuşmazlıklar*” olarak adlandırılır¹¹.

1.2. BAĞLANTI ÇEŞİTLERİ

Öğretide farklı bağlamlarda ele alınan bağlantı çeşitleri üç başlık halinde kategorize edilir. Bunlardan ilkinin tek yönlü ve karışık bağlantı oluşturur. İkincisini dar ve geniş bağlantı, sonuncusunu ise sübjektif ve objektif bağlantı oluşturur. Yargıtay’ın sayılanlara ek olarak sıklıkla şahsi, fiili veya hukuki bağlantıya atıfta bulunduğu görülür¹². Ancak bunlar yukarıda zikredilen bağlantı çeşitlerinin, alternatif birer nitelendirilme şeklidir.

1.2.1. Tek Yönlü ve Karışık Bağlantı

Uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı, şayet bu uyuşmazlıkların tamamı aynı türden ise tek yönlü (tek çeşit) bağlantı olarak farklı türden ise karışık bağlantı olarak adlandırılır¹³.

⁸ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 706.

⁹ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 95.

¹⁰ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 95.

¹¹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 706.

¹² Bkz. Y. 14. CD., E. 2015/4256, K. 2015/9452, T. 19/10/2015; Y. 14 CD, E. 2015/891, K. 2015/4801, T. 23/03/2015; Y. 3. CD., E. 2016/6254, K. 2017/644, T. 26/01/2017.

¹³ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 96; TOSUN, 1984, s. 393; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 155; KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 250.

Tek yönlü bağlantı için uyuşmazlıkların muhakkak cezai nitelikte olması gerekmez. Aynı zamanda yalnızca hukuki¹⁴, idari ve anayasal uyuşmazlıklar arasındaki ilişki de tek yönlü bağlantıya vücut verir.

Örneğin hırsızlık yapan sanığın aynı zamanda mağdura hakaret de ettiği bir olayda, uyuşmazlıkların ikisi de cezai olduğu için aralarındaki bağlantı tek yönlüdür. Ancak mağduru yaralayan sanığın aynı zamanda cep telefonunu da kırması halinde maddi zararın hukuk mahkemelerinde tazmin edilecek olması bağlantının niteliğini karışık kılar¹⁵.

Uyuşmazlıkların karışık bağlantılı olması halinde izlenecek yol CMK m. 218'de gösterilmiştir. Buna göre isnat edilen suçun ispatı cezai olmayan bir sorunun çözümünü gerektiriyorsa mahkeme, CMK hükümlerine göre nispi yargılama yapabileceği gibi uyuşmazlığın esas mahkemesi tarafından çözülmesini de bekleyebilir (CMK m. 218/1). Ancak sorun mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitine ilişkinse ceza mahkemesi esas görevli mahkemenin çözümünü bekleyemez, sorunu ilgili kanun hükümleri uyarınca kendisi çözer (CMK m. 218/2).

Ceza mahkemesinin nezdindeki davayı neticelendirebilmesi için öncelikle görev alanı dışındaki bir uyuşmazlığın çözümüne ihtiyaç duyması 218. maddede karışık bağlantıdan bahsedildiğini gösterir¹⁶. Bu halde ceza mahkemesinin nispi yargılama yapma veya bekletici sorun sayma yoluna başvurarak görmekte olduğu davayı neticelendirmesi beklenir.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK)¹⁷ döneminde karışık bağlantının bir örneği olarak şahsi hak davası marifetiyle, mağdurun suçtan doğan zararının ceza mahkemeleri önünde tazmin etmesi gösterilmekteydi. Ancak şahsi hak davasına

¹⁴ YURTCAN, Erdener, Ankara, 2019, s. 270.

¹⁵ Tazminat ve ceza davalarının aynı olaydan kaynaklı açılması halinde aralarındaki ilişkinin karışık bağlantıya vücut verdiğine ilişkin bkz. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 155; TOSUN, 1984, s. 393; KUNTER, Nurullah, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Basım, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1986, s. 277; KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU – CMK)**, 1. Cilt, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 155.

¹⁶ ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 13. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 260.

¹⁷ RG, 20/04/1929-1172, Yürürlük Tarihi: 20/04/1929.

CMK'da yer verilmemiştir¹⁸. Bu durum tek yönlü-karışık bağlantı ayrımının uygulama yönünden faydalı olmadığı şeklinde yorumlanmıştır¹⁹. Ancak CMK m. 218. uyarınca, ceza yargılaması dışında kalan bir konunun ceza mahkemesi tarafından nispi yargılamaya veya bekletici soruna konu edilmesi bu ayrımın güncelliğini koruduğunu göstermektedir.

1.2.2. Dar ve Geniş Bağlantı

Uyuşmazlıklar arasında dar veya geniş bir bağlantı olması tüm uyuşmazlıkların cezai nitelikte olmasını gerektirir. Bu gereklilik dar ve geniş bağlantının aynı zamanda tek yönlü olması sonucunu birlikte getirir²⁰.

1.2.2.1. Dar Bağlantı

Bağlantıyı oluşturan ilişkilerin kanun koyucu tarafından açıkça tanımladığı hallerde ceza uyuşmazlıkları arasında dar bağlantı olduğundan bahsedilir²¹. Buna göre “*Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır*” (CMK m. 8/1). Ayrıca “*Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de*” işlenen ilk suçla dar bağlantılı olarak kabul edilir (CMK m 8/2).

Dar bağlantının ilk halinde birden fazla suç işleyen sanık, ceza uyuşmazlıkları arasındaki ortak noktayı oluşturur. Örneğin adam yaralama suçunu işleyen sanığın aynı zamanda mağdurun cüzdanını da gasp etmesi halinde, uyuşmazlıklar arasında dar bağlantı vardır. Yine zincirleme suç ve fikri içtima hallerinde de uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının dar olduğu kabul edilir²².

¹⁸ 5320 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi uyarınca “*Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce ceza mahkemelerinde açılmış bulunan davalardaki şahsi hak talepleri, görevsizlik kararı verilmeyerek bu mahkemelerce sonuçlandırılır*”.

¹⁹ ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, M. Ruhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 256; ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 205.

²⁰ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 707.

²¹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 707.

²² DEMİRAĞ, Fahrettin, **Örneklerle Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar**, 3. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 498.

Dar bağlantının bu hali sanığın bağlantı noktası olmasından kaynaklı olarak öğretide “*sübjektif bağlantı*”²³, “*öznel bağlantı*”²⁴ veya “*şahsi bağlantı*”²⁵ olarak da adlandırılır. Yargıtay ise bahsi geçen durumda genellikle “*şahsi bağlantı*” ifadesini kullanmayı tercih etmektedir²⁶.

Dar bağlantının ikinci görünümünü “...bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık” bulunması oluşturur²⁷. Başka bir deyişle farklı kişilerin aynı suçun işlenişine katkıda bulunmaları, dar bağlantının ikinci haline vücut verir. Buradaki sınır isnat edilen suçun tek olmasıdır²⁸.

Bağlantı noktası olan suçun, aynı olması nedeniyle bağlantının bu hali “*objektif bağlantı*”²⁹, “*nesnel bağlantı*”³⁰ veya “*fiili bağlantı*”³¹ olarak da adlandırılır. Yargıtay da aynı durumda genellikle “*fiili bağlantı*” ifadesini kullanmayı tercih etmektedir³².

İştirak hali objektif dar bağlantının en temel görünümüdür³³. Ancak madde metninde yer alan “*her ne sıfatla olursa olsun*” ifadesi dikkate alındığında, buradan çıkarılması gereken sonuç, suç iştirak halinde işlenmemiş olsa dahi birden fazla kişinin aynı suçun

²³ TOSUN, 1984, s. 388; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 236; YURTCAN, 2019, s. 269; PARLAR, Ali, **İstinaf Sistemi ve Diğer Yeniliklere Göre Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2. Basım, Bilge Yayınevi, Ankara, 2017, s. 25; YÜKSEKTEPE, M. Asker, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Anayasa Mahkemesi Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamlarıyla Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Platon Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 226.

²⁴ MALKOÇ, İsmail / YÜKSEKTEPE, Mert, **Açıklamalar ve Yorumlarla 5171 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1 Cilt, 2. Basım, Malkoç Kitapevi, Ankara, 2008, s. 127.

²⁵ TANER, Tahir, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 3. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1955, s. 56; MALKOÇ/ YÜKSEKTEPE, 2008, s. 70; YÜKSEKTEPE, 2020, s. 226; TOSUN, 1984, s. 388.

²⁶ Bkz. Y. 5. CD., E. 2020/898, K. 2020/9141, T. 25/02/2020; Y. 5. CD., E. 2020/1550, K. 2020/10170, T. 01/04/2020.

²⁷ Madde metnindeki bir suç ifadesinden, suçu oluşturan olay anlaşılmalıdır. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 156.

²⁸ Tosun, CMUK m. 3'te yer alan “bir suçtan her ne sıfatla olursa olsun bir kaç maznun bulunursa irtibat var sayılır” düzenlemesinde faillere isnat edilen fiilin tek olduğuna işaret etmiştir. TOSUN, 1984, s. 389. Yazarın isnat edilen fiilin tek olmasından kastı kanaatimizce suç teşkil eden olayın tek olmasıdır.

²⁹ TOSUN, 1984, s. 389; YURTCAN, 2019, s. 269; PARLAR, 2017, s. 25; YÜKSEKTEPE, 2020, s. 226.

³⁰ MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 127.

³¹ TANER, 1955, s. 56.

³² Bkz. Y. 14. CD., E. 2011/7696, K. 2012/13571, T. 24/12/2012.

³³ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 236; İştirak halinde işlenen bir suçta, her sanığın suça yapmış olduğu katkı ayrı bir uyumsuzlığa vücut verir. CENTEL / ZAFER, 2022, s. 707; Sanıkların aynı suçun işlenişine iştirak suretiyle katılıyor olmaları aslında ayrı olan uyumsuzlıkları diğeriyle bağlantılı kılar.

işlenişine katkıda bulunması uyuşmazlıkları dar bağlantı kılmaktadır³⁴. Örneğin birbirinden habersiz hareket eden iki kişinin birleşen hareketleri neticesinde suçun meydana gelmesi mümkündür³⁵. Bu halde de her bir sanık hakkındaki uyuşmazlığın diğeriyle dar bağlantılı olduğu söylenecektir. Benzer durum çok faili suçlar için de geçerlidir³⁶.

CMK'nın 8. maddesinin 2. fıkrasındaki düzenlemeyle birlikte dar bağlantının kapsamı genişletilmiştir³⁷. Bu doğrultuda işlenen bir suçtan sonra 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)³⁸ 'nın 283. maddesinde düzenlenen "*suçluyu kayırma*" ve 281. maddesinde³⁹ düzenlenen "*suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*" suçları işlenirse bunlar, ilk suçla dar bağlantılı kabul edilir. Ancak söz konusu fıkra TCK m. 281 ve 283'e doğrudan atıf yapılmadığı gözetildiğinde "*suçluyu kayırma veya suç delillerini yok etme, gizleme ve değiştirme*" maksadıyla işlenen başka suçların da işlenen ilk suçla dar bağlantılı olduğu kabul edilmelidir.

1.2.2.2. Geniş Bağlantı

CMK'da dar bağlantının aksine, geniş bağlantının tanımı açık bir şekilde yapılmamıştır⁴⁰. Bunun yerine 8. maddede sayılanlar haricindeki bir bağlantının ceza mahkemesince tespit edilmesi yeterli görülmüştür.

11. maddede "*Geniş bağlantı sebebiyle birleştirme*" başlığı altında yapılan düzenlemede tanımlama yoluna gidilmemesi isabetlidir. Nitekim dar bağlantılı uyuşmazlıklar arasındaki ortak nokta "*aynılık*" üzerine kuruludur. Dar bağlantının ilk halinde sanık aynıken ikinci halinde işlenen suç aynıdır. Bu nedenle tanımlama yoluna gidilmesi kolaydır. Geniş bağlantı halinde ise aynılık aranmaz. Geniş bağlantının varlığı için işlenen suçların birbiri üzerinde etkili veya birbiri ile ilgili olması yeterli kabul edilir.

³⁴ ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, **Gerekçeli Notlu ve İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, 1. Cilt, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1986, s. 52; KANTAR, Baha, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 1. Kitap, 3. Basım, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1950, s. 16.

³⁵ TOSUN, 1984, s. 389.

³⁶ ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 256.

³⁷ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708; *Ünver ve Hakeri* dar bağlantının bu çeşidini varsayımsal bağlantı olarak nitelendirmektedir. ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 19. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 169.

³⁸ RG, 12/10/2004-25611, Yürürlük Tarihi: 01/06/2005.

³⁹ CMK'nın 8. maddesinin 2. fıkrasında sayılan fiillerin, TCK'nın 281. maddesinde yer aldığını ifade eden *Yurtcan* bu fiillerin geniş bağlantı kapsamında kaldığını ifade etmektedir. YURTCAN, 2019, s. 270.

⁴⁰ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 96.

Bu duruma her davanın kendine özgü bir konusu olması da eklenince uyumsuzlukları birbiriyle bağlayan tüm ilişkilerin, kanunda düzenlenmesi imkânsızlaşır. Ayrıca bu yöndeki bir girişim yetersiz kalacağından işlevi yalnızca geniş bağlantının kapsamını daraltmak olur.

Geniş bağlantının tanımlanmamış olması kapsamının uygulama ve öğreti aracılığıyla belirlenmesini gerektirir. Öğretide geniş bağlantı genellikle İtalyan Kanunu'ndan yola çıkılarak örneklendirilir⁴¹. Bunlar aşağıdaki şekildedir:

- “a) Birden fazla kişilerce birbiri aleyhinde işlenen suçlar arasındaki bağlantı;*
- b) Öbür suçları işlemek, gizlemek veya öbür suçlar vesilesile işlenen suçlar arasındaki bağlantı (amaç bağı ile bağlantılı suçlar);*
- c) Suç ürününü elde etmek veya failin cezadan kurtulmasını sağlamak için işlenen suçlar arasındaki bağlantı (sonuç bağı ile bağlantılı suçlar);*
- ç) Bir suçun ispatı ile başka bir suçun ispatı arasındaki bağlantı; bir ağırlatıcı veya hafifletici sebebin ispatı ile başka bir suçun ağırlatıcı veya hafifletici sebebinin ispatı arasındaki bağlantı (ispat bağlantısı)”⁴².*

İtalyan mevzuatındaki örnekler hukukumuzda, geniş bağlantı kapsamında ele alınabilecek niteliktedir. Örneğin kendisine hakaret edilen sanığın yumruk atarak karşılık verdiği bir olayda hem hakaret (TCK m. 125) suçundan hem de kasten yaralama (TCK m. 86) suçundan dava açılacaktır. Bu durumda ne sanıklar yönünden ne de yargılama konusu suç yönünden bir aynılık vardır. Ancak olay örgüsünde suçların karşılıklı olarak işlendiği görülmektedir. Bu durum uyumsuzluklar arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır⁴³. Benzer şekilde hırsızlık yapmak için güvenlik görevlisini öldüren sanık hakkında, hırsızlık (TCK m. 141) suçundan açılan dava ile kasten öldürmenin nitelikli şeklinden (TCK m. 82/1-h) açılan dava arasında da bir ilişki mevcuttur. Nitekim güvenlik görevlisinin öldürülmesi, bir sonraki suçun kolayca işlenmesini sağlamak içindir. Yine suçtan elde edilen eşyayı satın alan kimsenin (TCK m. 165) fiilinin de suç teşkil etmesi öncelikle ilk fiilin, suç olduğunun ispatı ile mümkündür. Bu halde de ne sanıklar yönünden ne de fiiller yönünden bir aynılık vardır. Ancak, suçlardan birinin ispatı konusunda öncelikle diğerinin ispatlanması ihtiyacı,

⁴¹ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 96; “Önceki yasanın 230'uncu maddesi geniş bağlantı olarak adlandırılmaktaydı. Fakat içeriği konusunda bir açıklık yoktu. 230'uncu madde, yargıca, önceki 3'üncü maddedeki türden bağlantılı olmayan davaları da birleştirme yetkisini vermekteydi. Fakat bunun hangi hallerde olabileceği konusunda açıklık taşımamaktaydı ve İtalyan Ceza Yargılaması Yasasına dayanılarak örneklenmekteydi.” YURTCAN, 2019, s. 270.

⁴² TOSUN, 1984, s. 392, dn. 1; Benzer şekilde bkz. KUNTER, 1986, s. 278; KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 251.

⁴³ Kişilerin birbirleri aleyhine işledikleri suçların geniş bağlantıya vücut verdiğine ilişkin bkz. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 156.

suçlar aralarında sıkı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu hallerde uyuşmazlıklar arasındaki ilişki geniş bağlantıya vücut vermektedir.

Ancak, İtalyan Kanunu'ndan esinlenilerek geniş bağlantıya verilen örneklerden suçu gizlemek maksadıyla ve failin cezadan kurtulması maksadıyla suç işlenmesi hali CMUK'tan farklı olarak, CMK'da dar bağlantı kapsamında kalacak şekilde düzenlenmiştir (CMK m. 8/2). Bu nedenle ilgili fiillerin CMK'daki düzenleme yönünden geniş bağlantı kapsamında değerlendirilmesi isabetli olmaz. Nitekim *Toroslu/Feyzioğlu* da İtalyan Kanunu'ndan yararlanarak geniş bağlantıya verdikleri örneklerde bir suçu gizlemek maksadıyla ve failin cezadan kurtulması maksadıyla suç işlenmesi haline yer vermemiştir⁴⁴.

Örneğin (A)'nın bıçak vasıtası ile işlediği yaralama suçunu gizlemek için söz konusu bıçağı saklayan (B)'nin fiili “*suç delillerini gizleme*” suçunu oluşturur (TCK m. 281). Bu durumda (B) tarafından işlenen “*suç delillerini gizleme*” suçu ile (A) tarafından işlenen yaralama suçunun dar bağlantılı olduğu kabul edilir.

Ancak her ne kadar “*suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*” fiillerini işlenen ilk suçla dar bağlantılı kabul etsek de aslında bu fiillerin dar mı, yoksa geniş bağlantılı mı olduğu konusunda öğretide fikir ayrılığı vardır. Görüşünü paylaştığımız bir kısım yazar CMK m. 8/2'de yer alan fiillerin dar bağlantı kapsamında kaldığı kanaatindedir⁴⁵. Diğer bir kısım yazar ise bu fiilleri geniş bağlantı kapsamında ele almaktadır⁴⁶.

Hangi tercihin isabetli olduğu salt teorik bir tartışma değildir. Bunun pratik sonuçları da vardır. Nitekim yapılan tercih uygulamaya şu şekilde yansır: Söz konusu fiiller işlenen ilk suçla dar bağlantılı kabul edilirse, bağlantı nedeniyle birleştirme kurumunun uygulama alanını genişler. Geniş bağlantılı kabul edilirse daralır. Çünkü geniş bağlantı nedeni ile birleştirme, kovuşturma evresinde ve ancak uyuşmazlıklar aynı mahkemede

⁴⁴ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 96.

⁴⁵ Bkz. ÖZEN, 2022, s. 225; ÇAĞLAYAN, Yılmaz, **Açıklamalı – İçtihatlı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 73; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 96; CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708; SOYASLAN, 2020, s. 225; ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 169.

⁴⁶ Bkz. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2021, s. 236-237; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 156; KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2013, s. 155; ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 205; ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 256; YURTCAN, 2019, s. 270; ÇELİK, Ali / ALBAYRAK, Z. Murteza, **Ceza Muhakemesi Hukuku “Öz Kitap”**, 13. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 74

görülyorsa mümkündür⁴⁷. CMK'nın 11. maddesindeki “*Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse ... bu davaların birleştirilmesine karar verebilir*” ifadesindeki “*mahkemeden*” çıkarılan sonuç budur. Oysa dar bağlantı nedeniyle yapılan birleştirmelerde böyle bir sınırlandırma yoktur. Soruşturma evresinde birleştirme yapılabildiği gibi farklı mahkemelerin gördüğü uyuşmazlıklar arasında da dar bağlantı nedeniyle birleştirme yapılabilir.

Öğretide “*suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*” fiillerini geniş bağlantı kapsamında değerlendiren yazarlar konuya ilişkin olarak 11. maddenin gerekçesine işaret etmektedir⁴⁸. Gerekçeye göre bu “*Madde, 8 inci maddenin ikinci fıkrasında yer alan hâlleri de kapsamak üzere, bağlantı kavramını genişletmiştir*”.

8. maddenin gerekçesinde de benzer bir ifadenin kullanıldığı görülmektedir. Gerekçeye göre “*Birinci fıkra, 1412 sayılı Kanunun 3 üncü maddesini tekrarlamakta, ikinci fıkra ise bağlantı kavramını genişletmekte ve aynı Kanunun 230 uncu maddesinin söz konusu ettiği olanağı somutlaştırmaktadır*”. Somutlaştırıldığı söylenilen CMUK'un 230. maddesi CMK'nın 11. maddesine tekabül etmektedir.

Her iki maddenin gerekçesi birlikte değerlendirildiğinde CMK m. 8/2'deki fiillerle, işlenen ilk suçun geniş bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ancak yorum yapılırken madde gerekçelerinin bağlayıcı olmadığı göz önüne alınmalıdır.

Kanun koyucunun ilgili fiilleri geniş bağlantı kapsamında düzenlediği kabul edilirse CMK'nın 8. maddesinin 2. fıkrası gereksiz bir düzenleme olarak kalır⁴⁹. Çünkü Kanun'da bu fıkraya hiç yer verilmemiş olsaydı dahi 11. madde uyarınca “*suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme*” fiilleri işlenen ilk suçla geniş bağlantılı kabul edilirdi.

Kanaatimizce tartışmaya konu olan fiilleri 11. maddede ele alma imkânı olan kanun koyucunun aksi yöndeki tercihi bilinçlidir. Burada amaç söz konusu fiilleri asıl uyuşmazlıkla dar bağlantılı hale getirerek hem soruşturma evresinde hem de farklı

⁴⁷ ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 79.

⁴⁸ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 260; KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2013, s. 196.

⁴⁹ Örneğin madde 8/2'deki düzenlemeyi geniş bağlantının bir örneği kabul eden Şahin 11. madde varken 2. fıkranın düzenlenmesini gereksiz bulmuştur. ŞAHİN, Cumhuriyet, **Ceza muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2005, s. 101.

mahkemelerde görülen uyuşmazlıkların birleştirilebilmesini sağlamaktır. Nitekim geniş bağlantı halinde birleştirme ancak kovuşturma evresinde ve aynı mahkemenin gördüğü davalar bakımından mümkündür. Ayrıca sistematik yorum yöntemi de 8. maddede düzenlenen bu fillerin, dar bağlantılı olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

İlgili fiillerin işlenen ilk suçla geniş bağlantılı olduğunun kabulü halinde uygulamada yaşanacak ikilem de düşüncemizi doğrulamaktadır. Somutlaştırmak gerekirse (A)'nın TCK'nın 116. maddesinde düzenlenen konut dokunulmazlığı suçunu Ankara'da işlemesine müteakip (B), Ankara'da ve ilk suçla bağlantılı olarak TCK'nın 283. maddesinde düzenlenen suçluyu kayırma suçunu işlerse bunlar aynı mahkemede görüleceği için geniş bağlantı nedeniyle birleştirilebilirler. Ancak (A)'nın Ankara'da işlediği suç ağır ceza mahkemesinin görevine giriyor olsaydı (B)'nin işlediği suç asliye cezalık olduğundan haklarında geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yapılamazdı. Oysa CMK m. 8/2'deki suçların ilk suçla dar bağlantılı olduğu kabul edilirse işlenen ilk suç ister asliye ceza mahkemesinin ister ağır ceza mahkemesinin görevine girsin muhakemelerin birleştirilmesi mümkündür.

Öğretideki bir kısım yazarın CMK m. 8/2'deki fiilleri geniş bağlantının bir örneği olarak kabul etmesinin nedeni kanaatimizce benzer bir düzenlemeye yer vermeyen CMUK döneminde, söz konusu fiillerden bir kısmının İtalyan Kanunu'ndan esinlenilerek geniş bağlantı kapsamında değerlendirilmesinin getirdiği alışkanlıktan kaynaklanmaktadır. Ancak aynı yorumun CMK döneminde yapılmasını yukarıda izah ettiğimiz nedenlerle uygun görmüyoruz.

1.2.3. Sübjektif ve Objektif Bağlantı

Uyuşmazlıklar arasındaki ortak noktanın şüpheli veya sanık olduğu bir durumda bağlantı sübjektiftir⁵⁰. Şayet ortak nokta suça (olaya) ilişkinse bağlantı objektiftir⁵¹.

Öğretide genellikle objektif ve sübjektif bağlantının, dar anlamdaki bağlantının bir çeşidi olduğu ifade edilir⁵². Bu doğrultuda aynı kişinin birden fazla suç işlediği hallerde

⁵⁰ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 707.

⁵¹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 707.

⁵² YÜCE, Turhan Tufan, "Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması", *Adalet Dergisi*, Yıl: 1976, Cilt: 67, Sayı: 67, s. 430; TOSUN, 1984, s. 391; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 260.

uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının sübjektif olarak da adlandırılmasında bir sorun yoktur. Ancak objektif bağlantının, dar anlamda bağlantının ikinci hali olan “*bir suçta*” birden fazla sanık bulunmasıyla sınırlandırılmadığı, “*ayrı suçların*” da birbiriyle ilişkili olduğu hallerde bağlantının, objektif olarak adlandırıldığı görülmektedir⁵³.

Örneklendirmek gerekirse işlenen bir kasten yaralama suçunda yardım edenle azmettiren hakkındaki uyşmazlıklar, suçun iştirak halinde işlenmesi nedeniyle dar bağlantılı olduğu gibi ortak noktanın olaydan kaynaklanması nedeniyle objektif bağlantılıdır da. Oysa sanıkların birbiri aleyhine işledikleri suçlar arasında dar bir bağlantı olmamasına karşın objektif bağlantı vardır⁵⁴.

Burada terminoloji sorununa şu çözüm getirilebilir: Objektif bağlantı üst başlık olarak kullanılır. Ancak, “*bir suçta*” birden fazla sanığın katıldığı vurgulanmak istenirse sadece objektif bağlantı değil, “*objektif dar bağlantı*” ifadesi kullanılır. Böylece bahsedilmek istenen bağlantı çeşidinin CMK m. 8/1’e tekabül ettiği anlaşılır.

1.2.4. Hukuki Bağlantı

Yargıtay kararlarında dar-geniş, objektif-sübjektif bağlantının yanı sıra sıklıkla şahsi, fiili ve hukuki bağlantıya atıf yapıldığını ifade etmiştik. Bunlardan şahsi bağlantı sübjektif bağlantıya, fiili bağlantı objektif bağlantıyı karşılar. Yargıtay kararlarında açıkça tanımlanmayan ve öğretide ayrı bir başlık halinde ele alınmayan hukuki bağlantıysa hukuk normları vasıtasıyla uyşmazlıkların bağlantılı hale gelmesini ifade eder⁵⁵. Bu bağlantı, sanığa verilecek ceza üzerinde veya isnat edilen suç vasfında etki doğurur. Bu başlık altında sayacaklarımızla sınırlı olmamak üzere vereceğimiz örneklerin, konuyu somutlaştıracığı kanaatindeyiz.

Zincirleme işlenen suçlar arasındaki ilişki hukuki bağlantının bir örneğidir⁵⁶. Aynı kişiye karşı, defaten, aynı suçu işleme kararı alan sanığın bu karar kapsamında farklı

⁵³ Bkz. EREM, Faruk, **Ceza Usulü Kanunu**, 5. Basım, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 131.

⁵⁴ “*Aynı suçta birden ziyade kimsenin sanık olması objektif irtibat sayılır. Fakat birden ziyade kimsenin aynı zaman ve mahalde ayrı ayrı işledikleri suçlardan sanık tutulmalarında objektif başka bir irtibat bulunabilir. Aynı zaman ve mahalde birden ziyade kimselerin karşılıklı fail ve mağdur oldukları suçlarda bu hal görülür*” EREM, 1978, s. 131.

⁵⁵ BİRTEK, Fatih, “*Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 26, Sayı: 2, s. 595, dn. 142.

⁵⁶ “*Sanık hakkında devam eden dava ile benzer nitelikteki eylemleri nedeniyle açılan ve yukarıda belirtilen diğer davalar arasında, fiili ve hukuki bağlantı mevcut olup, sanığın*

zamanlarda söz konusu suçu işlemesi halinde, aslında ortada birden çok suç bulunmaktadır⁵⁷. Ancak TCK m. 43/1'de birden fazla suç için tek bir ceza verilmesi ve bu cezanın belli oranlarda artırılması gerektiği öngörülmüştür. Yani TCK m. 43 uyarınca yinelenen suçlar, verilecek ceza yönünden birbiriyle bağlantılı kılınmıştır. Şayet böyle bir düzenleme olmasaydı sanığın suç teşkil eden her bir fiili nedeniyle ayrıca cezalandırılması gerekecekti.

Hukuki bağlantının diğer bir örneği, fikri içtima halidir. Fikri içtima, sanığın aynı veya farklı nitelikte birden fazla suçu, tek bir fiili ile işlemesi olarak tanımlanmaktadır⁵⁸. Tek bir fiille işlenen suçların aynı olması halinde TCK m. 43/2 uyarınca, sanığa tek bir ceza verilecek ancak bu ceza belli oranlarda artırılabilecektir. İşlenen suçlar farklıysa sanık bu sefer daha ağır cezayı gerektiren suçun cezası ile cezalandırılacaktır (TCK m. 44). Yani failin işlediği birden fazla suç hakkında tek bir cezaya hükmedilmesini öngören kanun hükümleri sayesinde işlenen suçlar, verilecek ceza yönünden birbiri ile bağlantılı kılınmıştır.

Hukuki bağlantıya başka bir örnek iştirak kurumundan verilebilir. TCK m. 38/3'te yer alan düzenlemeye göre kimliği öğrenilemeyen azmettirenin kim olduğu, fail veya suç ortakları tarafından ortaya çıkarılırsa bunlar hakkında verilecek cezada indirim yapılabilir. Böyle bir durumda azmettiren hakkında yapılan yargılama ile fail ve diğer suç ortaklarının yargılaması arasında, objektif bağlantının yanında, hukuki bağlantının da olduğu söylenecektir. Nitekim azmettirenin kimliği konusunda ileri sürülen iddia isabetli ise bu durum fail veya diğer suç ortağı hakkında verilecek cezaya etki edecektir.

TCK m. 82/1-h'de "*Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla*" kasten adam öldüren sanık hakkında ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedileceği düzenlenmiştir. Burada gizlenen, delilleri ortadan kaldırılan, işlenmesi kolaylaştırılan suç hakkında yapılan yargılama ile kasten adam öldürme suçundan yapılan yargılama arasında hukuki bir bağlantının

eylemlerinin ayrı ayrı sahtecilik suçlarını mı, yoksa zincirleme biçimde tek bir sahtecilik suçunu mu oluşturduğu hususunda isabetli bir değerlendirme yapılabilmesi için yargılamalarının birlikte görülerek, delillerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır." YCGK, E. 2013/815, K. 2016/430, T. 15/11/2016.

⁵⁷ KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 528.

⁵⁸ KOCA, Mahmut, "*Fikri İçtima*", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 199.

olduğu söylenecektir. Nitekim adam öldürme suçunun TCK m. 82/1-h'de sayılan amaçlar doğrultusunda işlenmesi suçun nitelikli şeklinin mi yoksa basit şeklinin mi işlendiği konusunda belirleyici olacaktır⁵⁹.

1.3. BAĞLANTININ SONUÇLARI

Uyuşmazlıklar arasında bağlantı olmasının üç sonucu bulunmaktadır. Bunlar uyuşmazlıkların birleştirilmesi, bekletici sorun ve nispi yargılamadır⁶⁰.

1.3.1. Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi

Genel kural her cezai uyuşmazlığın muhakemesinin ayrı yapılmasıdır⁶¹. Diğer bir ifadeyle soruşturma evresinde iddia makamının, kovuşturma evresinde ise yargılama makamının failin tek bir fiili ile meşgul olması asıldır. Ancak uyuşmazlıklar arasında bağlantı olması birden fazla uyuşmazlığın tek bir dosya üzerinden birlikte görülmesine müsaade eder⁶². Bu durum muhakemelerin birleştirilmesi olarak adlandırılır.

Uyuşmazlıklar arasında bağlantı olması birleştirmeyi mecburi kılmaz. Nitekim birleştirme ihtiyaridir⁶³. Soruşturma evresinde birleştirme kararını verme yetkisi Cumhuriyet savcılarındadır⁶⁴. Kovuşturma evresinde ise ceza mahkemelerindedir⁶⁵. İlgili makamlar uyuşmazlıkların içinde bulunduğu şartları gözeterek birleştirme konusundaki kararlarını vermelidir.

⁵⁹ “Yağma suçunu işlemek için insan öldürme suçunda (TCK m. 82/1-h), olduğu gibi araç ve amaç suçların olduğu, yağma amacına ulaşabilmek için öldürme aracına başvurulduğu durumlarda öldürme suçunun vasfının belirlenmesi için yağma suçundan (TCK m. 148-149) da dava açılması, davaların birlikte görülmesi gerekir”. YAŞAR, Osman, **Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Cilt, 9. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 143.

⁶⁰ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 97; TOSUN, 1984, s. 394; ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 257.

⁶¹ SOYASLAN, 2020, s. 224; TANERİ, 2020, s. 51; TÜRE, 2018, s. 13; YURTCAN, 2019, s. 271.

⁶² TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 97; NOYAN, Erdal, **Ceza Davası**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007, s. 681.

⁶³ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261; YURTCAN, 2019, s. 274.

⁶⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 160; NOYAN, 2007, s. 682.

⁶⁵ ÖZEN, 2022, s. 225.

Birleştirme ile her bir uyuşmazlık hakkında ayrıca yapılması gereken ceza muhakemesi işlemlerinin bir kısmı tek seferde tamamlanır. Diğer bir deyiş ile tekrara gerek kalmaz⁶⁶. Bu durum yargılamanın makul sürede tamamlanmasını sağladığı gibi giderlerden tasarruf edilmesini sağlar. Ancak birleştirmeye birden fazla uyuşmazlığın muhakemesinin birlikte yapılacak olması soruşturmayı ve kovuşturmayı karmaşık bir hale getirerek adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer pek çok hakkın ihlal edilmesi ihtimalini doğurabilir. Bu nedenle uyuşmazlık koşulları iyi değerlendirilmeli, ceza muhakemesinde esas olan maddi gerçeği ortaya çıkarma gayesinden fedakârlık yapılmadan ve sanık hakları ihlal edilmediği müddetçe birleştirme kararı verilmelidir.

1.3.2. Nispi Yargılama Yapma ve Bekletici Sorun Sayma

Bağlantının diğer iki sonucu nispi yargılama yapma ve bekletici sorun saymadır. Çalışma konusu birleştirmeye sınırlandırıldığından bekletici sorun ile nispi yargılama meseleleri kısaca ele alınacaktır.

Bağlantı halinde uyuşmazlıkların birleştirilmesi yoluna gidilmesi en uygun seçenektir⁶⁷. Ancak söz konusu bağlantının karışık olması halinde ceza mahkemesi, birleştirme kararı veremez. Bekletici sorun sayma ile nispi yargılama yapma konusunda ise aksi geçerlidir. Nitekim CMK m. 218/1 göre “*Yüklenen suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise ...*” diğer bir ifadeyle uyuşmazlıklar arasında karışık bağlantı varsa ceza mahkemesi bekletici sorun sayma veya nispi yargılama yapma yöntemlerinden birine başvurabilir⁶⁸. Ancak bunun için uyuşmazlıkların bağlantılı olması yeterli değildir. Ayrıca başvuru yöntemin yargılamanın bütünü bakımından faydalı ve gerekli olması da icap eder⁶⁹.

Karışık bağlantının yanı sıra iki ayrı cezai uyuşmazlığın çözümünün de birbiri üzerinde etkili olması mümkündür. Uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının tek yönlü olduğu bu

⁶⁶ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 97.

⁶⁷ KUNTER, 1986, s. 282; KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 254.

⁶⁸ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 280; CENTEL, 2022, s. 716-717.

⁶⁹ Nispi yargılamanın koşulları için bkz. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 209; ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 534; Bekletici sorunun koşulları için bkz. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 209.

durumda, ceza mahkemesi bekletici sorun sayma veya nispi yargılama yapma yöntemlerinden birine başvurabilecektir⁷⁰.

CMUK döneminde m. 255/1'de “*Bir fiilin suç olup olmaması, adi hukuka müteallik bir meselenin halline bağlı ise*” söz konusu meselenin nispi yargılama yapılabileceği veya bekletici sorun sayılabileceği ifade edilmişti. Maddede geçen “*adi hukuk*” ifadesinden dolayı bağlantılı olan uyuşmazlığın, özel hukuka ilişkin olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştı⁷¹. Yine aynı maddenin 3. fıkrasında da “*hukuk mahkemesi*” kararlarının beklenebileceği ifade edilmişti. CMK m. 218'de ise bahse konu düzenlemelere yer verilmeyerek özel hukuk dışındaki uyuşmazlıklar da madde kapsamına alınmıştır⁷².

1.3.2.1. Nispi Yargılama Yapma

Ceza mahkemesi gördüğü uyuşmazlıkla ilgili olarak hükme ulaşmasını sağlayacak tüm hususları bilmek zorunluluğundadır⁷³. Örneğin hırsızlık suçuna konu olan malın kendisine miras kaldığını iddia eden sanık hakkında ceza mahkemesinin hüküm kurabilmesi için öncelikle mirasçılığa ilişkin uyuşmazlığı çözmesi gerekir. Şayet mahkeme söz konusu uyuşmazlığı CMK hükümleri uyarınca kendisi çözüyorsa nispi yargılama yaptığı söylenir⁷⁴.

Nispi yargılama halinde asıl uyuşmazlığın muhakemesi yapılırken tali uyuşmazlığın muhakemesi de asıl uyuşmazlıkla “*birleştirilmeden*”, birlikte görülür⁷⁵. Yargılama

⁷⁰ CENTEL, 2022, s. 718; Bekletici sorun kararı verilmesinin ceza mahkemeleri arasında da mümkün olduğuna ilişkin bkz. GÜNGÖR, Devrim / OKUYUCU ERGÜN, Güneş, “*Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararını Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi*”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2009, Sayı: 83, s. 70; 765 s. TCK'nın 512. maddesinde düzenlenen (5271 s. TCK'nın ise 165. maddesinde bulunan) suç eşyasının satın alınması suçundan mahkumiyet kararı verilebilmesi için önceki suçun işlenip işlenmediği hakkında görülen ceza davasının neticelenmesinin beklenebileceği hakkında bkz. KUNTER, 1986, s. 288

⁷¹ AKKAŞ, Ahmet Hulusi, “*Ceza Mahkemesinin Ek Yetkisi*”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 5.

⁷² AKKAŞ, 2015, s. 5.

⁷³ KUNTER, 1986, s. 282; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161.

⁷⁴ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 174; YURTCAN, 2019, s. 281; CMK madde 218'de nispi yargılamanın mı yoksa “*ceza mahkemesinin ek yetkisinin*” mi düzenlendiği tartışılmıştır. Ünver/Hakeri'ye göre burada “*ceza mahkemesinin ek yetkisi*” söz konusudur. Madde başlığının “*ceza mahkemelerinin ek yetkisi*” olması ve hükümde verilecek kararın somut olayla sınırlı olarak sonuç doğuracağına dair bir ibarenin olmaması bunun göstergesidir. ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 174-175.

⁷⁵ KUNTER, 1986, s. 282; KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 63.

neticesinde asıl uyuşmazlık hakkındaki karara karşı kabul edilen kanun yolu makamlarınca tali uyuşmazlık hakkında verilen karar nispi yargılama yapılarak denetlenir⁷⁶.

Ceza mahkemesi tarafından görülen tali uyuşmazlığın yalnızca yargılamanın gerektirdiği ölçüde çözüldüğü ve bu yargılamayla sınırlı olarak sonuç doğurduğu ifade edilir⁷⁷. Söz konusu kabul neticesinde tali uyuşmazlık ile ilgili verilen kararın, kesin hüküm niteliği taşımadığı sonucuna ulaşılır⁷⁸. Yani, tali uyuşmazlık hakkında yeniden dava açılması mümkündür ve uzman mahkeme, ceza mahkemesinin verdiği kararla bağlı değildir⁷⁹. Fakat bu halde nispi yargılama yapmanın en sakıncalı sonucu olarak çelişkili karar verilmesi olasılığı gündeme gelir⁸⁰. Bu nedenle öğretide, farklı kararların ortaya çıkma ihtimalinin düşük olduğu durumlarda nispi yargılamaya başvurulması önerilir⁸¹.

Ceza mahkemesinin tali uyuşmazlık hakkında nispi yargılama yapmasının faydası ise ceza yargılamalarını hızlandırması ile maddi gerçeği arayan ceza mahkemesinin delil serbestisinden istifade etmesidir⁸².

Kural, nispi yargılamanın ihtiyari olmasıdır⁸³. Bu durumda fayda ve gereğin tespiti ceza mahkemelerine bırakılmıştır. Ancak kanun koyucunun fayda ve gereğin tespitini kendi

⁷⁶ Bir görüşe göre asıl uyuşmazlık hakkındaki karara karşı kanun yolu başvurusu yapılmadan yalnızca nispi yargılama neticesinde verilen karara karşı kanun yolu başvurusunda bulunulabilir. Bkz. KUNTER, 1986, s. 283, dn. 86; Öğretideki bu görüşün aksine, nispi yargılama neticesinde verilen kararlar sınırlı olacak şekilde kanun yolu denetiminin istenemeyeceği ifade edilmiştir. Yalnızca nispi yargılama neticesinde verilen karara karşı kanun yoluna gidilse bile buradan asıl uyuşmazlık hakkındaki kararın denetlenmesinin istendiği sonucunun çıkarılması gerektiği vurgulanmıştır. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 281, dn. 418.

⁷⁷ TOSUN, 1984, s. 402; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 103; ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 208; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 280; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 535.

⁷⁸ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 535.

⁷⁹ TOSUN, 1984, s. 404; SOYASLAN, 2020, s. 229.

⁸⁰ KUNTER, 1986, s. 283; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 162; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 535; Tali uyuşmazlık hakkında daha sonradan verilen hukuk mahkemesi kararlarının ceza mahkemesininkiyile çelişmesi, temelde medeni usul hukukundaki ispat kuralları ile ceza muhakemesi hukukundaki ispat kurallarının farklılaşmasından kaynaklanır. Bu sorunun çözümü için her iki hukuk dalı arasındaki ispat kurallarının birbiri ile uyumlu bir hale getirilmesi önerilmiştir. Buna göre söz konusu uyum maddi gerçeğin araştırılması ile delil serbestisinin medeni usul hukukunda da benimsenmesi yönünde olmalıdır. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN, 2022, s. 208-209, dn. 44.

⁸¹ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 162; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 535.

⁸² YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 103-104

yaptığı hallerde mevcuttur. Söz konusu hallerde nispi yargılama yapılması mecburi veya yasaktır⁸⁴.

Örneğin sanığın veya mağdurun yaşının tespiti ceza hükümleri bakımından bir sorun arz ediyorsa bu hususta çıkan uyuşmazlığın ceza mahkemesi tarafından çözülmesi mecburidir (CMK m. 218/2)⁸⁵.

Yine, suçun unsurları arasında yer alan erk veya ödevin, ceza dışındaki bir hukuka ilişkin olması halinde de söz konusu erk veya ödev hakkında nispi yargılama yapılması mecburidir⁸⁶. Örneğin bir memurun görevinin gereklerini yerine getirmede gecikme göstererek kamu zararına neden olması durumunda TCK. m. 257/2’de düzenlenen görevi kötüye kullanma suçu işlenmiş olacaktır. Görevin gereklerini yerine getirmede ihmal veya gecikme meselesinin çözülmesi idare hukuku kapsamındaki bir meselenin çözülmesi anlamına gelecektir⁸⁷. Benzer şekilde kötü muamele (TCK m. 232/2) suçunun işlendiği iddiası üzerine yapılan yargılamada terbiye hakkından kaynaklanan disiplin yetkisi meselesi medeni hukuk kapsamında kalan bir hususun nispi yargılamaya konu edilmesi anlamına gelecektir⁸⁸.

Öğretideki bir görüşe göre TCK m. 127’de nispi yargılama yapma mecburiyetinin olduğu bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre hakaret suçunun işlendiği gerekçeyle açılan bir ceza davasında sanık iddia ettiği suçun doğruluğu ispatlamak

⁸³ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 209; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 104; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 281; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 536.

⁸⁴ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 209; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 536.

⁸⁵ “Nüfus temsilcisinin duruşmaya katılması sağlanarak, suça sürüklenen çocuğun yaşının düzeltilmesi konusunda karar verildikten sonra davanın esası hakkında hüküm kurulması yerine, suça sürüklenen çocuğun doğum tarihi tashih edilmiş gibi hakkında TCK’nin 31/3. maddesi uyarınca hüküm kurulmak sureti ile CMK’nin 218 ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesine aykırı davranılması” bozmayı gerektirmiştir. Y. 1. CD., E. 2019/1697, K. 2019/3554, T. 02/07/2019; “5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Yasasının 218. maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca kovuşturma evresinde mağdur yada sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespiti ile ilgili bir sorunla karşılaşılmaması durumunda mahkemenin ilgili yasada belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü vermesi gerekir. Buna göre, Asliye Hukuk Mahkemesince doğum tarihinin düzeltilmesi ile ilgili davaya Gebze Ağır Ceza Mahkemesinde doğum tarihinin düzeltilmesi ile ilgili davaya bakılıp işin esası hakkında hüküm kurulmuş olması doğru görülmemiştir.” Y. 18. HD., E. 2009/10867, K. 2010/2140, T. 15.02.2010; “CMUK.nun 255. maddesiyle ceza mahkemesine tanınmış olan yaş düzeltme yetkisinin, düzeltme sonucunda yaşta meydana gelecek değişikliğin ceza sorumluluğuna etkili olmasına bağlı bulunduğu ...” Y. 5. CD., E. 1979/1708, K. 1979/1729, T. 12/06/1979.

⁸⁶ YENİSEY / NUHOĞULU, 2022, s. 163.

⁸⁷ YENİSEY / NUHOĞULU, 2022, s. 163; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 282.

⁸⁸ YENİSEY / NUHOĞULU, 2022, s. 163. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 282.

isterse söz konusu suç, görev ve yer yönünden başka bir mahkemenin yetkisinde kalsa bile isnadın ispatı, hakaret davasının görüldüğü mahkemede yapılacaktır⁸⁹. Buna karşın öğretideki bir başka görüş maddenin lafzının nispi yargılamayı zorunlu kılmadığını ifade etmektedir⁹⁰. Bahse konu maddenin gerekçesine göreyse isnadın doğruluğunun ispatı meselesi bekletici sorun sayılmalıdır⁹¹.

Kanunda tali uyuşmazlığın birleştirilmesinin veya bekletici sorun sayılmasının zorunlu olduğunun düzenlenmiş olduğu hallerde nispi yargılama yapılması yasaktır⁹². Örneğin Anayasa'ya aykırılık iddialarının bekletici sorun yapılması mecburidir. Bu nedenle tali uyuşmazlık nispi yargılama yoluyla çözülemeyecektir (AY m. 152)⁹³.

Bir başka nispi yargılama yasağının Çocuk Koruma Kanunu'nun 17. maddesinde düzenlendiği ifade edilmektedir⁹⁴. Maddeye göre çocuklarla yetişkinlerin iştirak halinde suç işlemleri halinde çocuk mahkemesi iki şekilde hareket edebilecektir⁹⁵. Bunlardan ilki genel mahkemedeki davayı bekletici sorun yapmasıdır. İkincisi ise zorunluluk halinde davaların birleştirilmesi yoluna gitmesidir⁹⁶.

1.3.2.2. Bekletici Sorun Sayma

Bekletici sorunda asıl uyuşmazlığa bakan mahkeme, yargı yetkisine girmeyen tali uyuşmazlık hakkında dava açılması için mühlet verir veya açılmış bir dava varsa neticelenmesini bekler (CMK m. 218/1). Örneğin hırsızlık suçundan yargılanan sanığın

⁸⁹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 720; YENİSEY / NUHOĞULU, 2022, s. 163; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 282.

⁹⁰ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 538; Özen'e göre madde ceza mahkemesine ne bekletici sorun sayma ne de nispi yargılama yapma mecburiyeti getirmektedir. ÖZEN, 2022, s. 234; 765 s. TCK'nın 481. maddesinde isnadın ispatının nispi yargılama yapılması gerektiği açıkça düzenlenmişti.

⁹¹ Gerekçenin bağlayıcı olmadığını ifade eden Ünver/Hakeri'ye göre konunun nispi yargılama yapılarak çözülmesi mümkündür. ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 175.

⁹² KUNTER, 1986, s. 285; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 105.

⁹³ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 105.

⁹⁴ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 719; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 537.

⁹⁵ ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 537.

⁹⁶ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 719; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 537; "İtiraz konusu kuralla, çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi hâlinde, soruşturma ve kovuşturmanın ayrı yürütülmesi esas olmakla birlikte, çocuklar hakkında gerekli tedbirler uygulanmak suretiyle çocuk mahkemesinin gerekli gördüğü takdirde çocuk hakkındaki yargılamayı genel mahkemedeki davanın sonucuna kadar bekletebileceği, davaların birlikte yürütülmesinin zorunlu görülmesi hâlinde ise genel mahkemelerde, yargılamanın her aşamasında, mahkemelerin uygun bulması şartıyla birleştirme kararı verilebileceği ve birleştirilen davaların genel mahkemelerde görüleceği öngörülmektedir." AYM, E. 2008/25, K. 2010/20, T. 28/01/2010.

suça konu malın kendisine miras kaldığını iddia etmesi halinde ceza mahkemesi sanığa söz konusu eşyanın miras kaldığı konusunda hukuk mahkemesinde dava açması için süre verir veya açılmış bir davanın neticelenmesini bekler⁹⁷.

Bekletici sorun kararı verilmesi halinde tali uyuşmazlığın uzman mahkemece çözülecek olması çelişkili kararların verilmesine mâni olur⁹⁸. Ancak bu ihtimalde tali uyuşmazlığın kararını bekleyen ceza mahkemesinin zaman kaybetmesi ihtimali gündeme gelir⁹⁹. Medeni usul hukukunda delil serbestliği ilkesinin olmayışı maddi gerçeği arayan ve tali uyuşmazlığı bekletici sorun yapan ceza mahkemesi açısından sakınca oluşturmaz. Nitekim ceza mahkemesinin, bekletici sorun hakkında uzman mahkemenin kararını benimseme zorunluluğu yoktur¹⁰⁰.

Bekletici sorun kararı verilmesi ihtiyaridir¹⁰¹. Bu durumda ceza mahkemesi bekletici sorun saymanın faydalı ve gerekli olup olmadığına kendisi karar verecektir. Ancak ihtiyari yetkinin sınırlandırıldığı durumlar da mevcuttur. Bu hallerde kanun koyucu fayda ve gereğe ilişkin tespiti kendi yaparak tali uyuşmazlığın bekletici sorun sayılmasını mecburi kılmış veya yasaklamıştır¹⁰².

Örneğin Anayasa'ya aykırılık iddiasının ceza mahkemesi tarafından bekletici sorun sayılması mecburidir (AY m. 152)¹⁰³. Buna göre mahkeme, somut olaya uygulanması gereken kanun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesi maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu düşünüyor veya tarafların bu yöndeki iddiasını gerçekçi buluyorsa Anayasa Mahkemesi bu konuda bir karar verene kadar davayı en fazla beş ay süreyle geri bırakmalıdır. Anayasa Mahkemesi söz konusu süre içerisinde kararını verirse ceza

⁹⁷ YURTCAN, 2019, s. 277.

⁹⁸ KUNTER, 1986, s. 286; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 164-165; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 106.

⁹⁹ SOYASLAN, 2020, s. 228; CMK m. 218'in gerekçesine göre bekletici sorun yapılmasına ancak zorunlu ve uzmanlığı gerektiren bir mesele mevzu bahis olduğunda karar verilmelidir. Aksi halde uyuşmazlığın bekletici sorun yapılması yargılamanın makul sürelerde bitirilmesini engeller.

¹⁰⁰ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 720; Hukuk mahkemesinin tali uyuşmazlık hakkında verdiği bir karar ceza mahkemesini bağlamaz. Ancak bekletici sorun yapılmasının mecburi olduğu bir durumda nispi yargılama yapılamaması tali uyuşmazlık hakkında uzman mahkemenin verdiği kararın ceza hakimini bağlaması sonucunu doğurur. KUNTER, 1986, s. 286; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 165; *"Bununla birlikte çocuk hakkında yargılamayı yapan mahkemenin her olayı değerlendirerek bekletici mesele sayma ya da saymama takdirindedir. Kaldı ki genel mahkemedeki davanın sonucu, çocuk mahkemesi için bağlayıcı da değildir."* AYM, E. 2008/25, K. 2010/20, T. 28/01/2010.

¹⁰¹ KUNTER, 1986, s. 287; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 106.

¹⁰² ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 537.

¹⁰³ YURTCAN, 2019, s. 279; ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 175; SOYASLAN, 2020, s. 229.

mahkemesi verilen bu kararı göz önünde bulundurarak nezdindeki uyuşmazlığı neticelendirmelidir. Aksi halde mevcut maddeler uyarınca uyuşmazlık hakkındaki kararını vermelidir (AY. m. 152/3).

5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda da bir bekletici sorun sayma mecburiyeti öngörülmüştür. İlgili Kanun'un "*Türk Vatandaşlığının İspatı*" başlıklı 36/3. maddesine göre failin veya mağdurun vatandaşlık durumları hakkında bir belirsizlik mevcutsa bekletici sorun kararı verilmelidir¹⁰⁴.

Tali bir uyuşmazlığın ceza mahkemesince görülmesi veya bir başka davayla birleştirilmesi mecburi kılınmışsa artık bekletici sorun sayma yasağından bahsedilir¹⁰⁵. Örneğin sanığın veya mağdurun yaşının tespiti konusunda çıkan bir uyuşmazlığın ceza mahkemesi tarafından çözülmesi zorunlu olduğu için bekletici sorun sayılması yasaktır.

1.4. BAĞLANTILI UYUŞMAZLIĞIN TESPİTİ

Bağlantılı birden fazla uyuşmazlığın tespiti uygulamada çoğunlukla Ulusal Yargı Ağı Portalı (UYAP) üzerinden yapılır¹⁰⁶. Nitekim haklarında soruşturma ve kovuşturma yürütülen kişilerle bu kimselerin işledikleri suçlar hakkındaki bilgi ve belgeler en güncel halleriyle UYAP üzerinden görüntülenebilir¹⁰⁷. Söz konusu bilişim sistemi sayesinde maddi gerçeğe ulaşmayı sağlayacak birden çok bağlantılı uyuşmazlığın varlığı kolaylıkla tespit edilir¹⁰⁸. Ancak bu tespitin mutlak suretle UYAP üzerinden yapılması zorunlu değildir. Şüpheli veya sanık, kendi hakkında yapılan başka bir soruşturma ve kovuşturmanın varlığından da yetkili makamları haberdar edebilir. Yine soruşturma evresinde savcıların, kovuşturma evresinde ise ceza mahkemelerinin bağlantılı uyuşmazlık hakkında birbirlerini haberdar etmeleri mümkündür.

¹⁰⁴ AKKAŞ, 2015, s. 12.

¹⁰⁵ KUNTER, 1986, s. 287; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 107.

¹⁰⁶ TANERİ, 2020, s. 51.

¹⁰⁷ Soruşturma evresinde elde edilen tüm bilgilerin eksiksiz şekilde UYAP'a kaydedilmesi gerekir. ASLAN, Ahmet, **Cumhuriyet Savcısı ve Soruşturma**, 7. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 74.

¹⁰⁸ UYAP hakkında detaylı bilgi için bkz. <https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>, (Erişim Tarihi: 28.08.2022).

2. BÖLÜM

UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

2.1. GENEL OLARAK

Kişinin suç teşkil eden bir fiili nedeniyle tek başına ve sadece ilgili fiilinden ötürü soruşturulması ve kovuşturulması genel kuraldır¹⁰⁹. Ancak uyuşmazlıkların birleştirilmesi ile bağlantılı birden fazla suç hakkında tek bir iddianame ile dava açılması, açılan bir dava ile birleştirilmek üzere iddianame düzenlenmesi veya kovuşturma evresinde bağlantılı davaların birleştirilmesi mümkün kılınmıştır¹¹⁰. Bu şekilde genel kuraldan uzaklaşmış ve birden fazla kişinin birlikte veya tek bir kişinin birden çok suçtan ötürü aynı dosya kapsamında yargılanmasının önü açılmıştır.

Birden fazla uyuşmazlık hakkındaki muhakemelerin birlikte yürütülmesi istisnai bir uygulama olup ancak kanun koyucunun aradığı tür bağlantının varlığı halinde bu yola başvurulması gerekir¹¹¹. Ayrıca birleştirmenin hukuken olanaklı olması ve yargılama için faydalı sonuçlar doğurması da mecburidir.

Birleştirme kararı verilmesi mecburi değildir. Türk hukukunda temel prensip birleştirmenin ihtiyari olmasıdır¹¹². Ancak istisnai olarak kanun koyucunun birleştirme mecburiyetini ve yasağını öngördüğü durumlar da mevcuttur¹¹³.

Birleştirmenin en önemli sonucu, birden fazla uyuşmazlığın muhakemesinin birlikte yürütülmesidir. Bu nedenle öğretide uyuşmazlıkların¹¹⁴ ve davaların¹¹⁵ birleştirilmesinin

¹⁰⁹ SOYASLAN, 2020, s. 224; YURTCAN, 2019, s. 271.

¹¹⁰ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 99; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 160; YCGK, E. 2207/10-85, K. 2007/109, T. 22/05/2007.

¹¹¹ “Davaların birlikte görülebilmesi için sanıklar arasında fiili ve şahsi irtibat bulunması gerekir. Bu irtibatın bulunmaması halinde amaç ne olursa olsun birlikte görülüp sonuçlandırılmaz.” Y. 7. CD., E. 1998/5014, K. 1998/5403, T. 10/06/1998; Benzer şekilde bkz. Y. 7. CD., E. 1999/9847, K. 1999/10597, T. 22/10/1999.

¹¹² TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261; YURTCAN, 2019, s. 274.

¹¹³ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159.

¹¹⁴ Bkz. ÖZEN, 2022, s. 228.

¹¹⁵ Bkz. ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 169; SOYASLAN, 2020, s. 224.

yanı sıra muhakemelerin birleştirilmesi¹¹⁶ ve yargılamaların birleştirilmesi¹¹⁷ ifadesi de kullanılmaktadır.

Muhakemelerin birlikte yürütülmesinin, birleştirmenin en önemli sonucunun olmasının nedeni birleştirmenin diğer tüm sonuçlarının bundan kaynaklanmasıdır. Örneğin yargılama sonunda aynı hüküm altında tüm uyuşmazlıklar bakımından karar verilmesi buna dayanmaktadır. İstisnai olarak yetki ve görev kurallarının dışına çıkılması muhakemelerin birlikte yürütülmesinin sonucudur. Yine kişi bakımından yetki kurallarına da aynı nedenle istisna getirilmektedir¹¹⁸. Ayrıca birleştirilen uyuşmazlıkların muhakemeleri de birleştirildiği için davayı gören mahkemenin yargılama usulüne tabi olunmaktadır (CMK m. 10/2).

Yukarıda yapılan açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde tek seferde verilen bir birleştirme kararının aslında muhakeme sürecinin tümü boyunca etki doğurduğu görülmektedir. Bu nedenle birleştirme kararı verilmeden önce koşulların sağlanıp sağlanmadığı özenle tespit edilmeli ve bu doğrultuda bir karar verilmelidir.

2.2. CMK İLE CMUK HÜKÜMLERİNİN BİRLEŞTİRME YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI

CMUK'ta birleştirmenin düzenlendiği maddeler, CMK'da günümüz Türkçesi ile yeniden düzenlenmiştir. Eski tarihli Kanun'da uyuşmazlıkların birleştirilmesine ilişkin belirlenen usul ve esaslar yeni tarihli Kanun'da genel itibarıyla korunmuştur.

Birleştirmeye ilk olarak CMUK'un 1. kitabın vazife başlıklı 1. bölümünde 2 ila 5. maddeler arasında yer verilmiştir. Salahiyete ilişkin kuralların düzenlendiği 2. bölümün 12. maddesi ve duruşmanın gidişatının düzenlendiği 2. kitabın 6. bölümünün 230. maddesi de konuya ilişkin olarak düzenlenen diğer maddelerdendir.

CMK'da değişikliğe gidilerek birleştirme, göreve ilişkin hükümlerle birlikte değil 1. kitapta "*bağlantılı davalar*" başlıklı 3. bölümde, 8 ila 11. maddeler arasında ele

¹¹⁶ Bkz. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 156; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 97; CENTEL / ZAFER, 2022, s. 709.

¹¹⁷ Bkz. YURTCAN, 2019, s. 271; YCGK, E. 2007/57, K. 2007/130, T. 05/06/2007; YCGK, E. 2017/282, K. 2018/287, T. 19/06/2018.

¹¹⁸ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 216.

alınmıştır. İlgili kurumun düzenlendiği diğer maddelere yetkiye dair kuralların düzenlendiği 4. bölümün 16. maddesinde ve istinaf kanun yolunun düzenlendiği 6. kitabın 2. kısmının 2. bölümünde, madde 280/1-f 'de yer verilmiştir.

Uyuşmazlıkları birleştirilmesine ve ayrılmasına ilişkin usul ve esasların tanzim edildiği CMK'nın 3. bölümü bağlantı kavramının tanımlandığı 8. madde ile başlamaktadır. Maddenin ilk fıkrasına göre *“Bir kişi, birden fazla suçtan sanık olur veya bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa bağlantı var sayılır”*. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göreyse *“bir suç işlendikten sonra buna ilişkin delillerin yok edilmesi, gizlenmesi, değiştirilmesi veya suçluların kayırılması fiilleri”* bağlantılı suç olarak kabul edilir.

CMK'nın 8. maddesinin 1. fıkrası CMUK'un murtabit davalar başlıklı 3. maddesine tekabül etmektedir. Osmanlıca olan murtabit kelimesi günümüz Türkçesinde bağlantılı sıfatını karşılamaktadır. Maddeye göre *“Bir kimse bir kaç suçla maznun olur veya bir suçtan her ne sıfatla olursa olsun bir kaç maznun bulunursa irtibat var sayılır”*. Her iki kanun kıyaslandığında bağlantının var olduğu hallerin, eski haliyle korunmuş olduğu görülmektedir. Ancak CMK'ya eklenen ikinci bir fıkra ile *“Suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri”* de bağlantılı suç olarak kabul edilmiştir. Böylece dar bağlantının kapsamı kısmen de olsa genişletilmiştir¹¹⁹.

CMK'nın 9. maddesi, aralarında bağlantı olduğu tespit edilen suçlara ait soruşturmaların henüz bu aşamadayken birleştirilmesine müsaade eden bir düzenlemedir. Buna göre *“Bağlantılı suçlardan her biri değişik mahkemelerin görevine giriyorsa, bunlar hakkında birleştirilmek suretiyle yüksek görevli mahkemede dava açılabilir”*. İlgili madde CMUK'un 2/1. maddesine karşılık gelmektedir. Buna göre *“Murtabit ceza davalarının her biri muhtelif mahkemelerin vazifesi dahilinde olsa bile bunlar birleştirilerek yüksek vazifeli mahkemeye verilebilir”*. Görüleceği üzere CMK'nın maddeyi ele alış biçimi CMUK ile aynıdır.

Kovuşturma evresinde davaların birleştirilmesinin ve ayrılmasının düzenlendiği CMK'nın 10. maddesi, CMUK'un 4. ve 5. maddesini karşılamaktadır. Madde 10'a göre *“(1) Kovuşturma evresinin her aşamasında, bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine*

¹¹⁹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708.

veya ayrılmasına yüksek görevli mahkemece karar verilebilir. (2) Birleştirilen davalarda, bu davaları gören mahkemenin tâbi olduğu yargılama usulü uygulanır. (3) İşin esasına girdikten sonra ayrılan davalara aynı mahkemede devam olunur”.

CMUK’un 4. maddesi uyarınca *“Tahkikata başlandıktan sonra dahi murtabit ceza davalarının birleştirilmesine veya ayrılmasına Cumhuriyet Müddeiumumisinin veya maznunun talebiyle yahut resen karar verilebilir. Bu kararı vermek hakkı yüksek vazifeli mahkemeye aittir”*. Her iki kanunda da kovuşturma evresinde birleştirme kararları verme yetkisinin yukarı görevli mahkemeye ait olduğu ifade edilmiştir.

CMK’nın birleştirilen davalarda uygulanacak muhakeme usulünün, birleştirmenin yapıldığı yukarı görevli mahkemenin usulü olduğunun düzenlediği 10/2. maddesi ise CMUK’un 5. maddesine tekabül etmektedir. Ancak CMK’nın 10/3. maddesinde yer verilen davaların ayrılmasından sonra da aynı mahkemede görülmeye devam edeceklerine ilişkin bir düzenlemeye CMUK’ta yer verilmemiştir. Bu nedenle ilgili dönemde ayrılan davaların onu görmekle görevli olan esas mahkemesine sevk edilmesi gerektiği ifade edilmiştir¹²⁰.

Davaların birleştirilmesini mümkün kılan geniş bağlantı CMK’nın 11. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre göre *“Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse, bu bağlantı 8 inci maddede gösterilen türden olmasa bile, birlikte bakmak ve hükme bağlamak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir”*. CMUK’un 230. maddesindeki düzenlemeye göreyse *“Mahkeme, bakmakta olduğu bir kaç dava arasında irtibat görürse bu irtibat üçüncü maddede gösterilen neviden olmasa bile birlikte tahkik ve hükmolunmak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir”*. Görüleceği üzere yeni tarihli Kanun’da söz konusu hükmün muhtevası korunmakla birlikte, Kanun’un sistematığe uygun olarak hükme, 1. kitabın 1. kısmının 3. bölümünde yer verilmiştir.

Yer yönünden farklı mahkemelerin yetkisine giren bağlantılı ceza davalarının birleştirilmesine imkân veren *“bağlantılı suçlarda yetki”* başlıklı CMK’nın 16. maddesi, CMUK’un 12. maddesine karşılık gelmektedir. Her iki kanunda da dört fıkradan oluşan madde uyarınca dava birleştirilmesi için mahkemelerin bu konuda anlaşması ve Cumhuriyet savcılarının istemlerinin de aynı yönde olması gerekmektedir. Birleştirme

¹²⁰ KANTAR, 1950, s. 23.

uyuşmazlığı halinde ise ortak yüksek görevli mahkemenin birleştirmeye gerek olup olmadığı hususu ile birleştirilme halinde hangi mahkemede yargılamanın devam edeceği hususunu belirlemesi gerekmektedir. Aynı usul davaların ayrılmasında da takip edilecektir.

İstinaf aşamasında birleştirmeye ilişkin düzenlemeye ise CMK'nın 280/1-f maddesinde yer verilmiştir. Kanun'a 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 27. maddesiyle sonradan eklenen hükme göre bölge adliye mahkemesinde görülen bir davanın ilk derece mahkemesinde görülen bir davayla birleştirilmesi zorunlu ise hükmün bozulmasına karar verilir.

2.3. SORUŞTIRMALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Ceza muhakemesinde amaç adil yargılanma hakkının gereklerine uygun bir şekilde maddi gerçeğin ortaya çıkartılmasıdır¹²¹. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında ise sorumluluk mahkemelerde olduğu kadar soruşturma organlarındadır¹²². Bu doğrultuda savcılık ve emrindeki kolluk, adil bir yargılamanın gerektirdiği prensipleri gözeterek soruşturmayı yürütmelidir.

Savcılık, suç işlendiği haberini herhangi bir suretle öğrendikten sonra gerçeği ortaya çıkarmak üzere soruşturmaya başlamalıdır. CMK m. 160/1'de düzenlenen bu zorunluluk "*araştırma mecburiyeti*" ilkesi olarak anılmaktadır¹²³. Araştırma sonunda toplanan deliller suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe oluşturuyorsa ve dava şartları da sağlanmışsa Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemesini gerektiren ilke ise "*kamu davasının açılması mecburiyeti*" olarak adlandırılmaktadır¹²⁴.

Soruşturmaya başlatan basit şüphe, henüz bir suç işlendiği izleniminden ibaretken iddianame düzenlenmesinde asgari standardı temsil eden yeterli şüphe, ceza yargılaması sonunda mahkûmiyet kararı verilmesi ihtimalinin beraata oranla daha

¹²¹ "Ceza muhakemesinde amaç, adil yargılama ilkelerine uyularak, maddi gerçeğin araştırılması ve bulunmasıdır." AYM, Ramazan Yıldız Başvurusu, Başvuru No: 2014/2354, T. 16/10/2014; Mahkûmiyet hükmü verilmesi kişi özgürlükleri kısıtlayıcı nitelikte olduğu için ceza mahkemesi şekli gerçeğe yetinemez. YURTCAN, 2019, s. 63.

¹²² ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, 2022, s. 69.

¹²³ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 620; ÖZTÜRK/ ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s.152.

¹²⁴ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s.152.

yüksek olması anlamına gelmektedir¹²⁵. Basit şüpheden, yeterli şüphe yoğunluğuna ulaşılması ise soruşturma evresinde toplanan delillerin bu yöne işaret etmesinin bir sonucudur¹²⁶. O zaman denilebilir ki soruşturmayı başlatan ve ilerleten en önemli faktör delillerdir.

Delillerin soruşturma evresinde arz ettiği önem, bunlardan en etkin şekilde istifade edilmesini sağlayacak hükümlerin CMK'da düzenlenmesini sağlamıştır. İddianamede toplanan delillerin suçu meydana getiren olaylarla ilişkilendirilmesi zorunluluğu (CMK m. 170/4), suçun işlenip işlenmediğini doğrudan gösteren bir delil toplanmadan düzenlenen iddianamenin iadesi olanağı (CMK m. 174/1-b), aleyhte olduğu kadar şüpheli lehine olan delillerin de toplanması gereği (CMK m. 160/2) bunlara örnektir.

Bahsedilen hükümler soruşturmanın etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamakla birlikte kovuşturma evresinde, başkaca bir delil toplanmasına gerek kalmadan hüküm kurulmasına imkân vermektedir¹²⁷. Ayrıca ortaya konulan iddianamelerde, delillerle desteklenmiş bir olay örgüsü kovuşturma aşamalarında mahkemelerin kısa sürede yargılamayı tamamlamasını sağlamaktadır.

Soruşturma evresinde uyumsuzluk hakkında daha fazla delil elde edilmesini sağlayan düzenlenmelerden biri de bağlantılı uyumsuzlukların birleştirilmesidir. Soruşturma evresinde birleştirme ile birden fazla şüphelinin katıldığı tek bir suç ile aynı şüphelinin işlediği birden çok suç hakkındaki soruşturma ayrı evraklar üzerinden değil, tek bir evrak üzerinden bir bütün halinde yürütülmektedir.

¹²⁵ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 231.

¹²⁶ “Şüphenin derecesinin tayininde, eldeki deliller belirleyici olmaktadır.” CENTEL / ZAFER, 2022, s. 99.

¹²⁷ CMUK'un 214 ve 237/3. maddesinin CMK'ya alınmaması, soruşturma evresinde toplanan delillerin önemini artırmıştır. CMUK m. 214 göre “Mahkeme reisi dahi resen şahit ve ehlihibre celbine ve başkaca sübut sebeplerinin toplanmasına karar verebilir”. Kanun'un 237/4. maddesine göreyse “Mahkeme vukubulan talep üzerine veya kendiliğinden şahit ve ehlihibre celbini ve başkaca sübut sebeplerinin ihzar ve iradını emredebilir”. Görüldüğü üzere söz konusu maddeler, ceza mahkemesinin re'sen delil toplamasına müsaade etmektedir. Öğretide bu maddelerin yeni tarihli Kanun'a alınmaması ceza mahkemelerinin kovuşturma evresinde re'sen delil toplayamayacağı şeklinde yorumlamıştır. Bkz. ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 427; Maddi gerçeğe ulaşmanın ceza muhakemesinin temel amacı olduğu düşünüldüğünde henüz şüphesini yenemeyen ceza mahkemesinin re'sen araştırma yapmasının zorunlu olduğu kanaatindeyiz. Anayasa Mahkemesi de ceza mahkemelerinin dava dosyasına getirilen delillerle bağlı olmadığına işaret ederek Cumhuriyet savcısı olmasa dahi hüküm kurmak adına resen araştırma yapabileceğini ifade etmektedir. AYM, E. 2011/43, K. 2012/10, T. 19/01/2012.

Birden fazla uyuşmazlığın birlikte incelemeye tabi tutulması soruşturma kapsamını genişleten, birbiriyle bağlantılı olan olaylara ilişkin delillerin bir bütün halinde toplanmasını ve değerlendirilmesini sağlayan bir uygulamadır. Böylece somut olaya daha geniş bir perspektiften yaklaşan savcılığın iddianameyi maddi gerçeğe en yakın şekilde tanzim etme imkânı doğmaktadır.

Örneğin birden fazla kişinin birlikte suç işlediği bir durumda savcılık, iştirak ilişkisinin varlığını, suç ortaklarının suça katkılarının düzeyini, mevcut delilleri ve bu delillerin ilişkin olduğu fiilleri en isabetli, olayı bir bütün halinde değerlendirdiğinde tespit edecektir. Aksi halde ayrı yürütülen soruşturmalar neticesinde hazırlanan iddianamelerin somut olayı temsil kabiliyeti düşecektir.

Soruşturma evresinde birleştirme yoluna gidilmesi öncelikle iddia makamının bağlantılı uyuşmazlıktan haberdar olmasını gerektirmektedir. Uygulamada hâkim ve Cumhuriyet savcılarının kullanımında olan UYAP ile bu tespitin hızlıca yapılması mümkündür. Böyle bir imkana sahip olan iddia makamı muhakkak gerekli kontrolleri, sistem üzerinden yapmalıdır.

Alman Ceza Muhakemesi mevzuatında savcıların, soruşturmasını yürüttükleri suçla sübjektif dar bağlantılı olan başka bir suçun varlığını da araştırmalarını öneren bir yönerge maddesi mevcuttur¹²⁸. Ceza Muhakemesine ve Kabahatlerde Para Yaptırımlarına İlişkin Yönergenin (*“Richtlinien für das Strafverfahren und das Bussgeldverfahren vom”*) 17/2. maddesine göre: *“Bir kişinin birden fazla suç işlemiş olduğu hallerde, savcı muhakemelerin birleştirilmesi veya bir muhakemenin neticelerinin diğerine göz önünde tutulmasına özen gösterir”*¹²⁹.

Türk ceza muhakemesi mevzuatında buna benzer bir hüküm bulunmasa da uyuşmazlıkların birleştirilmesiyle maddi gerçeğe ulaşmanın kolaylaşacağı, yargılamaların daha kısa sürede, daha az masraf ve emekle tamamlanacağı gözetildiğinde Cumhuriyet savcılarının bu yönde bir hüküm varmışçasına hareket etmeleri muhakeme sürecinin faydasına olacaktır.

¹²⁸ “Hayat olaylarının çeşitliliği nedeni ile, yönergede hükümler sadece öneri olarak bazı kurallar sunmaktadır.” YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih / OKTAR, Ayla, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu - Strafprozeßordnung (StPO – RiStBV)**, 3. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 643.

¹²⁹ YENİSEY / OKTAR / OKTAR, 2020, s. 650.

2.3.1. Birleştirmenin Koşulları

Soruşturma evraklarının birleştirilmesi suretiyle tek bir iddianame ile aynı mahkemede dava açılmasının üç koşulu vardır. Bunlar uyuşmazlıklar arasında bağlantı olması, birleştirmenin faydalı ve olanaklı olmasıdır¹³⁰.

2.3.1.1. Uyuşmazlıkların Bağlantılı Olması

Soruşturma aşmasında evrakların birleştirilmesi için uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının dar nitelikte olması gerekir¹³¹. Bu doğrultuda ancak üç halde soruşturma evresinde birleştirme yapılabilir. Bunlar aynı kişiye karşı birden fazla suçun isnat edilmesi, aynı suçun işlenişine birden fazla kişinin katılması veya işlenen bir suçta müteakip bu suç hakkındaki delillerin ortadan kaldırılması, gizlenmesi, değiştirilmesi veya failinin kayrılması halidir.

Geniş bağlantı halinde birleştirme kararı verilmesi ise sadece kovuşturma evresinde mümkündür. Nitekim geniş bağlantının düzenlendiği 11. madde uyarınca birleştirme kararını verme yetkisi ceza mahkemelerine hasredilerek “*davalar arasındaki*” bağlantının varlığı vurgulanmıştır. Oysa soruşturma evresinde birleştirmenin düzenlendiği 9. maddede bağlantılı “*davalardan*” değil, “*suçlardan*” bahsedilmiřtir¹³².

2.3.1.2. Birleştirmede Fayda Olması

Kanun’un kovuşturma evresinde davaların birleştirilmesine müsaade etmesinin nedenlerinden biri bu yolla yargılamaların daha kısa sürede sonlanacak olmasıdır¹³³. Ancak kovuşturma evresinde birleştirme için ceza mahkemelerinden birinin öncelikle bağlantılı diğer dava dosyasını incelemesi gerekir¹³⁴. Nitekim bu inceleme üzerine birleştirmenin faydalı olup olmayacağı tespit edilebilir.

¹³⁰ PARLAR, 2017, s. 27.

¹³¹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 712.

¹³² Aynı karşılaştırmanın CMK m. 9 ile 10 arasında yapılmasına ilişkin bkz. şAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 262.

¹³³ CMK m. 10’un gerekçesinde birleştirmenin yargılamaların hızlandırılması gayesi ile öngöröldüğü ifade edilmiştir.

¹³⁴ Y. 4. CD., E. 2018/7667, K. 2018/21208, T. 06/12/2018.

Görüldüğü üzere birleştirme kararı verilmeden önceki süreç zamansal olarak adli mekanizmaya yük getirmektedir. Bu durumu gözetken kanun koyucu tek bir iddianame düzenlenmesi suretiyle soruşturma evraklarının birleştirilmesine müsaade etmiştir (CMK m. 9). Böylece kovuşturma evresinde mahkemeler arası yapılacak yazışmalardan, sarf edilecek emekten ve bunun adli mekanizmaya getireceği zamansal yükten tasarruf edilmiş olacaktır¹³⁵.

Soruşturma evresindeyken evrakların birleştirilmesiyle deliller bir bütün içerisinde değerlendirilerek somut olay daha iyi kavranacaktır. Bu şekilde düzenlenen iddianameler kapsamlı bir araştırmanın sonucunu olacaktır. Böylece açılan davaların mahkûmiyetle sonuçlanması ihtimali artacak, masum bireyler hakkında başlatılan haksız takibat henüz soruşturma evresindeyken sona erdirilmiş olacaktır. Aralarında sıkı bağlantı bulunan suçlar hakkındaki delillerin birbiriyle örtüşmesi, iddianame tanzim edilirken harcanan zamandan tasarruf edilmesini sağlayacaktır.

Aynı zamanda birleştirme iddianamede, sanığa yüklenen suçun hukuki nitelendirilmesi ile somut olaya uygulanması gereken kanun maddelerinin isabetli bir şekilde belirlenmesini sağlayacaktır. Örneğin aynı mağdura karşı cinsel taciz (TCK m. 105) suçu ile işkence suçunun basit şeklinin (TCK m. 94/1) işlediği gerekçesiyle şüpheli hakkında, ayrı yürütülen soruşturmaların birleştirilmesi neticesinde aslında işkence suçunun nitelikli şeklinin (TCK m. 94/3) işlendiği anlaşılabacaktır.

Ancak söz konusu faydaların elde edilebilmesi için birleştirmenin soruşturma evrakını karmaşık bir hale getirmemesi gerekir. Nitekim bu halde ne soruşturmalar erken bitirilebilir ne de ceza mahkemesi kovuşturma evresinde tanzim edilen iddianamelerden istifade edebilir.

Birleştirmenin faydalı olup olmadığının tespit etme yetkisi Cumhuriyet savcısında olmakla birlikte kanun koyucunun istisnai olarak fayda konusundaki değerlendirmeyi kendi yaptığı hallerde mevcuttur. Bu hallerde soruşturma evraklarının birleştirilmesi yasak veya mecburidir.

¹³⁵ YAŞAR, 2020, s. 157.

2.3.1.2.1. Birleştirme Yasağı

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 17/1. maddesinde soruşturma evresine ilişkin bir birleştirme yasağı öngörülmüştür. Bahse konu maddede yetişkinlerle çocukların soruşturma evraklarının birleştirilmesi yasaklanmıştır. Bu doğrultuda çocuk hakkındaki soruşturma, yetişkinler hakkındaki soruşturmayla birlikte yürütülüyorsa, çocuk hakkındaki soruşturma evrakının derhal ayrılmasına karar verilmelidir¹³⁶. Çocuklarla yetişkinlerin birlikte işledikleri suçlar bakımından soruşturma evresine getirilen bu birleştirme yasağı, “*çocuğun üstün yararı*” ilkesinin bir gereğidir¹³⁷.

Çocuğun yaşı birleştirme yasağı kapsamında değerlendirilirken TCK m. 6/1-b göz önünde bulundurulmalıdır. Bu maddeye göre kişi on sekiz yaşını doldurmadıkça çocuk kabul edilmelidir. Yani çocuğun başka nedenlerle ergin kılınması ceza muhakemesi bakımından durumunu değiştirmemelidir¹³⁸.

Uygulamada çocukların yetişkinlerle birlikte suç işledikleri durumlarda soruşturmaların beraber yürütüldüğü araştırmanın nihayete ermesine yakın ayırma kararı verildiği ifade edilmektedir¹³⁹. Bu durum 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 17. maddesine şeklen uyulduğunun ve çocuğun üstün yararı ilkesinin gözetilmediğinin göstergesidir.

02.07.2018 tarihli ve 700 sayılı KHK ile yürürlükten kaldırılan CMK'nın 3/2. maddesiyle de bir birleştirme yasağı öngörülmüştü. Bahse konu düzenlemeye göre askeri mahkemelerin yargı yetkisinde kalan bir suçun, asker kişilerle sivil kişiler tarafından barış zamanında ve iştirak halinde işlenmesi halinde soruşturma evrakları birleştirilemeyecekti¹⁴⁰. Başka bir ifadeyle sivil kişilerin soruşturmalarını askeri savcı yürütemeyecekti¹⁴¹.

¹³⁶ DEMİRAĞ, 2021, s. 499.

¹³⁷ Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 3. maddesinin 1. fıkrasına göre mahkemeler tarafından yapılan ve çocukları alakadar eden tüm faaliyetlerde temel düşünce çocuğun yararadır.

¹³⁸ DÖNMEZ, Burcu, **Çocuk Yargılaması – Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 47.

¹³⁹ ASLAN, 2021, s. 242.

¹⁴⁰ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 276, dn. 406.

¹⁴¹ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 276, dn. 406.

2.3.1.2.2. Birleştirme Mecburiyeti

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 86. maddesinde "*Hâkim ve savcılarının suçlarına iştirak edenler aynı soruşturma ve kovuşturma mercilerine tabidirler*" düzenlemesine yer verilmiştir. Maddeye göre hâkim ve savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri esnasında işledikleri suçlar hakkındaki soruşturmaların, bu suça iştirak edenler hakkındaki soruşturmalarla birleştirilmesi zorunludur¹⁴². Ancak söz konusu birleştirme için uyumazlıkların bağlantılı olması yeterli değildir. Bu bağlantının iştiraktan kaynaklanması gerekir.

2.3.1.3. Birleştiriminin Olanaklı Olması

Olanak koşulundan maksat birleştirme önünde hukuki bir engel bulunmamasıdır¹⁴³. Aynı makamın uyumazlıkları beraber görebileceği hallerde birleştirme olanaklıdır¹⁴⁴. Örneğin soruşturma evresindeki bir uyumazlık, kovuşturma evresindeki bir uyumazlık ile birleřtirilemez¹⁴⁵. Nitekim bu halde her iki uyumazlığın aynı organ tarafından görülmesi mümkün deęildir¹⁴⁶. Ayrıca soruşturma evresindeki uyumazlık hakkında halen kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi ihtimali vardır¹⁴⁷.

Yine birleştirme yasağının olduğu bir durumda da soruşturmaların birlikte yürütölmesi olanaksızdır. Nitekim bu halde kanun koyucu açık iradesini soruşturmaların ayrı yürütölmesinden yana kullanmıştır. Birleştirme mecburiyetinin öngörüldüğü hallerde ise aksi geçerlidir. Yani savcılığın soruşturmaları ayrı yürütölmesine olanak yoktur.

2.3.2. Birleştirme Usulü

Soruşturma evraklarının birleştirilmesi CMK m. 9 uyarınca yapılacaktır. Buna göre değişik mahkemelerin görevine giren bağlantılı suçlar hakkındaki davalar birleştirme

¹⁴² "2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 86. maddesinde, hâkim ve savcılarının suçlarına iştirak edenlerin aynı soruşturma ve kovuşturma mercilerine tabi olduklarının düzenlendiği, anılan maddenin komisyon gerekçesinde; hâkim ve savcılarla birlikte suç işleyen veya bunların suçlarına katılanlar hakkında da aynı soruşturma mercilerinin görevli olduğunun belirtildiği..." YCGK., E. 2022/79, K. 2022/578, T. 22.09.2022.

¹⁴³ PARLAR, 2017, s. 27.

¹⁴⁴ YURTCAN, 2019, s. 272.

¹⁴⁵ TOSUN, 1984, s. 400.

¹⁴⁶ YURTCAN, 2019, s. 272.

¹⁴⁷ YURTCAN, 2019, s. 272.

suretiyle yukarı görevli mahkemede açılır. Öğretide madde metninde geçen “*dava açılabilir*” ibaresi eleştirilmektedir. Nitekim kamu davası iddianamenin düzenlenmesiyle değil, mahkemenin iddianameyi kabulüyle açılır. Bu nedenle söz konusu ibarenin “*yüksek görevli mahkemeye iddianame sunulur*” şeklinde değiştirilmesi isabetli olacaktır¹⁴⁸.

Soruşturma evresinde birleştirme kararını verecek makam Cumhuriyet savcısıdır¹⁴⁹. Maddedeki “*açılabilir*” ibaresinden birleştirme kararı verilmesinin ihtiyari olduğu anlaşılır¹⁵⁰. Bu doğrultuda suçlar arasındaki bağlantıyı tespit eden Cumhuriyet savcısı olanak varsa ve faydalı neticeler doğacaksa tek bir iddianame düzenlemek suretiyle bağlantılı suçların birleştirilmesine karar verebilir.

Birleştirme kararının Cumhuriyet başsavcılığına bildirilmesi zorunlu değildir. Ancak, Başsavcılığın bilgilendirilmesi ilerleyen safhalarda karışıklık çıkmasını önleyecek bir eylem niteliğindedir¹⁵¹.

Bağlantılı suçlar, aynı mahkemenin görevine giriyorsa iddianame bu mahkemeye hitaben düzenlenir. Ancak suçlar farklı görevli mahkemelerin yetkisine giriyorsa iddianame yukarı görevli mahkemeye hitaben düzenlenir (CMK m. 9)¹⁵². Bu doğrultuda örneğin bağlantılı suçlardan biri Ankara asliye ceza mahkemesinin diğeri ise Ankara ağır ceza mahkemesinin görevine giriyorsa tanzim edilen tek bir iddianamenin kabulüyle dava Ankara ağır ceza mahkemesinde açılacaktır. Yukarı görevli mahkeme, suçlardan birinin aşağı görevli mahkemenin görevine girdiği gerekçesi ile görevsizlik kararı veremeyecektir¹⁵³.

Soruşturma evresinde birleştirme kararı vermek her ne kadar Cumhuriyet savcısının yetkisinde olsa da kovuşturma evresinde ceza mahkemesi bu kararla bağlı olmayıp

¹⁴⁸ ÖZEN, 2022, s. 230.

¹⁴⁹ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 262.

¹⁵⁰ İhtiyari yetki vermenin yollarından bir madde metninde “*verilebilir*”, “*yapılabilir*” gibi ibarelerin kullanılmasıdır. KUNTER, 1986, s. 241.

¹⁵¹ ÖZEN, 2022 s. 229; Özen’e göre yapılan bilgilendirme üzerine başsavcılığın birleştirme hususundaki emri bağlayıcı kabul edilmemelidir. ÖZEN, 2022 s. 229.

¹⁵² Muhakemelerin birleştirilmesine ilişkin kaidelerin, görev ve yetki kaidelerine paralel bir şekilde tatbik edilmesi gerekir. YCGK, E. 1974/6, K. 1974/6, T. 10/10/1974; Bu nedenle maddede davanın yukarı görevli mahkemede açılacağı ifade edilmeseydi dahi uygulama bu yönde cereyan edecekti.

¹⁵³ Nitekim yukarı görevli mahkeme birleştirme sayesinde, aşağı mahkemenin görevine giren davaya bakabilir hale gelmiştir. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 272.

uygun gördüğü takdirde davaların ayrılmasına karar verebilir¹⁵⁴. Ancak mahkeme aynı nedenle iddianamenin iadesine karar veremez¹⁵⁵. Nitekim iddianamenin iadesi sebepleri CMK m. 174'te tahdidi olarak sayılmış olup soruşturma evresinde evrakların birleştirilmesi bunlardan biri değildir.

Şayet ceza mahkemesi birleştirilen uyuşmazlıklar hakkındaki iddianameyi 174. maddeye dayanarak iade ederse ve iade nedeni bileştirilmek üzere sevk edilen soruşturma evrakına ilişkinse söz konusu eksikliğin, soruşturma evrakını sevk eden savcılıkça giderilmesi gerekir¹⁵⁶.

Bağlantılı suçlara ilişkin soruşturma evrakları tek bir Cumhuriyet savcısının önündeyse birleştirme kararını verme yetkisi haliyle bu savcının elindedir¹⁵⁷. Ancak bağlantılı suçların soruşturma evrakları her zaman tek bir savcının önünde olmaz. Bunların birden fazla savcının önünde olması da mümkündür. Böyle bir durumda olması gereken öncelikle Cumhuriyet savcılarının birleştirme konusunda anlaşmalarıdır¹⁵⁸.

Konuyu anlaşılabilir kılmak adına soruşturmaya konu suçların hangi Başsavcılığın yetkisine girdiğine göre ikili bir ayrıma gidilebilir. Bunlardan ilki bağlantılı suçların aynı başsavcılığının yetkisine girmesi halidir. Eğer soruşturma evrakları aynı adliyedeki tek bir Cumhuriyet savcısının önündeyse, bu savcı büyük numaralı soruşturma kaydını kapatarak küçük numaraları kayıt üzerinden devam edilmek üzere soruşturma evrakının birleştirilmesine karar verecektir¹⁵⁹. Eğer soruşturma evrakları aynı başsavcılıkta çalışan iki farklı savcının önündeyse savcılar anlaşması neticesinde, evrak daha küçük numaralı soruşturma kaydı üzerinde birleştirilecektir¹⁶⁰. Savcılar arasında birleştirme noktasında fikir ayrılığı doğar ise sorunu Cumhuriyet başsavcısı çözecektir¹⁶¹.

¹⁵⁴ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; KUNTER, 1986, s. 353.

¹⁵⁵ ÖZEN, 2022, s. 230; Y. 10. CD., E. 2012/16902, K. 2013/365, T. 14/01/2013.

¹⁵⁶ ÖZEN, 2022, s. 230.

¹⁵⁷ YAŞAR, 2020, s. 157.

¹⁵⁸ KUNTER, 1986, s. 353; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 546; YAŞAR, 2020, s. 157.

¹⁵⁹ ARSLAN, Ahmet, (İstanbul Anadolu Adliyesi Cumhuriyet Savcısı), Mülakat, T. 22/10/2022.

¹⁶⁰ ARSLAN, Ahmet, (İstanbul Anadolu Adliyesi Cumhuriyet Savcısı), Mülakat, T. 22/10/2022.

¹⁶¹ ARSLAN, Ahmet, (İstanbul Anadolu Adliyesi Cumhuriyet Savcısı), Mülakat, T. 22/10/2022.

Diğer bir ihtimal, yürütülen soruşturmaların farklı Başsavcılıkların yetkisinde kalmasıdır¹⁶². Bu durumda farklı başsavcılıklarda görev yapan Cumhuriyet savcılarında biri birleştirme talepli yetkisizlik kararı vererek evrakı, bağlantılı suçun soruşturulduğu diğer savcılığa gönderir¹⁶³. Bu savcılıkta görev yapan Cumhuriyet savcısı kendisine gönderilen evraktaki suç ile soruşturduğu suç arasında bir bağlantı görürse bunlar hakkında tek bir iddianame düzenler. Ancak kendisine gönderilen soruşturma evrakındaki suç ile incelediği suç arasında birleştirmeye değer bir bağlantı görmezse CMK m. 161/7 gereğince yetkisizlik kararı vererek evrakı, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir¹⁶⁴. Ağır ceza mahkemesi ise soruşturma dosyasında yetkili savcılığın hangisi olduğunu kesin olarak belirler.

2.3.3. Soruşturmaların Ayrılması

Birleştirmenin koşulları sağlanmıyorsa ayırma (tefrik) kararını verme yetkisi Cumhuriyet savcısındadır. Örneğin söz konusu suçlar aslında dar bağlantılı değilse veya dar bağlantı olmalarına karşın muhakemelerin birleştirilmesinde fayda yoksa¹⁶⁵, kanunda birleştirme yasağı öngörülmüşse¹⁶⁶ veya söz konusu suçlar farklı soruşturma usullerine¹⁶⁷ tabiyse ayırma kararı verilir.

Ayırma kararı verildiğinde suçların soruşturmalarına farklı evraklar üzerinden devam edilir¹⁶⁸. Ayrılan evraka yeni bir soruşturma numarası verilir¹⁶⁹. Buna ilk evrakta yer alan

¹⁶² Bu durumda yer yönünden farklı savcılıkların yetkili olması söz konusudur. TOROSLU/FEYZİOĞLU, 2021, s. 99.

¹⁶³ ARSLAN, Ahmet, (İstanbul Anadolu Adliyesi Cumhuriyet Savcısı) Mülakat, T. 22/10/2022

¹⁶⁴ AYDIN, Murat, "Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 54.

¹⁶⁵ Örneğin şüpheliye yönelik suçlamalardan birinin soruşturması bitse de diğerinin bitmesi 6 ay sonra çıkacak bir rapora bağlıysa veya aynı suç kapsamında soruşturulan şüphelilerden bir kısmı yakalanamamışsa ayırma kararı verilebilir. ASLAN, 2021, 242.

¹⁶⁶ Çocuklarla yetişkinlerin birlikte suç işlemleri halinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca bu kimseler hakkındaki soruşturmaların ayrı yürütülmesi zorunludur. Bunun haricinde Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün soruşturma işlemlerinin ayrı yürütülmesi gerektiğini öngördüğü genelge hükümleri mevcuttur. ASLAN, 2021, s. 243.

¹⁶⁷ ASLAN, 2021, s. 243; ASLANTÜRK, Mustafa, **Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 392; KAYA, Asım, **Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 63

¹⁶⁸ RUHİ, Ahmet Cemal, **Savcılık Soruşturma Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 234.

¹⁶⁹ ASLAN, 2021, s. 243

ve mezkûr suçla bağlantılı olan belgelerin suretleri eklenir¹⁷⁰. Ayrıca verilen ayırma kararı her iki soruşturma evrakına konulur¹⁷¹.

2.4. DAVALARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

Ceza muhakemesinde her uyuşmazlık için ayrı bir dava açılması ve açılan her davanın kendi konusuyla sınırlı olarak görülmesi genel kuraldır¹⁷². Fakat soruşturma evresinde birleştirmeye müsaade eden kanun koyucu, benzer gayelerle kovuşturma evresinde de bağlantılı davaların birlikte görülmesine imkân tanımıştır. Bu gayeler maddi gerçeğe ulaşmada kolaylık sağlaması¹⁷³, isabetli bir hüküm verilmesi ve usulen ekonomik¹⁷⁴ bir süreç geçirilmesidir.

Esasen iddianamede gösterilen fail ve fiili ceza muhakemesinin konusu oluşturur, yargılama sonunda verilecek hüküm de ancak bu kapsamda verilebilir¹⁷⁵. Yani tanzim edilen iddianame, dava konusunun ve hükmün sınırlarını teşkil eder. Aksi yönde bir uygulama, yani iddianamede gösterilmeyen fail ve fiilin ceza yargılamasına dâhil edilmesi, davasız yargılama olmaz ilkesini ihlal eder¹⁷⁶.

Birleştirme halinde ise ayrı iddianamelerle açılmış davaların, yalnızca muhakemelerinin birlikte yürütülmesi söz konusudur. Bu halde aynı dava dosyası kapsamında çözülmesi gereken uyuşmazlık sayısındaki artış, davasız yargılama olmaz ilkesini ihlal etmez. Nitekim her bir uyuşmazlığın faili ile fiili, müstakil bir iddianame ile belirlenmiştir. Ancak davalar arasındaki bağlantı muhakemelerin birlikte yürütülmesini gerektirmiştir.

Muhakemelerin birlikte yürütülmesi davaların bağımsızlıklarını yitirdiği anlamına gelmez¹⁷⁷. Tanzim edilen iddianamelerdeki her failin her fiili, birleştirme kararı verilse dahi ayrı bir davanın konusunu temsil eder. Bu nedenle yargılama sonunda verilen

¹⁷⁰ ASLAN, 2021, s. 243; RUHİ, 2022, s. 234.

¹⁷¹ RUHİ, 2022, s. 234.

¹⁷² TÜRE, 2018, s. 12; YURTCAN, 2019, s. 268.

¹⁷³ YÜKSEKTEPE, 2020, s. 227.

¹⁷⁴ YÜCE, 1976, s. 429; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 128; YÜKSEKTEPE, 2020, s. 226.

¹⁷⁵ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 694.

¹⁷⁶ GÖKÇEN, Ahmet / BALCI, Murat / ALŞAHİN, M. Emin vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 127.

¹⁷⁷ YÜCE, 1976, s. 438; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 135.

hüküm, birleştirilen uyuşmazlık sayısınca hükmü içinde barındırır¹⁷⁸. Yine kanun yolları¹⁷⁹, dava şartları¹⁸⁰ ve üçüncü şahısların durumu bakımından da uyuşmazlıklar bağımsızlıklarını muhafaza eder¹⁸¹. Örneğin birleştirilen uyuşmazlıklardan “*birine katılmış olan diğerine katılmış sayılmaz ve diğeri ile ilgili kararlara karşı kanun yoluna gidemez*”¹⁸².

Kovuşturma evresinde birleştirme kural olarak ihtiyaridir¹⁸³. Diğer bir ifadeyle bağlantı birleştirmeyi mecburi kılmaz¹⁸⁴. Birleştirmeye imkân veren CMK m. 10 ve 16’daki “*karar verilebilir*”, “*görülebilir*” ifadeleri birleştirmenin ihtiyari yetki kapsamında kaldığını ortaya koyar¹⁸⁵. Ancak birleştirmenin ihtiyari olması, keyfilik anlamına gelmez¹⁸⁶. Nitekim bu halde ceza mahkemesi birleştirmeye gerek olup olmadığını aramakla ödevlidir¹⁸⁷.

Birleştirmenin hangi durumlarda gerekli olacağı, ilgili maddelerde gösterilmediğinden bu konuda verilecek karar hukuk düzenine uygun, başka bir ifadeyle “*haklı*” olmalıdır¹⁸⁸. Yani asıl olan kurumun gayesine uygun bir karar verilmesidir¹⁸⁹. Davaların birleştirilmesinde gayemiz ise maddi gerçeğe uygun, isabetli bir hükmün en kısa sürede, en az çaba ve masrafla verilmesidir. Mahkemelerin bu amacı göz önünde bulundurarak yetkisini kullanması gerekir.

Birleştirmenin ihtiyari olması nedeniyle bu konuda verilen bir kararın kanun yolunda bozma nedeni yapılamayacağını düşünülebilir. Ancak söz konusu yetkinin “*yerinde*

¹⁷⁸ MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 135; KURŞUN, Günel, **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 32.

¹⁷⁹ ÖNTAN, Yaprak, “*İstinaf Kanun Yolunda Bozmanın Sirayeti Sorunu*”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 29, Sayı: 128, s. 155.

¹⁸⁰ YÜCE, 1976, s. 440; Dava şartı bakımından aksi yönde bkz. KUNTER, 1986, s. 280.

¹⁸¹ YÜCE, 1976, s. 439.

¹⁸² TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 101-102.

¹⁸³ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261; TANER, 1955, s. 57; YURTCAN, 2019, s. 274.

¹⁸⁴ NOYAN, 2007, s. 683.

¹⁸⁵ İhtiyari yetki vermenin yolları için bkz. KUNTER, 1986, s. 241.

¹⁸⁶ ÇAĞLAYAN, 1966, s. 46.

¹⁸⁷ “*İhtiyari yetkide o hareketin yapılması lüzumunun değerlendirilmesi süjeye terkedilmişse de süje büsbütün serbest bırakılmamıştır. Bir diğer söyleyişle keyfilik yani sınırsız değerlendirme söz konusu değildir. Süje lüzum şartını aramakla ödevlidir.*” KUNTER, 1986, s. 243; “*İhtiyari birleştirme, bu lüzum şartının tayininin hâkime bırakıldığını ifade eder.*” KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2013, s. 164.

¹⁸⁸ “*...ihtiyari yetkiye dayanılarak yapılan işlemin ‘Hukuk’a düzeni manasındaki hukuka uygun bir diğer deyişle ‘haklı’ olması gerekir.*” KUNTER, 1986, s. 245.

¹⁸⁹ KUNTER, 1986, s. 245.

kullanılıp kullanılmadığı” Yargıtay ve bölge adliye mahkemesi tarafından hükümle birlikte denetlenir¹⁹⁰.

Belirtmekte fayda var ki ceza mahkemelerinin yetkisi birleştirmeye ile sınırlı değildir. Beraber görülen davaların birbiri aleyhine neticeler doğurduğu bir halde CMK m. 10/1-3 ve m. 16/4 uyarına birleştirilen davaların ayrılmasına karar da verilebilir¹⁹¹.

2.4.1. Birleştirmenin Koşulları

Birleştirme için üç ayrı koşulun sağlanması gerekir. Bunlardan ilki davalar arasında bağlantı olması, ikincisi birleştirmenin faydalı olması, sonuncusu ise birleştirmenin olanaklı olmasıdır¹⁹². Söz konusu koşullar sağlanmaksızın verilen bir birleştirme kararı hukuka aykırı olup, kanun yolu denetiminde hükmün bozulmasına neden olur¹⁹³.

2.4.1.1. Uyuşmazlıkların Bağlantılı Olması

Kovuşturma evresinde birleştirmenin ön koşulu, somut olaylar arasında dar veya geniş bir bağlantı bulunmasıdır¹⁹⁴. Bu koşul sağlandıktan sonra, diğer koşulların aranması anlamlıdır. Ayrıca aralarında gerekli türden bağlantı bulunmayan davalar hakkında başka hangi nedenle olursa olsun birleştirme kararı verilmemelidir¹⁹⁵.

Daha önce ifade edildiği üzere dar bağlantı, aynı kişinin birden fazla suçun sanığı olarak yargılanması veya birden fazla sanığın aynı suçun işlenişine katılması halidir (CMK m. 8/1). Kısaca, dar bağlantı için sanıkta veya suçta birlik gereklidir. Yine işlenen bir suça müteakip bu suçun failin kayrılması veya delillerinin ortadan kaldırılması,

¹⁹⁰ YAŞAR, Osman / OTACI, Cengiz, **Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Cilt, 10. Basım, Seçkin Hukuk, Ankara, 2022, s. 141; Yargıtay Ceza Genel Kurulu, birleştirmeye gerek olmadığı gerekçesiyle bozma kararına direnen yerel mahkemenin kararı hakkında “... devam eden dava arasında, fiili ve hukuki bağlantı mevcut olup gerçeğin ortaya çıkarılarak gerek sübut, gerek iştirak ilişkisi ve suç nitelendirmesi ve gerekse haksız tahrik ile ilgili isabetli bir değerlendirme yapılabilmesi için yargılamalarının birlikte görülerek delillerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır” değerlendirmesinde bulunarak birleştirmenin yargılamanın gidişatı açısından faydalı olduğunu tespit etmiş ve direnme kararını bozmuştur. YCGK, E. 2013/624, K. 2014/487, T. 04/11/2014.

¹⁹¹ “Birleştirilmiş olan davaların ayrılması, amaca uygunluk ilkesine göre her zaman mümkündür.” YÜCE, 1976, s. 433.

¹⁹² Y. 8. CD., E. 2013/2523, K. 2013/11479, T. 11/04/2013.

¹⁹³ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 171.

¹⁹⁴ YURTCAN, 2019, s. 272.

¹⁹⁵ YURTCAN, 2019, s. 269.

gizlenmesi ve değiştirilmesi de işlenen ilk suçla yakın ilişkisi nedeniyle dar bağlantılı fiil kabul edilir (CMK m. 8/2).

Muhakemelerin birleştirilmesi istisnai olduğu için ve istisnai hallerde kıyasa gidilemeyeceği için Kanun'un 8. maddesinde sayılan dar bağlantı hallerinin bu yolla genişletilmesi mümkün değildir¹⁹⁶.

Geniş bağlantı ise dar bağlantı halleri dışında kalan ve uyumsuzlukları birbiri ile ilişkili kılan harici ortak noktalardır. Örneğin karşılıklı işlenen suçlarda sanıkların eylemleri iç içe geçmiş bulunmaktadır. Böyle bir durumda gerek suçun sübutuna ilişkin gerekse haksız tahrike ilişkin yerinde bir değerlendirme, davaların birleştirilmesiyle mümkün gözükmemektedir.

Kanun'un 8. ve 11. maddeleri okunduğunda uyumsuzluklar arasındaki herhangi bir ilişkinin birleştirme için yeterli olacağı izlenimi uyanmaktadır¹⁹⁷. Ancak lafzi yorumun yanı sıra hükmün getiriliş amacı da gözetilmelidir. Bu doğrultuda birleştirme için aranan bağlantının, davaların birlikte görülmesini gerekli kılacak türden bir ilişkiye vücut vermesi aranmalıdır¹⁹⁸. Örneğin verilecek cezaya veya suçun vasfına etki edecek durumlarda uyumsuzluklar arasındaki bağlantı isabetli bir hüküm verilmesi için birleştirmeyi gerekli kılmaktadır¹⁹⁹. Oysa aynı otobüste, kaçak eşyalarla, ayrı yolculuk yapan sanıklar hakkında açılan davaların birleştirilmesi mümkün değildir. Nitekim bu halde aynı otobüste bulunmak birleştirme için yeterli yoğunluktaki bir ilişkiyi temsil etmemektedir²⁰⁰.

Geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yapılabilmesi için bağlantılı davaların aynı mahkemede görüyor olması gerekir²⁰¹. 5235 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca ceza mahkemeleri tekdir. Ancak iş durumu gerektiriyorsa bunların daireleri kurulur ve

¹⁹⁶ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 710.

¹⁹⁷ YAŞAR / OTACI, 2022, s. 136.

¹⁹⁸ Bu nedenle öğretide birleştirmenin sadece faydalı değil aynı zamanda gerekli de olmasından bahsedilir. Bkz. TOSUN, 1984, 397; ÖZEN, 2022, s. 227; "Bağlantı, birden fazla suç ve birden fazla sanık arasında, davaların birlikte görülmesini gerekli kılan mantığı ilginin bulunması demektir." YAŞAR / OTACI, 2022, s. 136.

¹⁹⁹ YAŞAR, 2020, s. 143.

²⁰⁰ Somut olayın gerçekleştiği mahkeme kararı için bkz. Y. 7. CD., E. 2013/10773, K. 2014/2839, T. 18/02/2014.

²⁰¹ TOSUN, 1984, s. 391; CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261; GÜNAY, 2016, s. 265; 1412 s. CMUK döneminde geniş bağlantının düzenlendiği 230. madde uyarınca yapılacak birleştirmeler için de aynısı geçerlidir. KANTAR, 1950, s. 17; YÜCE, 1976, s. 431.

numaralandırılır. Davaları gören mahkemenin aynı olması yeterli görüldüğüne göre tek bir mahkemenin farklı numaralı daireleri arasında geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yapılması mümkündür²⁰². Nitekim daireler değişse dahi mahkeme aynı kalmaktadır. Ancak uygulamada ve Kanun'da her dairenin ayrı bir mahkeme olarak nitelendirildiği gerekçesiyle değişik daireler arasında geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yapılamayacağı ifade edilmektedir²⁰³. Diğer bir deyişle her dairenin yalnızca kendi nezdinde görülen davalar bakımından geniş bağlantı nedeniyle birleştirme yoluna gitmesi mümkündür.

2.4.1.2. Bileştirmede Fayda Olması

Birleştirme muhakeme sürecine katılan tüm makamlar açısından faydalı olmalıdır²⁰⁴. Sadece savunma makamına veya yargılama makamına sağlanan bir fayda, birleştirme kararı verilmesi için yeterli olmayacağı gibi silahların eşitliği ilkesine de aykırı sonuçlar doğurmaktadır²⁰⁵.

Birleştirmede fayda olup olmadığının tespiti, yargılamayı yapan mahkemeye bırakılmıştır²⁰⁶. Birleştirmede fayda görüyorsa bu yönde, görmüyorsa aksi yönde karar vermesi, ceza mahkemelerinin yetkisini yerinde kullandığını göstermektedir. Ancak kanun koyucunun istisnai olarak davaların birleştirilmesini veya ayrı görülmesini öngördüğü haller de mevcuttur. Buradan anlaşılıyor ki birleştirme konusunda üç ayrı sistem öngörülmüştür. Bunlar birleştirme ihtiyarı, birleştirme yasağı (birleştirmeme mecburiyeti) ve birleştirme mecburiyetidir²⁰⁷.

Bağlantılı davalarda muhakemelerin beraber yürütülmesi Anayasal bir ilke olan usul ekonomisine (AY. m. 141/4) hizmet ediyorsa birleştirmenin yararlı olduğu ifade edilir²⁰⁸.

²⁰² CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708.

²⁰³ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 708.

²⁰⁴ YURTCAN, 2019, s. 272

²⁰⁵ Bilindiği üzere silahların eşitliği ilkesi tarafların usul hükümleri bakımından eşit konumda olmasını gerektirir. Bu ilke sayesinde tarafların birbirine kıyasla dezavantajlı bir konuma düşürülmesi engellenir. AYM, E. 2016/191, K. 2017/131, T. 26/07/2017.

²⁰⁶ KUNTER, 1986, s. 280; KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 253; YÜKSEKTEPE, 2020, s. 226; Her uyuşmazlığın konusunun kendine özgü olması birleştirmenin faydalı olduğu durumların tamamının kanunda öngörülmesini imkânsız kılar. Bu nedenle faydanın tespitinin ceza mahkemelerine bırakılması birleştirme bakımından isabetli olmuştur.

²⁰⁷ KUNTER, 1986, s. 280; YÜKSEKTEPE, 2020, s. 227; KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 253; TANERİ, 2020, s. 59; YCGK, E. 2017/282, K. 2018/287, T. 19/06/2018.

²⁰⁸ ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 257; TANERİ, 2020, s. 61; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 128; "... birleştirmenin amacı olan usul ekonomisini sağlamak, başka bir deyişle

CMK m. 10'un gerekçesinde de birleştirmeye ulaşılmak istenen amacın usul ekonomisi olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle birleştirmede fayda denilince konu öncelikle usul ekonomisi açısından ele alınmaktadır.

Bağlantılı davalar birlikte görüldüğünde usul ekonomisine uygun olarak tanıklar tek sefer dinleniyor, keşfe tek sefer gidiliyor, karar tek sefer yazılıyor ve daha birçok usul işlemi zamandan ve maliyetten tasarruf edilerek tamamlanıyorsa birleştirme için aranan fayda koşulunun sağlandığı söylenir²⁰⁹. Ayrıca çeşitli muhakeme işlemlerinin tek seferde tamamlanmasıyla daha az emek sarf ediliyor olması birleştirmenin faydalı olduğu sonucuna ulaştırır.

Birleştirme delillerin bütünlük içerisinde değerlendirilmesini sağlıyorsa faydalıdır. Nitekim kapsamlı bir delil değerlendirmesi ceza muhakemesinin amacı olan maddi gerçeğe ulaşmada büyük bir kolaylık sağlayacaktır²¹⁰. Bu şekilde verilen hükümlerin daha adil olması sağlanacaktır²¹¹. Ayrıca birlikte değerlendirilen deliller çelişkili kararlar verilmesine de mâni olacaktır²¹².

muhakemeyi daha ucuz, çabuk ve iyi yapabilmek ki biz buna birleştirmenin şartlarından 'fayda ve gerek bulunması' diyoruz ..." ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 208; *"Aralarında bağlantı bulunan uyuşmazlıklar da aslında ayrı ayrı muhakemeleri gerektirirler; bunların muhakemelerinin birleştirilerek bir tek yargılama makamında bakılması, böyle bir birleştirme sayesinde muhakemenin çabukluğu, ucuzluğu ve iyiliği ilkelerinin daha kolay gerçekleşmesi durumunda kabul edilebilir."* TOSUN, 1984, s. 397.

²⁰⁹ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 157; *"Verimlilik birleştirme kurallarının temel gerekçesidir; ancak tek gerekçesi değildir."* LEIPOLD, Andrew D. / ABBASI, Hossein A., *"The Impact of Joinder and Severance on Federal Criminal Cases: An Empirical Study"*, **Vanderbilt Law Review**, Yıl: 2006, Cilt: 59, Sayı:2, s. 354; Yargılama sürecinde mümkün olan en düşük maliyetin hedeflenmesi, gereksiz masraflardan kaçınılması bireylerin haklarını ararken hukuku aracı tutmalarını kolaylaştırır. TOSUN, 1984, s. 286.

²¹⁰ *"Bu düzenleme ile aralarında şahsi ya da filli bağ bulunan davaların hem kısa sürede sonuçlandırılması, hem de aynı sanık ya da eylemle ilgili delillerin bir arada toplanıp bütün olarak değerlendirilmesi suretiyle maddi gerçeğin en doğru şekilde ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu durumda, ceza muhakemesinin amacı olan somut gerçeğe doğru bir biçimde ulaşma konusunda zaman ve emek yönünden fayda umulduğu hallerde bağlantılı davalar birleştirilmelidir."* YCGK, E. 2017/282, K. 2018/287, T. 19/06/2018; *"Sanık K3 hakkında devam eden davayla, iştirak halinde aynı fiili işlediği iddia olunan sanıklar K4 ve K5 ile kendisine karşı suç işleyen katılan sanık K6 ve sanıklar K1 ve K2 hakkında devam eden dava arasında, fiili ve hukuki bağlantı mevcut olup gerçeğin ortaya çıkarılarak gerek sübut, gerek iştirak ilişkisi ve suç nitelendirilmesi ve gerekse de haksız tahrik ile ilgili isabetli bir değerlendirme yapılabilmesi için yargılamalarının birlikte görülerek delillerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır."* YCGK, E. 2013/624, K. 2014/487, T. 04/11/2014.

²¹¹ YCGK, E. 2013/815, K. 2016/430, T. 15/11/2016.

²¹² YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 157.

Birleştirmenin faydalı olduğu bir diğer husus mükerrer yargılamaların önlenmesidir²¹³. Failin kanuna muhalefet eden fiili nedeni ile yalnızca bir kez yargılanması gerektiği açıktır. Ancak failin aynı fiili hakkında sehven birden fazla dava açılması mümkündür. Bu nedenle aynı failin, suç tarihleri yakın olan benzer fiilleri hakkında açılan davalarda birleştirme yoluna gidilmesi mükerrer yargılamaların önlenmesini sağlayacaktır.

Suçların içtima halinde de davaların birleştirilmesi faydalıdır. Nitekim içtima kuralları birlikte görülen davalarda kolayca tatbik edilebilir²¹⁴. Örneğin bir suçun zincirleme şekilde işlenmesi halinde TCK m. 43/1 uyarınca sanık hakkında tek bir cezaya hükmedilmeli ve cezası belli oranlarda arttırılmalıdır. Şayet davalar ayrı ayrı açılmış ise birleştirme kararı verilmeli ve zincirleme suç hükümleri tek seferde tatbik edilmelidir. Ancak zincirleme suçlardan biri hakkında bu durum gözetilmeden verilen bir mahkûmiyet kararı kesinleşmiş ise zincirleme suç kapsamında kalan diğer suç hakkındaki davayı gören ceza mahkemesinin öncelikle kesinleşen hükmün konusu olan fiili de dahil ederek zincirleme suç hükümleri uyarınca verilecek cezayı tespit etmesi ve ardından kesinleşen hükümdeki cezayı sonuç cezadan indirmesi gerekir²¹⁵. Aynı şekilde fikri içtima hükümlerinin uygulanmasını gerektiren bir olayda da davalar ayrı ayrı açılmış ise bunlar hakkında birleştirme kararı verilmesi faydalıdır.

Ayrı açılan davalardaki suçlar, bileşik suçun unsurları veya ağırlaştırıcı nedenleri hakkındaysa da birleştirme faydalıdır. Örneğin konut dokunulmazlığı suçu işlenirken tehdit (TCK m. 106) veya cebir (TCK m. 108) kullanılması cezayı ağırlaştıran bir nedendir (TCK m. 116/4). Bu durumda tehdit veya cebir ile konut dokunulmazlığını ihlal suçlarından ayrı ayrı dava açılması söz konusu olursa birleştirme kararı verilmelidir. Her iki davanın iddianamesinde de TCK m. 116/4'e vücut veren fiiller bir bütün olarak

²¹³ “Sanığın aynı eyleminden dolayı Sındırgı Sulh Ceza Mahkemesine 2.11.2001 tarih ve 2001/255 nolu iddianame ile anız yakmak suçundan ayrı bir dava açıldığı anlaşıldığından, her iki dava arasında fiili ve hukuki bağlantı mevcut olup, mükerrer karar verilmesini de önlemek için her iki davanın birleştirilip, mevcut delillerin birlikte değerlendirilmesi ile sonucuna göre bir hüküm kurulması gerektiğinin gözetilmemesi bozmayı gerektirmiştir.” Y. 3. CD., E. 2004/6517, K. 2005/1803, T. 21/03/2005’ten aktaran: NOYAN, 2007, 685.

²¹⁴ TANER, 1955, s. 56; “Sanık hakkında devam eden dava ile benzer nitelikteki eylemleri nedeniyle açılan ve yukarıda belirtilen diğer davalar arasında, fiili ve hukuki bağlantı mevcut olup, sanığın eylemlerinin ayrı ayrı sahtecilik suçlarını mı, yoksa zincirleme biçimde tek bir sahtecilik suçunu mu oluşturduğu hususunda isabetli bir değerlendirme yapılabilmesi için yargılamalarının birlikte görülerek, delillerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesinde yarar bulunmaktadır.” YCGK, E. 2013/815, K. 2016/430, T. 15.11.2016; Benzer şekilde bkz. YCGK, E. 2014/605, K. 2018/243, T. 29/05/2018; Y. 11. CD. E. 2017/268, K. 2018/7166, T. 24/09/2018.

²¹⁵ YCGK, E. 2017/570, 2019/576, T. 03/10/2019; YCGK., E. 2013/438, K. 2017/16, T. 17/01/2017.

anlatılmış ise sanığa CMK m. 226 uyarınca ek savunma hakkı tanınarak suç nitelikleri değiştirilmelidir²¹⁶. Ardından ceza mahkemesi birleştirilen davalardan mükerrer olanı hakkında CMK m. 223/7 uyarınca ret kararı vermelidir²¹⁷. Ancak ayrı düzenlenen iddianamelerin birinde sadece tehdit veya cebir, diğerinde ise sadece konut dokumalığını ihlali fiili anlatılmış ise bu durumda TCK m. 116/4'ten hüküm kurulması için tehdit veya cebir ile konut dokunulmazlığını ihlal fiillerinin birlikte anlatıldığı yeni bir iddianame düzenlenmelidir. Ayrı açılan davalar hakkında ise “*karar verilmesine yer olmadığına*” hükmedilmelidir. CMK m. 223'te hükmün bu çeşidine yer verilmemiş olması eksikliklerdir.

Her ne kadar pozitif düzenlemeler uyarınca birleştirme kararı verilmesi ihtiyari olsa da uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı, maddi ceza hukuku üzerinde etki doğuruyorsa birleştirmenin mecburi olduğu kabul edilmelidir. Örneğin uyuşmazlıkların birlikte görülmesi ceza miktarını, suç vasfını veya oluşumunu etkiliyorsa birleştirme yoluna gidilmelidir. Bu durumda bağlantının dar veya geniş nitelikte olması arasında da bir fark gözetilmemelidir.

Öğretide faydanın yanı sıra uyuşmazlıkların birlikte görülmesinin “*gerekli*” bulunmasından bahsedilmektedir²¹⁸. Gerekli kelimesi “*lüzumlu, vacip, mukteza, zaruri*” anlamlarına gelmektedir²¹⁹. Birleştirmenin gerekli olmasıyla anlatılmak istenen dar kapsamlı faydaların birleştirme için yeterli olmadığıdır. Daha önce de ifade edildiği üzere uyuşmazlıklar arasındaki bağlantının birlikte görülmelerini gerekli kılacak bir ilişkiye vücut vermesi aranmalı aksi halde birleştirme yoluna gidilmemelidir²²⁰. Bu yönde yapılan bir yorum birleştirmenin istisnai karakteriyle de bağdaşmaktadır.

²¹⁶ Ceza mahkemesi iddianamede anlatılan fiilin hukuki nitelendirilmesiyle bağlı değildir (CMK m. 225/2). Mahkeme sanığa ek savunma hakkı vererek sevk maddesinde gösterilenden başka bir suç hakkında hüküm kurulabilir. Lakin bunun için iddianamede anlatılan fiilin dışına çıkılmamış olmalıdır. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 646.

²¹⁷ Birleştirilen davalardan mükerrer olanı hakkında ret kararı verilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Y. 5. CD., E. 2015/12953, K. 2020/693, T. 23/01/2020.

²¹⁸ Bkz. TOSUN, 1984, 397; ÖZEN, 2022, s. 227; “*Gerekli olması; özellikle olayların aydınlanması ve ispat açısından delillerin bir bütünlük içinde değerlendirilmesi için gerekli olmalıdır.*” ÖZEN, 2022, s. 227.

²¹⁹ <https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 25/08/2022).

²²⁰ Bir başka ifadeyle uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı sıkı olmalıdır. Nitekim bu bağlantı sıkı olduğu müddetçe birleştirmede fayda vardır. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 157; KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 151-152.

Birleştirmenin gerekli olduğunu tespit eden ceza mahkemesi birleştirme kararını vermelidir. Nitekim ihtiyari yetkide ceza mahkemesinin özgürlüğü sınırlıdır²²¹. Mahkemenin yetkisi birleştirmeye gerek var mı yok mu bunu tespit etmektir. Şayet mahkeme birleştirmenin gerekli olduğunu tespit etmişse buna rağmen birleştirme yoluna gitmemesi kurumun amacıyla bağdaşmamaktadır.

Davaların birleştirilmesi mecburi olmasa da Yargıtay'ın çeşitli kararında birleştirmenin “zorunlu” olduğu gerekçesiyle bozma kararı verdiği görülmektedir²²². Burada Yargıtay'ın kastı birleştirmede mecburilik ilkesinin geçerli olduğu değildir. Fayda ve gereği tespit etme yetkisi kural olarak ceza mahkemelerindedir. Ancak ilk derece mahkemesinin fayda ve gereği tespitiyle nasıl birleştirmede zorunluluk doğuyorsa aynı durum Yargıtay için de geçerlidir. Bu nedenle Yargıtay, fayda ve gerek gördüğü hallerde “...ihtiyarilik zorunluluğa dönüşebilecektir”²²³ veya “...birleştirmenin zaruret olduğu da düşünülmektedir”²²⁴ değerlendirmesini yapmaktadır.

2.4.1.2.1. Birleştirme Yasağı

Birleştirme kararını vermek ceza mahkemelerinin ihtiyarında olsa da kanun koyucu istisnai olarak fayda ve lüzum görmediği durumlarda davaların birleştirilmesini yasaklamıştır²²⁵. Birleştirmeye izin verilmeyen bu haller birleştirme yasağı olarak adlandırılmıştır²²⁶.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu m. 17/1'de çocuklar ile yetişkinlerin suçu iştirak halinde işlemeleri halinde kural olarak çocuklara ilişkin kovuşturmanın, yetişkinlerden ayrı yürütüleceği düzenlenmiştir²²⁷. Ancak aynı maddenin üçüncü fıkrasında zorunlu hallerde, genel mahkemede birleştirme yapılabileceği ifade edilmiştir. Kanun koyucu getirmiş olduğu bu düzenleme ile mutlak bir birleştirme yasağı öngörmemiş, mecburi

²²¹ KUNTER, 1986, s. 239.

²²² ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 171; “Her ne kadar birleştirme mahkemelerin takdirinde olsa bile Yargıtay uygulamalarına göre, fikri içtima ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanma ihtimali taşıyan davaların birleştirilerek görülmesi aramaktadır.” ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 78; “Görülmekte olay davaların birleştirilmesi hakime bırakıldığından, birleştirmede ihtiyarilikten bahsedilmekte ise de yargılamanın tümü bakımından faydalı olacağı durumda davaların birleştirilmesi yoluna gidilmelidir.” Y. 6. CD., E. 2013/30946, K. 2015/43338, T. 28/09/2015.

²²³ Y. 8. CD., E. 2013/2523, K. 2013/11479, T. 11/04/2013.

²²⁴ Y. 6. CD., E. 2013/30946, K. 2015/43338, T. 28/09/2015.

²²⁵ TOSUN, 1984, s. 397.

²²⁶ TORSOLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98.

²²⁷ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159.

hallerde davaların birleştirilmesine müsaade etmiştir²²⁸. Bu doğrultuda maddi gerçeğin ortaya çıkartılması adına delillerin bir bütünlük içerisinde değerlendirilmesi gerekiyorsa davalar birleştirilmeli, aksi halde çocuklar kendilerine özgü mahkemelerde yargılanmalıdır.

Başka bir birleştirme yasağı 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nda yer almaktadır²²⁹. Kanun'un 346. maddesinin 2. fıkrasında yer alan düzenlemeye göre "*İcra mahkemesinin görevine giren bu işler, diğer mahkemelerde görülen ceza davaları ile birleştirilemez*". 346. maddeye göre yaptırımı disiplin veya tazyik hapsi olan fiiller ile Kanun'un 16. babında bulunan fillerde icra mahkemeleri görevlidir²³⁰. Diğer ceza mahkemelerinde görülen davalarla bu davalar arasında bağlantı olsa dahi birleştirme yoluna gidilemez²³¹. Ancak dosyalar arasındaki bağlantı sıkı ise eksik inceleme ile hüküm kurulmaması için bekletici sorun kararı verilmesi suretiyle sanığın hukuki durumunun takdir ve tayini isabetli olur²³².

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 112. maddesinin 4. fıkrasında da bir birleştirme yasağı öngörülmüştür²³³. Buna göre Karayolları Trafik Kanunu'nu kapsamında görülecek olan davaların başka bir kanun uyarınca görülecek davalarla birleştirilmesi mümkün değildir.

Diğer bir birleştirme yasağı, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 25. maddesiyle yürürlükten kaldırılan 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda yer almaktaydı. Bu Kanun'un 30/2 maddesi uyarınca, sanıkların bir başka suçun faili oldukları tespit edilirse dahi söz konusu suçla birleştirme yoluna gidilemeyecekti²³⁴.

²²⁸ Murat Bakan'a ait 2/1671 esas numaralı kanun teklifi ile 5395 s. Çocuk Koruma Kanunu'nun 17. maddesinin değiştirilmesi talep edilmiştir. Değişiklik gerekçesinde bu hükmün "*çocuğun üstün yararı*" ilkesini zedelendiği, çocukların yalnızca kendilerine özgü mahkemelerde yargılanması gerektiği ifade edilmiştir. Değişiklik teklifi hakkında henüz bir karar verilmemiş olup erişim tarihimizde bulunduğu aşama komisyondur.

²²⁹ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 173; ÖZEN, 2022, s. 229; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159.

²³⁰ UYAR, Talih, "5358 Sayılı ve 31.05.2005 Tarihli '*İcra ve İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Getirdiği Yenilikler*", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2005, Cilt: 18, Sayı: 59, s. 325.

²³¹ UYAR, 2005, s. 325.

²³² Y. 11. CD., E. 2012/19289, K. 2013/15790, T. 31/10/2013.

²³³ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 173; ÖZEN, 2022, s. 229.

²³⁴ YCGK, E. 2013/624, K. 2014/487, T. 04/11/2014.

Ancak yürürlükte olan 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda birleştirme yasağının öngörüldüğü herhangi bir maddeye yer verilmemiştir²³⁵.

Anayasa'nın 145/2. maddesi ile CMK'nın 3/2. maddesinde sivil kişilerle asker kişilerin, barış zamanında ve iştirak halinde işledikleri suçlar bakımından birleştirme kararı verilemeyeceği öngörülmekteydi²³⁶. Ancak Anayasa'nın 145. maddesi 21/01/2017 tarihli ve 6671 sayılı Kanun ile ilga edilirken CMK'nın 3/2. maddesi 02/07/2018 tarihli ve 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönem 353/2. madde uyarınca “*Şahsi dava yoluyla takip olunan bir iş ağır ceza işlerini gören mahkemede takip olunan bir cürümle*” birleştirilemezdi. Ancak bağlantılı diğer dava ağır cezalı değilse birleştirmeleri mümkündür²³⁷. CMUK'un 344 ila 364. maddeleri arasında düzenlenen şahsi dava CMK'ya alınmadığı için söz konusu birleştirme yasağının günümüz itibarı ile bir önemi kalmamıştır²³⁸.

2.4.1.2.2. Birleştirme Mecburiyeti

Sakıncalı gördüğü durumlarda davaların birleştirilmesini yasaklayan kanun koyucunun fayda ve lüzum gördüğü hallerde de davaların birleştirilmesini zorunlu kılmıştır²³⁹. Bu haller birleştirme mecburiyeti olarak adlandırılmıştır²⁴⁰.

²³⁵ Ancak Ceza Genel Kurulu, çeşitli kararlarında kaçakçılığa ilişkin suçların ihtisas mahkemelerince görülmesi gerektiğinden bahisle başka suçlarla birleştirilmesine karar verilemeyeceğini ifade edilmiştir. YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159-160; Bu kararlar için bkz. YCGK, E. 2007/85, K. 2007/109, T. 22/05/2007; YCGK, E. 2007/55, K. 2007/130, T. 05/06/2007.

²³⁶ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261-262, dn. 371; Anayasa m. 145/2: “*Savaş hali haricinde asker olmayan kişiler askeri mahkemelerde yargılanamaz.*”; CMK m. 3/2: “*Barış zamanında, asker olmayan kişilerin Askeri Ceza Kanununda veya diğer kanunlarda yer alan askerî mahkemelerin yargı yetkisine tabi bir suçu tek başına veya asker kişileriyle iştirak halinde işlemesi durumunda asker olmayan kişilerin soruşturmaları Cumhuriyet savcıları, kovuşturmaları adli yargı mahkemeleri tarafından yapılır.*”

²³⁷ YÜCE, 1976, s. 434.

²³⁸ 5320 sayılı Kanun'un şahsi dava başlıklı 9. maddesine göre “*Özel kanunlarda öngörülen şahsî davalar kamu davasına dönüşür. (2) Hâlen şahsî dava usulüne göre yürütülen davalar da kamu davası olarak sürdürülür. (3) Şahsî davacılar, katılan sıfatını alırlar. (4) Bu davalar hakkında, 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri uygulanır.*”

²³⁹ TOSUN, 1984, s. 397.

²⁴⁰ ÖZEN, 2022, s. 228

1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun ek 19/2. maddesinin a ve b bentlerinde iki ayrı birleştirme mecburiyeti düzenlenmiştir²⁴¹. Madde 19/2-a'ya göre başka mahkemelerin görevine giren suçlarla askeri suçlar arasında davaların birlikte görülmesi zorunlu kılacak türden bir bağlantı olursa askeri suçları gören mahkemede davaların birleştirilmesine karar verilir²⁴². Madde 19/2-b'ye göre ise askeri suçlarla Türk Ceza Kanunu'nun 2. kitabının 4. kısmının 4 ila 7. bölümleri arasında yer alan suçlar ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamında kalan suçlar arasında davaların birlikte görülmesi zorunlu kılacak türden bir bağlantı olursa birleştirilmelerine karar verilir. Ancak bu sefer davalar askeri suçları görmekle görevli mahkemede değil, ilgili bentte sayılan suçları görmekle görevli olan mahkemelerde birleştirilir²⁴³.

Başka bir birleştirme zorunluluğu 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 10. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre memurla memur olmayanların birlikte işledikleri suçlar bakımından davalar memurun tabi olduğu mahkemede, aralarında ast üst ilişkisi olan memurların birlikte işledikleri suçlar bakımındansa davalar amirin tabi olduğu mahkemede birleştirilecektir²⁴⁴.

2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 86. maddesi de bir birleştirme zorunluluğu içermektedir²⁴⁵. Maddeye göre hâkim ve savcılarının görevlerinden dolayı veya görevleri esnasında işledikleri suçlardan doğan davaların, söz konusu suça iştirak eden kimseler hakkındaki açılan davalarla birlikte görülmesi zorunludur²⁴⁶.

CMK'nın 218/2. maddesine göre devam eden bir ceza yargılaması esnasında sanığın veya mağdurun yaşı bakımından yaşanan bir sorun, ceza mahkemelerince Nüfus Kanunu'na göre çözümlenecektir. Öğretide bir görüş 218/2. maddenin birleştirme mecburiyetine vücut verdiği kanaatindedir²⁴⁷. Ancak biz bu düzenlemenin birleştirme mecburiyeti değil nispi yargılama kapsamında kaldığı kanaatindeyiz.

²⁴¹ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159

²⁴² ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261, dn. 369; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159.

²⁴³ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 261, dn. 369.

²⁴⁴ YURTCAN, 2019, s. 748.

²⁴⁵ YCGK, E. 2010/162, K. 2010/179, T. 28/09/2010.

²⁴⁶ "Hâkim ve savcılarının işledikleri görev suçlarına iştirak edenlerin de, aynı soruşturma ve kovuşturma mercilerine tabi olacaklarına ilişkin 2802 sayılı Yasanın 86. maddesi hükmü uyarınca, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcılarının görev suçlarına iştirak etmiş olanlar da, hakim ve C. savcılarına tebaan Yargıtay'ın ilgili ceza dairesinde yargılanacaklardır." YCGK, E. 2010/162, K. 2010/179, 28/09/2010.

²⁴⁷ YURTCAN, 2019, s. 115.

2.4.1.3. Birleştirmenin Olanaklı Olması

Olanak koşulundan maksat birleştirme önünde hukuki bir engel bulunmamasıdır²⁴⁸. Birleştirme yasağının öngörülmediği²⁴⁹ ve aynı makamın davaları beraber görebileceği hallerde²⁵⁰ birleştirme olanaklıdır.

Uyuşmazlıkların bulunduğu aşama olanak koşulu bakımından belirleyicidir. Örneğin her iki uyuşmazlık da kovuşturma evresinde ise davaların birleştirilmesi olanaklıdır. Ancak uyuşmazlıklardan biri soruşturma diğeri kovuşturma evresindeyse birleştirilmeleri mümkün değildir²⁵¹. Bunun çeşitli nedenleri vardır. İlki süreci yürüten makamın farklılığıdır. İkincisi soruşturması yapılan uyuşmazlık hakkında hala kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi ihtimalidir²⁵². Üçüncüsü ise soruşturma evresinde gizliliğin, duruşma evresinde ise açıklığın esas olmasıdır²⁵³.

Bağlantılı davaların hepsinin kovuşturma evresinde olması yeterli değildir. Birleştirme için davaların nezdinde olduğu yargı organlarının derecesinin de aynı olması gerekir²⁵⁴. Bu nedenle ilk derece mahkemesinde yargılaması yapılan bir dava ile kanun yolu aşamasında olan bir davanın birleştirilmesi olanaksızdır²⁵⁵.

Aynı evrede ancak farklı devrelerde bulunan ceza davaları hakkında birleştirme kararı verilmesi mümkündür. Örneğin kovuşturma evresinde olan iki davadan biri duruşma, diğeri duruşma hazırlığı devresindeyse birleştirilebilirler²⁵⁶. Ancak bu koşullar altında birleştirmenin faydalı olup olmadığı kontrol edilmelidir. Nitekim davalardan birinde son karara yaklaşılmışsa henüz duruşma hazırlığında olan dava ile yapılacak olan bir birleştirme makul sürede yargılanma hakkını ihlal edebilir.

²⁴⁸ PARLAR, 2017, s. 27.

²⁴⁹ Birleştirme yasağının mevzubahis olduğu durumlarda birleştirme olanağı yoktur. Nitekim bu durumda kanun koyucu açık iradesini bağlantılı davaların ayrı olarak görülmesinden yana kullanmıştır. Birleştirme mecburiyetinin öngörüldüğü hallerde ise aksi geçerlidir. Yani ceza mahkemesinin davaların ayrı görülmesine kanaat getirmesine olanak yoktur.

²⁵⁰ YURTCAN, 2019, s. 272.

²⁵¹ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; TANERİ, 2020, s. 61.

²⁵² YURTCAN, 2019, s. 272.

²⁵³ ÖZTÜRK / ERDEM, 2008, s. 258; ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 533.

²⁵⁴ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; YURTCAN, 2019, s. 272-273.

²⁵⁵ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98

²⁵⁶ YURTCAN, 2019, s. 273.

Öğretide biri genel diğeri özel muhakeme usulüne tabi olan ceza davalarının birleştirilmeyeceği ifade edilir²⁵⁷. Örneğin yürürlükte olduğu dönem için 3005 sayılı Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu uyarınca suçüstü muhakemesine tabi tutulan bir somut olayın, genel muhakeme usulüne göre görülen bir işle birleştirilemeyeceği ifade edilmekteydi²⁵⁸.

2.4.2. Birleştirme Usulü

2.4.2.1. Genel Olarak

Birleştirme, bağlantının tespit edildiği aşamaya göre üç farklı usulde yapılabilir²⁵⁹. İlki henüz soruşturma evresindeyken bağlantılı suçların tespit edilmesidir ki bu halde sorun CMK m. 9 uyarınca çözülmektedir.

İkincisi ceza mahkemesi nezdinde yargılama devam ediyorken bağlantılı bir soruşturmanın varlığının öğrenilmesidir. Bu şartlar altında soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısı uyuşmazlıklar arasındaki bağlantıyı biliyorsa iddianameyi birleştirme talepli olarak düzenler²⁶⁰. Esas mahkemesine hitaben düzenlenen²⁶¹

²⁵⁷ YURTCAN, 2019, s. 273; Centel ve Zafer'e göre genel usule tabi bir uyuşmazlığın özel usule tabi bir uyuşmazlıkla birleştirilmesi kurumun amacına uymaz. Bu halde birleştirmenin bir faydası yoktur. CENTEL / ZAFER, 2022, s. 712.

²⁵⁸ TOSUN, 1984, s. 400; "İddianame ile umumi hükümlere tefikan açılan sarhoşluk suçuna ait davanın 3005 sayılı kanuna göre açılmış bulunan konut dokunulmazlığını bozma suçuna ait dava ile birleştirilerek görülemeyeceğinin gözetilmemesi..." Y. 4. CD., E. 1977/1304, K. 1977/1417, T. 09/03/1977.

²⁵⁹ "Muhakemeler ya dava açılırken birleştirilir ve davalar birlikte açılır, yahut açılış olan diğeri ile birleştirilmek üzere dava açılır, yahut davalar ayrı ayrı açıldıkları haledde muhakemeler sonradan birleştirilir." KUNTER, 1986, s.353.

²⁶⁰ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 713.

²⁶¹ İddianamenin esas mahkemesine hitaben değil de bağlantılı davanın görüldüğü üst dereceli mahkemeye hitaben düzenleneceğine ilişkin bkz. TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 99; KUNTER / YENİSEY / NUHOĞLU, 2013, s. 175; YAŞAR / OTACI, 2022, s. 140; ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 76; Uygulamada ve öğretide birleştirme talepli iddianamenin, birleştirilmesi istenen davanın görüldüğü üst dereceli mahkemeye hitaben düzenleneceği ifade edilmektedir. Ancak pratikte hızlı sonuçlar doğuran bu uygulamanın yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Olması gereken birleştirme talepli iddianamenin esas mahkemesine hitaben düzenlenmesidir. Nitekim CMK 174 gereği iddianamenin görevli veya yetkili olmayan başka bir mahkemeye hitaben düzenlenmesi mümkün değildir.

birleştirme talepli iddianamenin kabulü sonrasında, mahkemeler aralarında yapılacak yazışmaya müteakip birleştirme kararı verilir²⁶².

Sonuncusu ise davalar ayrı ayrı açıldıktan sonra bağlantının saptanması halidir. Bu aşamada davaların birleştirilmesi aynı veya farklı mahkemedeki iki veya daha fazla ceza davasının tek bir dosya üzerinden birlikte görülmesini ifade etmektedir²⁶³. Birleştirilen davalarda dosyaya yeni bir esas numarası verilmemekte yargılamaya bağlantılı dosyalardan biri üzerinden devam edilmektedir²⁶⁴.

İlk derece mahkemesinde görülen birden çok dava arasında birleştirme yapılabileceği gibi bölge adliye mahkemesinde görülen birden çok dava arasında da birleştirme yapılabilecektir. Ancak temyiz edilen davalar arasında birleştirme yapılması mümkün değildir.

2.4.2.2. İlk Derece Yargılamasında Davaların Birleştirilmesi

Kovuşturma evresinde birden fazla uyuşmazlığın muhakemesinin birlikte görülmesine ihtiyaç duyulduğunda iki farklı usul öngörülmüştür. Bunlardan ilki farklı görevli mahkemelerin görmekte olduğu davalara ilişkin olup CMK'nın 10. maddesinde, diğeri ise farklı yer mahkemelerin görmekte olduğu davalara ilişkin olup aynı Kanun'un 16. maddesinde düzenlenmiştir.

Bağlantılı davaları gören mahkemeler arasında görev farkı mevcut ise başvurulacak madde CMK'nın 10. maddesidir. Söz konusu madde uyarınca birleştirme kararı verme yetkisi yukarı görevli mahkemeye aittir. Diğer bir deyişle aşağı görevli mahkeme birleştirme kararı veremez²⁶⁵. Ancak yukarı görevli mahkemenin birleştirme kararı verebilmesi için aşağı görevli mahkemenin, bu mahkemenin yargı çevresinde kalması gereklidir²⁶⁶. Örneğin Ankara Ağır Ceza Mahkemesi ile Ankara Asliye Ceza Mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıklarda birleştirme kararını verme yetkisi Ankara Ağır Ceza Mahkemesine aittir. Yine örnekten de anlaşılaacağı üzere birleştirme

²⁶² CENTEL / ZAFER, 2022, s. 713; Özen bağlantılı soruşturma dosyasından haberdar olan ceza mahkemesi nezdindeki davanın, dava zamanaşımına uğrama ihtimali yoksa birleştirme için bir “bekletme kararı” verebileceğini ifade etmektedir. Söz konusu “bekletme kararı”, bekletici soruna ilişkin bir karar olmayıp bu duruma özgüdür. ÖZEN, 2022, s. 226.

²⁶³ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 709.

²⁶⁴ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 170.

²⁶⁵ MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 137.

²⁶⁶ ÇAĞLAYAN, 2022, s. 77; AYDIN, 2013, s. 54.

kararını verecek mahkeme davaları gören mahkemelerden yukarı görevli olanıdır. Ortak yüksek görevli mahkeme değildir²⁶⁷.

Bağlantı nedeniyle birleştirme talebi Cumhuriyet savcısı veya sanık tarafından gelebilir²⁶⁸. Benzer şekilde davalar arasında bağlantıyı tespit eden aşağı görevli mahkeme yukarı görevli mahkemeyi bilgilendirerek davaların birleştirilmesini talep edebilir²⁶⁹. Bu talep ile karşılaşan yukarı görevli mahkeme şartlar oluşmuşsa birleştirme kararını vermeli ve bunu aşağı görevli mahkemeye bildirmelidir. Aşağı görevli mahkeme ise nezdindeki dosyanın esasını kapatmalıdır²⁷⁰.

Uygulamada aşağı görevli mahkemenin, yukarı görevli mahkemenin birleştirme konusundaki olumlu görüşünü almasına müteakip birleştirme kararını vererek dosyayı yukarı görevli mahkemeye gönderdiği görülmektedir²⁷¹. Yine yukarı görevli mahkemenin talebi üzerine, aşağı görevli mahkemenin birleştirme kararını verebileceği söylenmektedir²⁷². Oysa ifade ettiğimiz üzere bu kararın bizatihi yukarı görevli mahkemece verilmesi gerekir²⁷³.

Birleştirmenin yapılacağı yer konusunda madde metninde açık bir ibare olmasa da birleştirmeye ilişkin kuralların görev ve yetki kurallarına uygun şekilde tatbik edilmesi gerekir²⁷⁴. Bu bakış açısı ile değerlendirildiğinde, bağlantılı davaların yukarı görevli mahkemede birleştirilmesi icap eder. Nitekim yukarı görevli mahkemenin görevine giren bir davanın bağlantı nedeniyle, daha az güvenceli olan aşağı görevli mahkemede görülmesi mümkün olmayacaktır.

Yukarı görevli mahkemenin birleştirme kararı verebilmesi için aşağı görevli mahkemenin muvafakatine ihtiyacı olup olmadığı öğretide tartışmalıdır. Görüşünü

²⁶⁷ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 100; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 160; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 136.

²⁶⁸ PARLAR, 2017, s. 28.

²⁶⁹ TANERİ, 2020, s. 60; YAŞAR / OTACI, 2022, s.140. MALKOÇ / YÜKSELTEPE, 2008, s. 136.

²⁷⁰ TÜRE, 2018, s. 13.

²⁷¹ BAŞKESEN, Atnan, "*İlhan Cihaner Davasında Birleştirme Kararları ve Yüksek Görevli Mahkeme Sorunu*", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Sayı: 2, s. 230.

²⁷² ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 76.

²⁷³ Kanunun açık hükmüne karşı gelişen bu uygulamanın alt dereceli mahkemenin hangi yolla dosyanın esasını kapatacağı probleminden ileri geldiği ifade edilmektedir. BAŞKESEN, 2010, s. 230.

²⁷⁴ YCGK, E. 1974/6, K. 1974/6, T. 10/10/1974.

paylaştığımız bir grup yazar karşılıklı onay alınmasına gerek olmadığını savunurken diğer bir grup yazar aksi yönde görüş beyan etmektedir²⁷⁵.

Uygulamada farklı görevli mahkemelerin genellikle uzlaşma yolunu tercih ettiği başka bir ifadeyle, birbirlerinden muvafakat aldığı görülmektedir. Bu durumun mahkemelerin birbirlerine emir ve talimat veremeyeceği esastan kaynaklandığı düşüncesindeyiz²⁷⁶. Ancak bu yaklaşıma iştirak etmiyoruz. Nitekim madde metninde aşağı görevli mahkemeden muvafakat alınması gerektiğine ilişkin bir ifadeye yer verilmemiştir. Ayrıca ilgili maddenin gerekçesinde yukarı görevli mahkemenin “re’sen” birleştirme yapabileceği ifade edilmiştir. Yargıtay’ın Kanun’un 10. maddesini değerlendirmesi de “*Bu durumda alt görevli mahkemenin muvafakati gerekmemektedir*” şeklindedir²⁷⁷. Bu nedenledir ki verilen birleştirme kararının aşağı görevli mahkemeye yöneltlen bir emir ve talimat niteliğinde anlaşılması mümkün değildir.

CMK m. 10 uyarınca yapılan birleştirmelerde, yukarı görevli mahkemenin kendi görevine girmeyen bir suç hakkında yetki kazandığı görülmektedir. Bu durum öğretide istisnai yetki olarak adlandırılmaktadır²⁷⁸. Yine birleştirilen davaların yukarı görevli mahkemede görülüyor olması nedeniyle bu mahkemenin yargılama usulüne tabi olunmaktadır (CMK m. 10/2)²⁷⁹.

²⁷⁵ Muvafakat alınması gerektiğine ilişkin bkz. ÇOLAK, Haluk / TAŞKIN, Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 147; KARA, Eyüp / ASLAN, Ahmet, **Ceza Avukatı ve Savunma**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, s. 520; Muvafakat alınması gerekmediğine ilişkin bkz. MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 136; BAŞKESEN, 2010, s. 230, ÖZEN, 2022, s. 230.

²⁷⁶ YURTCAN, 2019, s. 275.

²⁷⁷ Y. 4. CD., E. 2018/7976, K. 2019/1025, T. 24/01/ 2019.

²⁷⁸ SOYASLAN, 2020, s. 223.

²⁷⁹ Birleştirmenin yapılacağı ceza mahkemesinin yargılama usulüne tabi olunması gerektiğine ilişkin bir düzenlemeye Kanun’da yer vermeye gerek yoktur. Benzer şekilde düşünen Şahin de CMK’nın hazırlık sürecinde, 10. maddeye ilişkin yapılan 24.11.2004 tarihli adalet komisyonu görüşmesinde şu ifadeleri kullanmıştır: “*Efendim, aslında, bulunmaması bir eksikliği ifade etmiyor. Gayet tabii, hangi mahkemede birleştiriliyorsa, onun esaslarının uygulanacağı tereddütten uzak; ama, çok açık olsun, hiçbir tereddütte yer vermesin denirse, böyle bir hüküm konulabilir. Ancak, bu sefer, hemen her maddede böyle bir endişemiz ortaya çıkacak.*”. T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, **Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005, s.178; “... takip olunacak muhakeme usulü bu davaları birlikte gören yüksek vazifeli mahkemenin tabi olduğu muhakeme usulüdür.” (CMUK m. 5) hükmü uyarınca, üst mahkemenin görevine giren uyuşmazlık ilk soruşturmaya tabiyse ilk soruşturma gerektirmeyen diğer uyuşmazlık bakımından da bu usulün izlenmesi gerekir. KANTAR, 1950, s. 22; Benzer şekilde bkz. KUNTER, 1986, s. 279.

Uyuşmazlıkların farklı yetkili mahkemeler nezdinde görüldüğü durumlarda birleştirme usulü CMK'nın 16. maddesinde, “*bağlantılı suçlarda yetki*” başlığı altında düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile bağlantılı bir davanın esas yetkili yer mahkemesi dışında, bir başka davayla birlikte görülmesi mümkün kılınmıştır.

Değişik mahkemelerin yetkili olduğu durumlarda birleştirme usulünün ele alındığı 16. maddenin 2. fıkrasına göre birleştirme için mahkemelerin uyuşması gerekir. Bu nedenle mahkeme birleştirme kararı vermeden önce bağlantılı davayı gören diğer mahkemeden muvafakat alır²⁸⁰. Örneğin bağlantılı uyuşmazlıklardan birinin Ankara ağır ceza mahkemesinde diğerinin Eskişehir ağır ceza mahkemesinde görüldüğü bir durumda, birleştirme talep edilen mahkemenin muvafakat vermesi gerekir.

Muvafakat alınmış olması birleştirme için yeterli değildir. Kanun koyucu “*Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak koşuluyla*” diyerek Cumhuriyet savcının isteğinin de aynı yönde olmasını şart koşturmuştur²⁸¹. Yine maddenin gerekçesinde de ayrı ayrı açılan davaların birleştirilebilmesi için söz konusu davaları soruşturmaya yetkili olan savcıların anlaşması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda denilebilir ki mahkemeler arası uyuşma sağlansa dahi Cumhuriyet savcısının isteğine ters

²⁸⁰ “İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/11/2017 tarihli ve 2017/277 esas, 2017/296 karar sayılı dosyasında, Manavgat 1. Ağır Ceza Mahkemesine dosyaların birleştirilmesine dair muvafakatin sorulmaması karşısında, mahkemeler arasında birleştirmeye dair uyuşmanın bulunmadığı gözetilmeden kurulan, dosyanın Manavgat 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 2017/225 esas sayılı dosyası ile birleştirilmesine dair İstanbul 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 13/11/2017 tarihli ve 2017/277 esas, 2017/296 sayılı kararında isabet bulunmamaktadır.” 4. CD., E. 2018/7976, K. 2019/1025, T. 24/01/2019.

²⁸¹ CMUK dönemi uygulaması aynı doğrultudadır. Farklı yetkili mahkemelerin birleştirme hususunda anlaşmaları yeterli değildir. Savcılarında talebi de bu yönde olmalıdır (CMUK m. 12). TANER, 1955, s. 77; Özen'e göre Cumhuriyet savcılarının görüşünün alınmasına karşısında tarafların görüşüne başvurulmaması eksiklidir. Ayrıca Özen “Cumhuriyet savcılarının istemlerine uygun olmak” koşulu hakkında şu noktaya dikkat çekmiştir: 16. madde uyarınca yapılacak olan birleştirmede Cumhuriyet savcılarının istemlerinin aranması bir zorunluluk değildir. Diğer bir deyişle savcıların birleştirme konusunda bir talebi olmasa dahi ceza mahkemesi bu yönde bir karar verebilir. Ancak ceza mahkemesinin gündeminde davaların birleştirilmesi yoksa ve Cumhuriyet savcılarında bu yönde bir talep gelirse artık ceza mahkemesinin bir karar verme zorunluluğu gündeme gelir. ÖZEN, 2022, s. 265.

düşölerek birleştirme yoluna gidilemez²⁸². Ancak 16. madde haricinde yapılan birleştirmelerde Cumhuriyet savcısının olumlu görüş bildirmesine ihtiyaç yoktur²⁸³.

Birleştirmeye muvafakat verilmezse mahkeme yargılamaya kendi dosyası üzerinden devam edebileceği gibi birleştirme yönünde de karar verebilir²⁸⁴. Ancak ikinci seçenekte muvafakat alınamaması birleştirme uyuşmazlığının doğmasına neden olur²⁸⁵.

Birleştirme uyuşmazlığının ortak yüksek görevli mahkemece özölmesi gerekir. Bu mahkeme hem birleştirmenin lüzumlu olup olmadığına hem de birleştirmenin söz konusu mahkemelerden hangisinde yapılacağına karar verir (CMK m. 16/3). Bu mahkemenin vereceği karara karşı itiraz kanun yoluna gidilemez. Ancak söz konusu husus, hükümle birlikte istinaf aşamasında incelenebilir²⁸⁶.

Ortak yüksek görevli mahkemenin, birleştirme uyuşmazlığı konusunda karar vermesi için sanığın veya Cumhuriyet savcısının istemi aranır²⁸⁷. Bu savcı, birleştirme talebinde bulunan veya muvafakat vermeyen mahkemenin olumlu görüş sunan Cumhuriyet savcısıdır²⁸⁸.

CMK'nın 16. maddesi uyarınca birleştirme yapılabilmesi için mahkemelerin eş görevli olması gerekir²⁸⁹. Maddenin 1. fıkrasında “*yetkili mahkemelerin herhangi birisinde*” birleştirme yapılabilceğinin öngörölmesi hükmün farklı yetkili, ancak eş görevli

²⁸² şEN, Ersan, “*Dosyaların Birleştirilmesinde Cumhuriyet Savcısının Talep şartı*”, <https://sen.av.tr/tr/makale/Dosyaların-Birleştirilmesinde-Cumhuriyet-Savcısının-Talep-şartı>, 2020, (Erişim Tarihi: 25.07.2022); “*Birleştirme kararı verilebilmesi için, Cumhuriyet savcılarının birleştirme isteklerinin bulunması veya istemlerine uygun olmak koşulu ile mahkemelerin arasında da uyuşma olması şarttır.*” YAşAR / OTACI, 2022, s. 160.

²⁸³ YAşAR / OTACI, 2022, s. 160.

²⁸⁴ KARA / ASLAN, 2022, 520.

²⁸⁵ Yargıtay mahkemeler arasındaki bu uyuşmazlığı “*olumsuz birleştirme uyuşmazlığı*” şeklinde nitelendirmektedir. “... *yargılama devam ederken aralarında fiili ve hukuki irtibat bulunduğu gerekçesiyle ...Ağır Ceza Mahkemesi davanın birleştirilmesi konusundaAğır Ceza Mahkemesinden muvafakat istediği, ancak muvafakat talebinin ...Ağır Ceza Mahkemesince reddedildiği, buna karşı Ağır Ceza Mahkemesi söz konusu davanın birleştirilmesine karar vererek esasını kapattığı ve dosyanın birleştirilme konusunda (olumsuz birleştirme uyuşmazlığı) karar verilmek üzere Yargıtay 5. Ceza Dairesine gönderdiği ...*” Y. 6. CD., E. 2013/30946, K. 2015/43338, T. 28/09/2015.

²⁸⁶ ÖZEN, 2022, s. 231.

²⁸⁷ Özen’e göre maddede Cumhuriyet savcısı ile sanığın istemine yer verilirken katılan ile kanuni temsilcisinin veya vekilinin talebine yer yerilmemesi isabetsizdir. ÖZEN, 2022, s. 265.

²⁸⁸ MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 159; ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 87.

²⁸⁹ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 215-216; şEN, Ersan / ARDA, Büşra, “*Birleştirme Uyuşmazlığı*”, <https://www.hukukihaber.net/birleştirme-uyusmazligi-makale,5038.html>, 2016, (Erişim Tarihi: 25.07.2022).

mahkemeler bakımından uygulanabilir olduğunu ortaya koyar. Nitekim mahkemeler arasında görev farkı olsaydı bağlantılı davalar mutlak olarak yukarı görevli mahkeme birleştirilecekti. Diğer bir deyişle mahkemelerin herhangi birinde birleştirme yapılması mümkün olmayacaktı.

Uygulamada mahkemelerin eş görevli olduğu hallerde davaların açılış tarihi esas alınarak eski tarihli davanın açıldığı mahkemede birleştirme yapılır²⁹⁰. Süre gelen uygulama kanaatimizce hayatın olağan akışı içerisinde eski tarihli davanın daha ileri bir aşamada olduğu düşüncesine dayanır. Fakat sonraki tarihli davanın şartları daha uygunsa birleştirmenin burada yapılmasına bir engel yoktur²⁹¹. Mahkemeler arasında görev farkı varsa yani birleştirme CMK m. 10 uyarınca yapılıyorsa hangi dava daha eski veya yeni tarihli diye bakılmaz; yukarı görevli mahkemede birleştirme yapılır²⁹².

Kanunda bağlantılı davaları gören mahkemelerin eş görevli ve yetkili olduğu durumlarda nasıl bir yol izleneceği gösterilmemiştir. Bu durumda Kanun'un 16. maddesinin 2 ve 3. fıkrasının kıyas yolu ile uygulanması mümkün gözükmektedir. Diğer bir ifadeyle birleştirme için mahkemelerin uyuşması, aksi durumda ortak yüksek görevli mahkemenin son kararı vermesi mümkündür. Nitekim Yargıtay'ın 4. ceza dairesinin 2018 yılında soruna getirdiği çözüm de bu yöndedir²⁹³. Yine öğretide de mahkemelerin görev ve yetki bakımından eş olduğu bir durumda muvafakat usulünün benimsenmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁹⁴.

Mahkemelerin hem görev hem de yetki yönünden farklı olduğu durumlarda izlenecek yolun ne olduğu sorun teşkil etmektedir. Örneğin Çağlayan asliye ceza mahkemesi ile Bakırköy ağır ceza mahkemesinin gördüğü davalar bakımından nasıl bir yol izleneceği tartışmalıdır²⁹⁵.

²⁹⁰ YURTCAN, 2019, s. 275; ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 173.

²⁹¹ ÇELİK / ALBAYRAK, 2022, s. 77.

²⁹² YURTCAN, 2019, s. 275; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 136.

²⁹³ Karara göre mevcut durumda "Ceza muhakemesi hukukunda kıyasın mümkün olması nazara alındığında CMK'nın 16. maddesinde yer alan 'mahkemeler arası uyuşma' ve 'ortak yüksek görevli mahkeme' kavramları bu uyuşmazlığa kıyasen uygulanabilecek ve sorun böylece çözülmüş olacaktır." Y. 4. CD., E. 2018/7667, K. 2018/21208, T. 06/12/2018; Benzer şekilde bkz. Y. 5. CD., E. 2019/8104, K. 2019/10738, T. 18/11/2019.

²⁹⁴ "Davalar aynı mahkemenin ayrı dairelerinde açılmış ise birleştirme için bunların uyuşması gerekir. Zira aynı mahkemenin dairelerinden birinin kararının diğer daireyi bağlamasını gerektirecek haklı bir neden yoktur." TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 100; YAŞAR / OTACI, 2022, s. 140; TÜRE, 2018, s. 16.

²⁹⁵ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 173.

Öncelikle birleştirmenin yukarı görevli mahkeme olan Bakırköy ağır ceza mahkemesinde yapılacağına dair bir tereddüt bulunmamaktadır. Birleştirmede yönetime gelecek olursak şayet mahkemeler anlaşmışlar ise bir sorun yoktur. Ancak anlaşamadıkları takdirde uyuşmazlığın çözümünde hem 10. hem de 16. maddenin uygulanabilir olduğunu düşünen Ünver ve Hakeri ortak yukarı görevli mahkemenin nihai kararı vermesini daha isabetli bulmaktadır²⁹⁶.

Kanaatimizce mahkemeler farklı yargı çevresindeyseler görevleri ister farklı olsun ister aynı olsun muvafakat usulü benimsenmeli uyuşmazlık çıkması halinde ortak yüksek görevli mahkeme sorunu çözmelidir²⁹⁷. Nitekim yukarı görevli mahkemenin kendi yargı çevresi dışında kalan bir ceza mahkemesinin dava dosyası hakkında birleştirme kararını re'sen vermesi mümkün değildir.

Birleştirmenin 10. veya 16. madde uyarınca yapılıyor olması fark etmeksizin uyuşmazlıkları görececek olan mahkemede birleştirilen davanın iddianamesi sanığa anlatılır, ardından sorgusuna geçilir. Bu işlemler yapılmadan devam eden bir yargılamada sanığın savunma hakkı kısıtlanmış olur²⁹⁸.

İddianamenin anlatılmasına ek olarak verilecek kararlarda dayanılan delillerin, duruşmaya getirilmiş ve hâkim nezdinde tartışılmış olması gerekir (CMK m. 217/1). Bu nedenle birleştirilen dava yönünden ikame edilen deliller, tekrarlanmalıdır²⁹⁹.

²⁹⁶ “Burada tartışmak istediğimiz sorun, bir olayda hem CMK 10 hem CMK 16 uygulanabilir ise, örneğin bir kişi hem Çağlayan Asliye Ceza Mahkemesinde hem de Bakırköy Ağır Ceza Mahkemesinde iki ayrı suçtan yargılanıyorsa, birleştirmenin hangi hükme göre yapılacağıdır. Bu durumda uyuşmazlığı çözmek bakımından iki ayrı mahkeme yetkili olmakta, başka ifadeyle, bu duruma hem CMK 10, hem de CMK 16 uymaktadır. Dolayısıyla hem yüksek görevli mahkeme hem de ortak yüksek görevli mahkeme yetkili olduğundan, hangisinin karar vereceği konusunda bir tereddüt oluşabilmektedir. Kanaatimizce ortak yüksek görevli mahkemenin karar vermesi daha uygun olur. Böylece ağır ceza mahkemesinin değil de, bölge adliye mahkemesinin karar vermesi gerekir kanısındayız.” ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 173.

²⁹⁷ Aralarında alt üst ilişkisi olan ve farklı yargı çevresinde görev yapan mahkemelerin birleştirme konusunda anlaşamamaları halinde izlenmesi gereken yolun CMK m. 16/3 olduğuna ilişkin bkz. AYDIN, 2013, s. 55.

²⁹⁸ GÜNAY, Erhan, **Savunma Hakkının Kısıtlanması**, 3. Basım, Seçkin Hukuk, Ankara, 2016, s. 266; Y. 2. CD., E. 2018/5461, K. 2018/13125, T. 08/11/2018.

²⁹⁹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 714.

2.4.2.3. Yargıtay'ın İlk Derece Mahkemesi Sıfatıyla Baktığı Davaların Birleştirilmesi

Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı bir davanın diğer bir davayla birleştirmesi mümkündür³⁰⁰. Ancak burada usule ilişkin iki hususun incelenmesi gerekir. Birincisi Yargıtay'ın yer yönünden yetkisinin nereleri kapsadığıdır. İkincisi ise Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla yaptığı yargılamada, yerel mahkemelere kıyasen yüksek görevli mahkeme sıfatını devam ettirip etmediğidir.

Birleştirme halinde Yargıtay'ın yer yönünden yetki problemi yaşaması mümkün değildir. Nitekim son derece mahkemesi olarak görev yaptığı hallerde Yargıtay, temyize kabil tüm yer mahkemesi kararlarını denetlemeye yetkili olduğu gibi ilk derece mahkemesi sıfatıyla baktığı davalarda da yargı çevresi Türkiye'nin tamamıdır³⁰¹. Örneğin birinci sınıfa ayrılmış bir hâkimin işlediği görev suçunda, Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi olarak davaya bakabilmesi için bu suçun hangi şehirde işlenmiş olduğunun bir önemi yoktur.

Diğer mesele birleştirme halinde, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan Yargıtay'ın yerel mahkemelere göre yüksek görevli mahkeme olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. Şayet Yargıtay yüksek görevli mahkeme olarak kabul edilirse CMK m. 10 uyarınca bağlantılı gördüğü dava hakkında re'sen birleştirme kararı verebilecektir. Yargıtay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla davaya bakmasının onu bu düzeye indirgediği kabul edilirse CMK m. 16 uyarınca muvafakat usulünün benimsenmesi gerekecektir.

Anayasa'nın 154/1. maddesi ile 2797 sayılı Kanun'un 13 ve 14. maddeleri kapsamında konuyu değerlendiren YCGK 28/09/2010 tarihli 162-179 sayılı kararında ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan Yargıtay'ın yüksek görevli mahkeme sıfatını muhafaza ettiği sonucuna ulaşmıştır³⁰².

³⁰⁰ YAŞAR / OTACI, 2022, s. 139.

³⁰¹ BAŞKESEN, 2010, s. 231.

³⁰² Karar göre "...Yargıtay'ın ilgili dairesinin, temyiz mercii olarak görev yapması halinde yüksek görevli, ilk derece yargılaması yapmasında ise ilk derece mahkemeleri ile kıyaslanması suretiyle, sulh cezalık suçlarda yargılama yaptığı sulh ceza mahkemesine, asliyelik suçlarda asliye mahkemesine, ağır cezalık suçlarda ise ağır ceza mahkemesine denk sayılmasını gerektirecektir ki, böyle bir kabulün yasal dayanağı bulunmamaktadır".

Bizce de Yargıtay ilk derece mahkemesi sıfatı ile baktığı davalarda yerel mahkemelere göre yüksek görevli mahkeme sıfatını muhafaza eder. Nasıl ki suç vasfının değişmesi nedeniyle dava dosyasını aşağı görevli mahkemeye gönderemeyen ağır ceza mahkemesi, yetkisiz olduğu suç bakımından yukarı görevli mahkeme olarak yargılamaya devam edebiliyorsa Yargıtay da ilk derece mahkemesi sıfatı ile baktığı davalarda sıfatını korumalıdır.

Ancak az önceki kararda çoğunluğun görüşüne katılmayan *İ. Rüştü Cirit*'in düşüncesine de yer vermek istiyoruz. *İ. Rüştü Cirit*, ilk derece mahkemesi sıfatıyla yargılama yapan Yargıtay'ın ilk derece mahkemesine kıyasla yüksek görevli bir mahkeme olmadığını, bunu meşrulaştıracak yasal bir düzenlemenin de mevcut olmadığını ifade ederek Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 15.04.2003 tarihli 6.MD-108-120 sayılı kararına işaret etmiştir. Bu kararda özetle, Ankara 8. Ağır ceza mahkemesi, Yargıtay 5. Ceza dairesinin görmekte olduğu bir dava ile kendi davasının birleştirilmesine karar vermiştir. Ancak, Yargıtay 5. Ceza dairesi birleştirmeye yer olmadığına kanaat getirmiştir. Mahkemeler arasında doğan olumsuz birleştirme uyuşmazlığı 1412 sayılı CMUK m. 12/3 uyarınca müşterek yüksek görevli mahkeme olan Ceza Genel Kurulu'nca neticeye bağlamıştır. Burada *İ. Rüştü Cirit*'e göre ilk derece mahkemesi sıfatıyla davaya bakan Yargıtay şayet yüksek görevli mahkeme olarak kabul edilseydi bu durumda birleştirme uyuşmazlığının, Ceza Genel Kurulu tarafından çözülmesine gerek kalmazdı ve son söz Yargıtay 5. Ceza dairesinde olurdu.

2.4.2.4. İstinaf Kanun Yolunda Davaların Birleştirilmesi

Bölge adliye mahkemesinin birleştirme kararı verebilmesi için bağlantılı diğer davanın da istinaf edilmiş olması gerekir³⁰³. Şayet bağlantılı davalardan biri ilk derece mahkemesinde görülmekteyse bölge adliye Mahkemesi birleştirme kararı veremez.

Farklı aşamalardaki bağlantılı davaların birleştirilemiyor olması geçmiş dönemde bölge adliye mahkemesinin, ilk derece mahkemesindeki bir dava ile birleştirilmek üzere bozma kararı verip veremeyeceği sorusunu gündeme getirmekteydi. Kanun'da buna

³⁰³ KAYMAZ, Seydi "Yargıtay Bozma Kararı Üzerine Yapılan Yargılama", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 40, s. 309.

müsaade eden bir hükme yer verilmemesine rağmen bölge adliye mahkemesinin söz konusu gerekçeyle bozma kararı verdiği görülmekteydi³⁰⁴.

Nihayet CMK'ya 7188 sayılı Kanun'un 27. maddesiyle yapılan ekleme uyarınca bölge adliye mahkemesinin bağlantı nedeniyle bozma kararı vermesinin önü açılmış ve uygulamadaki işleyiş mevzuattaki yerini almıştır³⁰⁵. Söz konusu maddeye göre gerek duruşma açılsın gerekse açılmasın bölge adliye mahkemesi nezdindeki bir davayla ilk derece mahkemesinde görülen bir davanın birleştirilmesinde zorunluluk görüyorsa hükmün bozulmasına karar verebilir.

Öğretide dava dosyasının bozmayla birlikte ilk derece mahkemesine gönderilmesinden ziyade, birleştirmenin doğrudan bölge adliye mahkemesinde yapılmasının daha isabetli olacağından bahsedilmiştir³⁰⁶. Aksini düşünen yazarlar bu yöndeki bir uygulamanın, sanığın yerel mahkemede yargılanma hakkını elinden alacağı kanaatindedir³⁰⁷.

CMK m. 280/1-f uyarınca bozma kararı verilebilmesi için bağlantının birleştirmeyi zorunlu kılması gerekir. Zorunluluktan “*yasal birleştirme mecburiyetinin*” anlaşılması gerektiği ve bunun dışında birleştirmede fayda olsa dahi bozmaya gidilmemesi gerektiği ifade edilmiştir³⁰⁸. Ancak kanaatimizce Yargıtay'ın fayda ve gerek olması

³⁰⁴ Bkz. “Aralarında hukuki ve fiili irtibat (bağlantı) bulunan davaların birlikte görülmeden sonuca bağlanması hukuka aykırı olmakla birlikte bu hukuka aykırılık, 5271 sayılı CMK'nin 289/1. maddesi gözetildiğinde; bölge adliye mahkemelerinin bozma kararı vermesine esas teşkil edecek nitelikte bir hukuka aykırılık değildir. 5271 sayılı CMK'nin 289. maddesinde ‘Hukuka kesin aykırılık hâlleri’ sınırlı bir şekilde sayıldığından, sınırlayıcı ve istisnai nitelikteki bu hükmün kapsamının kıyas yoluyla genişletilmesi de mümkün değildir. Bu haliyle somut olayla ilgili olarak yasal bir boşluk olduğu kabul edilmelidir. Kuşkusuz, hiçbir hâkim, uygulayacak kural yok diyerek bir uyuşmazlığı çözmekten kaçınamaz. Bu nedenle uyuşmazlığın sağlıklı bir biçimde çözülebilmesi için toplumdaki adalet duygusunun zedelenmesine neden olmamak adına ilk derece mahkemesinin kararının bozma yoluyla ortadan kaldırılması isabetli olacaktır.” ADANA BAM 8.CD., E. 2018/4227, K. 2018/1966, T. 29/11/2018

³⁰⁵ KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde İstinaf**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, s. 173.

³⁰⁶ YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih, “60 Yıl Önce Kaldırılan İstinafın Son Beş yılı”, **Ceza Muhakemesinde İstinafın Beş Yılı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 369; Yenisey ve Oktar bölge adliye mahkemesinin ilk derece mahkemesindeki dava ile birleştirilmek üzere bozma kararı vermesinin “*safhalardan dönülmez*” ilkesine aykırı olduğu kanaatindedir. YENİSEY / OKTAR, 2021, s. 368

³⁰⁷ KAYMAZ, 2020, s. 173.

³⁰⁸ YENİSEY / OKTAR, 2021, s. 369.

nedeniyle birleştirmeyi zorunlu addettiği durumların da göz ardı edilmemesi gerekir. Nitekim bölge adliye mahkemesi de maddeyi bu şekilde uygulamaktadır³⁰⁹.

Bölge adliye mahkemesinin bozma kararı verilebilmesi için bağlantılı diğer uyuşmazlık hakkında da dava açılmış olması gerekir. Oysa ikinci uyuşmazlığın soruşturmasına başlanmamış olabilir. Yargıtay bu ihtimali gözettiği kararlarında, öncelikle bağlantılı suç hakkında savcılığa suç duyurusunda bulunulması ilerleyen aşamalarda davaların birleştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır³¹⁰. Bölge adliye mahkemeleri açısından da aynı uygulamanın hayata geçirilmesi mümkündür³¹¹. Hatta Kanun'un 280/1-f. maddesinin tanzim edilmediği dönemde dahi uyuşmazlıkların birlikte görülmesi ihtiyacından kaynaklanan bu uygulama sürdürüle gelmiştir³¹².

2.4.2.5. Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan Sıfatıyla Baktığı Davaların Birleştirilmesi

Yüce Divan'ın yetkisi Anayasa'nın 148/6-7. maddesinde sayılan kişilerle ve bu kişilerin işledikleri görev suçlarıyla sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda Cumhurbaşkanı ve yardımcısı, TBMM Başkanı, bakanlar, Anayasa Mahkemesi'nin, Yargıtay'ın ve Danıştay'ın Başkanları, üyeleri, Başsavcılar ile Cumhuriyet Başsavcı vekili, Hakimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkanı ile üyeleri, Genelkurmay Başkanı ile Hava,

³⁰⁹ "Sanıklar hakkında sadece 30/03/2017 tarihinde işlenen hırsızlık suçundan dolayı kamu davasının açıldığı, halbuki sanıkların ikrarları ile de anlaşıldığı üzere 23-25-27 vs. Mart 2017 tarihlerinde aynı sanıkların aynı mağdura karşı hırsızlık suçlarının işlendiğinin belirtildiği, özellikle TCK'nın 43 ve 168. Maddelerin uygulanması yönünden davaların birleştirilerek delillerin birlikte değerlendirilmesi gerektiği, dolayısıyla açılan soruşturma veya kovuşturma olup olmadığının araştırılması, yoksa soruşturma başlatılmasının sağlanması ve tüm dosyaların birleştirilerek görülmesi gerektiği, Bölge Adliye Mahkemesindeki dava ile İlk Derece Mahkemesindeki davanın birleştirilmesinin mümkün olmadığı, zorunlu olduğu halde delillerin birlikte değerlendirilmemesi CMK'nın 289/1 maddesi anlamında hukuka kesin aykırılık niteliğinde olması sebebiyle sanıklar ve sanık müdafinin istinaf sebepleri de bu yönden yerinde görüldüğünden sanıkların hırsızlık suçlarından cezalandırılmasına dair üç HÜKMÜN BOZULMASINA, Dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükümleri bozulan mahkemeye gönderilmesine" karar verilmiştir. İZMİR BAM 7. CD, E. 2018/2420, K. 2019/816, T. 09/04/2019.

³¹⁰ Y. 10. CD., E. 2018/4568, K. 2019/1082, T. 20/02/2019.

³¹¹ KAYMAZ, 2020, s. 174.

³¹² KAYMAZ, 2020, s. 174; "...K1 ve K3 hakkında suç duyurusunda bulunulup dava açılması halinde her iki dava birleştirilerek sonucuna göre sanığın hukuki durumunun değerlendirilmesi..." GAZİANTEP BAM, 6. CD., E. 2018/3970, 2018/2403, T. 05/12/2018; "Sanık hakkında 19/02/2018 tarihinden 1 ay 3-4 gün önce meydana geldiği öne sürülen çocuğun cinsel istismarı eyleminden dolayı suç duyurusunda bulunulması, davası açılması halinde davaların birleştirilerek, tüm delillerin birlikte değerlendirilip; sanığın hukuki durumunun tayin ve takdiri gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması ..." ADANA BAM 8.CD, E. 2018/4227, K. 2018/1966, T. 29/11/2018.

Deniz, Kara Kuvvetleri Komutanları görevleri dolayısıyla işledikleri suçlardan ötürü Yüce Divan'da yargılanacaktır.

Kişi bakımından Yüce Divan'a getirilen sınırlandırma bu kimselere bir ayrıcalık tanınması için değil, söz konusu kişilerin işgal ettikleri makam nedeniyle kayrılmalarını önlemek içindir³¹³.

Yüce Divan'ın yetkisinin kişi ve fiil bakımından sınırlandırılmış olması genel mahkemelerde görülen bir davanın bağlantı nedeniyle Yüce Divan'daki bir davadaki bir dava ile birleştirilip birleştirilemeyeceği sorusunu gündeme getirmiştir. Öğretide bir kısım yazar Yüce Divan'da birleştirme yapılabileceği kanaatindeyken diğer bir kısım yazar aksini iddia etmektedir³¹⁴.

Anayasa Mahkemesi'nin kuruluşu ile yargılama usullerinin düzenlendiği 6216 sayılı Kanun'da birleştirmeye ilişkin açık bir hükme yer verilmemiştir. Ancak ilgili Kanun'un 57/1. maddesine göre Yüce Divan sıfatıyla görev yapan Genel Kurul, yürürlükte olan kanunlar uyarınca duruşma yapıp hüküm kuracaktır. Buna göre CMK'nın birleştirmeye ilişkin hükümleri, Yüce Divan yargılaması bakımından tatbik edilebilir niteliktedir. Aynı durum 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun'un 10. maddesi için de geçerlidir. Maddeye göre memurla memur olmayanların ve aralarında ast üst ilişkisi olan memurların birlikte işledikleri suçlar bakımından birleştirme kararı verilmesi mecburidir.

CMK'nın birleştirmeye ilişkin hükümleri ile 4483 sayılı Kanun'un 10. maddesi birlikte değerlendirildiğinde genel mahkemelerin görevine giren bir uyuşmazlığın bağlantı nedeniyle Yüce Divan'da, bir başka davayla birlikte görülmesi mümkün gözükmemektedir³¹⁵.

³¹³ ŞEN, Ersan / ÖZDEMİR, Bilgehan, "Yüce Divan Yargılaması", **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 1, s. 179; Erem görevle bağlantılı olarak işlenen suçlarda "siyasî saikin" aranmamasını yani söz konusu suçların "şahsî menfaatle" de işlenebilmesini eleştirmiş ve bu durumu bir "ayrıcalık" olarak değerlendirmiştir. EREM, Faruk, **Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Olarak İncelenmesi**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1963, s. 6.

³¹⁴ Yüce Divan'da birleştirme yapılabileceği hakkında bkz. ARSLAN, Çetin, **Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999, s. 59; YÜCE, 1976, s. 437; EREM, 1963, s. 7; Aksi yönde bkz. KANTAR, 1950, s. 18-20; BAŞGİL, Ali Fuad, "Yüce Divanda Vazife Meselesine Dair Hukuki Bir Mütalaa", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1948, Cilt: 14, Sayı: 1-2, s. 157; ŞEN / ÖZDEMİR, 2012, s. 182;

³¹⁵ ARSLAN, 1999, s. 59.

6216 sayılı Kanun'un 57. maddesinden yola çıkan Yüce Divan da aynı kanaattedir. Ancak Yüce Divan birleştirmeye ilişkin koşulların sağlanıp sağlanmadığını değerlendirirken şu noktaya dikkat çekmektedir: Yüce Divan yargılamasının istisnai karakteri nedeniyle bağlantının olduğu her halde, birleştirme yoluna gidilmemelidir. Bağlantı yoğun olmalı, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasında uyuşmazlıkların birbiri üzerinde aktif bir rolü aranmalıdır. Bağlantılı olan bir uyuşmazlık diğerini dolaylı olarak değil, doğrudan etkilemelidir³¹⁶.

Yukarıda izah edilen bakış açısı ile hareket eden Yüce Divan, 9. Ağır ceza mahkemesinde rüşvet verdiği veya buna aracılık ettiği iddiasıyla yargılanan 18 sanığın davasının, rüşvet aldığı iddiasıyla yargılandığı Yargıtay 6. Hukuk dairesi eski başkanının davasıyla birleştirilmesini uygun görmüştür. Yüce Divan'a göre *"Kuşkusuz aynı olaya ilişkin eylemlerde bulundukları ileri sürülen kişilerin aynı yargı merci tarafından bir dava içinde yargılanmaları, olaya ilişkin delillerin birlikte gözetilerek bütünlüğü bozulmaksızın değerlendirilmeleri, sağlıklı bir sonuca ulaşabilme olanağı meydana getirecek ve bu durum gerek kamu gerekse sanıklar yönünden güvenceli olacaktır"*³¹⁷.

Ayrıca Yüce Divan'ın bağlantılı gördüğü davalar bakımından vereceği birleştirme kararı 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkındaki Kanun'un 36. maddesi uyarınca kesin nitelikte olacaktır³¹⁸.

Birleştirmenin mümkün olmadığını düşünen yazarlarsa bunu çeşitli nedenlere dayandırmıştır. Yüce Divan'ın özel bir hüküm merci olması söz konusu nedenlerin ilkidir³¹⁹. Buna göre biri genel diğeri özel olmak üzere iki ayrı ceza mahkemesinin görevli olduğu davalar arasında bağlantı olsa dahi birleştirme yoluna gidilemez³²⁰. Yüce Divan'ın da özel bir mahkeme oluşu genel mahkemelerde görülen diğer bir davayla birleştirme yoluna gidilmesine mâni olur. Mahkemenin sınırlı görev alanı, aksine bir hüküm olmadıkça birleştirmeye genişletilemez³²¹.

³¹⁶ AYM, Yüce Divan Yargılaması, E. 2017/2, K. 2017/1, T. 12/10/2017; Yüce Divan ile Yargıtay'da görülen ceza davalarında birleştirmeye gidilmesi istisnaidir ve anca zorunlu hallerde uygulanmalıdır. YAŞAR / OTACI, 2022, s. 139; Benzer şekilde bkz. YÜCE, 1976, s. 437.

³¹⁷ AYM, Yüce Divan Yargılaması, E. 2011/1, K. 2012/1, T. 19/12/2012.

³¹⁸ ARSLAN, 1999, s. 113.

³¹⁹ TANER, 1955, s. 58-59; BAŞGİL, 1948, s. 157; ŞEN / ÖZDEMİR, 2012, s. 182-183.

³²⁰ TANER, 1955, s. 59; KANTAR, 1950, s. 20.

³²¹ TANER, 1955, s. 59; KANTAR, 1950, s. 20.

İkinci neden birleştirmeye ilişkin hükümlerin emredici olmadığı hakkındadır³²². Buna göre davalar bağlantılı olsa bile ayrı ayrı görülmeleri esastır. Delillerin kaybolması, dağılması veya çelişkili hüküm verilmesi ihtimali doğmadıkça söz konusu esasa bağlı kalınmalıdır³²³.

Yüce Divan'ın yüksek görevli mahkeme oluşunun açıklanamayışı üçüncü bir nedendir. Buna göre CMUK'un 2. maddesindeki (CMK'nın ise 10 maddesindeki) “*yüksek vazifeli (görevli) mahkeme*” ifadesi, bir mahkemenin görmekle görevlendirildiği suçların ağırlığına göre daha üst kabul edilmesini ifade eder³²⁴. Ancak Yüce Divan'ın yüksek görevli oluşu, yargıladığı kişilerin sıfatı ile işin ehemmiyetindendir³²⁵.

Öne sürülen dördüncü neden normal şartlar altında genel mahkemelerde yargılanması gereken sanığın, birleştirme nedeniyle Yüce Divan'da yargılanmasının kanuni hâkim güvencesiyle bağdaşmadığına ilişkindir³²⁶.

Yukarıda izah edilen görüşlerin aksine *Kunter ve Dönmezer* Yüce Divan'ın yüksek görevli bir mahkeme olduğu ve aynı zamanda birleştirmeye ilişkin kuralların esaslı olduğu kanaatindedirler³²⁷. Yazarlar ayrıca davaların ayrı görülmesi halinde sakıncalı bir durum olarak Yüce Divan kararını bekleyen genel mahkemelerin bu kararın tesiri altında kalması ihtimaline işaret etmektedirler³²⁸.

Birleştirilmenin kanuni hâkim güvencesini ihlal ettiği iddiası 2013 yılında yapılan bir bireysel başvuruya konu edilmiştir. Başvuruyu inceleyen Anayasa Mahkemesi suç işlendikten sonra yargılama makamı kurulması ile hâkim atanmasının, kanuni hâkim güvencesiyle engelleneceğine işaret ederek birleştirmeye ilişkin usul ve esasların yargılama konusu suçun işlenmesinden önce Kanun'daki yerini aldığını vurgulamıştır.

³²² BAŞGİL, 1948, s. 158.

³²³ BAŞGİL, 1948, s. 158.

³²⁴ TANER, 1955, s. 58-59.

³²⁵ BAŞGİL, 1948, s. 158.

³²⁶ ŞEN / ÖZDEMİR, 2012, s. 183.

³²⁷ KUNTER, Nurullah, “*Büyük Millet Meclisinin Fertler Hakkında Dava Açabilmesi*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, yıl: 1948, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 385; DÖNMEZER, Sulhi, “*Yüce Divan'da İrtibat Dolayısıyla Davaların Birleştirilmesi*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Sayı: 3-4'ten Ayrı Basım, İstanbul, 1949'dan aktaran: ARSLAN, 1999, s. 61.

³²⁸ KUNTER, 1948, s. 385, DÖNMEZLER, 1949' dan aktaran: ARSLAN, 1999, s. 61.

Bu nedenle birleştirmenin kanuni hâkim güvencesini ihlal ettiğinden bahsedilemeyecektir³²⁹.

Ancak Yüce Divan'ın yaptığı ceza yargılamalarının sanıklar bakımından ne kadar güvenceli olduğu da ayrıca sorgulanmalıdır³³⁰. Nitekim Anayasa Mahkemesi üyelerinin ceza hukuku uzmanlığına sahip olmamaları mümkündür³³¹. Ayrıca her ne kadar 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle birlikte Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılması mümkün hale getirilmiş olsa da inceleme yine Yüce Divan tarafından yapılacak ve neticesinde verilen karar kesin olacaktır (AY m. 148/9, AMKYUHK m. 58/6).

2.4.2.6. Davaların Ayrılması

Birleştirme kararı verilmesinin ihtiyari olduğu hallerde ayırma kararı verilmesi de ihtiyaridir³³². Ancak birleştirme mecburiyeti varsa uyuşmazlıkların ayrı görülmesi yönünde karar verilemeyecektir³³³.

Birleştirme fayda düşüncesine dayandığından bu yoksa veya en başında var olan fayda değerini yitirmişse davaların ayrılmasına karar verilebilir³³⁴. Bu doğrultuda örneğin birleştirilen davalardan birine ilişkin hüküm verilecek aşamaya gelinmiş ise söz konusu dava yönünden ayırma kararı verilebilir³³⁵. Bu sayede yargılama makul sürede tamamlandığı gibi davaların birlikte görüldüğü süreçte birleştirmenin faydalarından istifade edilmiş olur³³⁶.

³²⁹ AYM, Sertaç Kılıçarslan Başvurusu, Başvuru No: 2013/7090, T. 18/02/2016.

³³⁰ Yüce Divan'ın yaptığı ceza yargılamaları bakımından Anayasa Mahkemesi üyelerinin mesleki niteliklerinin teşkil ettiği sakıncalar için bkz. ARSLAN, 1999, s. 120-127.

³³¹ ARSLAN, 1999, s. 124; Yüce Divan'ın yaptığı ceza yargılamaları bakımından Anayasa Mahkemesi üyelerinin mesleki niteliklerinin teşkil ettiği sakıncalar için bkz. ARSLAN, 1999, s. 120-127; GÖZLER, Kemal, "Hukukçu Olmayan Hâkimler Sorunu-1: Hukuk Fakültesi Mezunu Olmayan Anayasa Mahkemesi Üyeleri", 2019, www.anayasa.gen.tr/aym-h-o-uyeler.htm, (Erişim Tarihi: 28/05/2023).

³³² TOSUN, 1984, s. 398; KUNTER, 1986, s. 365; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98.

³³³ ÖZTÜRK / TEZCAN / ERDEM vd., 2022, s. 208.

³³⁴ KUNTER, 1986, s. 280; TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 98; YURCAN, 2019, s. 274; FENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 159; TOSUN, 1984, s. 398-399; "Birleştirilmiş olan davaların ayrılması, amaca uygunluk ilkesine göre her zaman mümkündür." YÜCE, 1976, s. 433.

³³⁵ TOSUN, 1984, s. 398.

³³⁶ TOSUN, 1984, s. 398.

Yukarı görevli mahkemede yapılan birleştirmelerde ayırma kararı verilmesi yine yukarı görevli mahkemenin yetkisindedir (CMK m. 10/1)³³⁷. Bu konudaki talep davanın tarafları ile Cumhuriyet savcısından gelebilir veya mahkeme re'sen³³⁸ ayırma kararı verebilir³³⁹.

Ayrırma kararı "*işin esasına*" girildikten sonra verilmişse ayrılan davanın görülmesine bu kararı veren yukarı görevli mahkemede devam olunur (CMK m. 10/3)³⁴⁰. Başka bir ifadeyle ayrılan dava aşağı görevli mahkemeye gönderilemez. Usul ekonomisi gayesiyle öngörülen bu hüküm sayesinde davanın görülmeye başlandığı ilk yerde sonuçlandırılması sağlanarak uzayan yargılama sürelerinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu durumda ayrılan davanın aşağı görevli mahkemeye gönderilemiyor olması sanık açısından sakıncalı da olmayacaktır. Nitekim yukarı görevli mahkeme aşağı görevli mahkeme kıyasla daha teminatlıdır³⁴¹.

Şayet karar "*işin esasına*" girilmeden önce verilmiş ise bu durumda dosya görevli mahkemeye gönderilir³⁴². Öğretideki bir görüş 10. maddenin gerekçesine paralel bir şekilde iddianamenin okunmasından sonraki süreçte "*işin esasına*" girildiğini kabul etmektedir³⁴³. Diğer bir görüş ise "*işin esasına*", iddianamenin kabul edilmesinden sonra girildiğini ifade etmektedir³⁴⁴. *Yenisey* ve *Nuhoğlu*'na göre iddianamenin kabul edilmesine karşın başka herhangi bir usul işlemi yapılmamış ise davanın esasına girilip girilmediği tartışmalıdır³⁴⁵. Ancak iddianamenin kabulüne müteakip taraflarla tanışın

³³⁷ FENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 160-161; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 262; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 534; PARLAR, 2017, s. 28; YAŞAR / OTACI, 2022, s. 140; NOYAN, 2007, s. 688; KUNTER, 1986, s. 354.

³³⁸ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 100.

³³⁹ PARLAR, 2017, s. 28; bkz. CMK m. 10 gerekçesi.

³⁴⁰ Bu durumda ayrılan uyuşmazlığın görüleceği dava dosyasına yeni bir esas numarası verilir. ALBAYRAK / ÇELİK, 2022, s. 78.

³⁴¹ CMK m. 6 (CMUK m. 262) hakkında benzer düzenlemeler için bkz. KUNTER, 1986, s. 352; SOYASLAN, 2020, s. 214; CUMHUR / GÖKTÜRK, 2022, s. 259.

³⁴² ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 262; PARLAR, 2017, s. 28; FENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161.

³⁴³ Bkz. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 263; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 534; PARLAR, 2017, s. 28.

³⁴⁴ Bkz. YURTCAN, Erdener, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yorumu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 10; YURTCAN, Erdener, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK)**, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 118.

³⁴⁵ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161.

duruşmaya çağırılması yönünde karar verilmiş ise işin esasına girildiği kabul edilecektir³⁴⁶

Birleştirme aynı Kanun'un 16. maddesi uyarınca yapılmışsa bu maddede öngörülen birleştirme usulü, ayrılma için de takip edilir (CMK m. 16/4)³⁴⁷. Ayrılma talebinde bulunan sanığın veya Cumhuriyet savcısının talebi kabul edilmezse ortak yüksek görevli mahkeme uyuşmazlığı neticelendirir³⁴⁸.

Kantar ceza mahkemesinin, farklı yer mahkemesinin görevine giren suç bakımından ayırma kararı verebilmesini Cumhuriyet savcılarıyla ceza mahkemelerinin uyuşması şartına bağlamıştır³⁴⁹. Buna karşın *Kunter* mevcut durumda uyuşmaya gerek olmadığı kanaatindedir³⁵⁰. Yazara göre davaların birleştirildiği mahkeme, ayırma kararını tek başına alabilir³⁵¹.

CMK'nın 10. maddesinde yukarı görevli mahkemenin kendi görev alanı dışında kalan uyuşmazlık yönünden ayırma kararı vermesi usulü düzenlenirken 16. maddesinde, ceza mahkemesinin yer bakımından yetkisi dışında kalan uyuşmazlık yönünden ayırma kararı verilmesi usulü düzenlenmiştir. Ancak tüm mahkemeler birlikte gördüğü ve her biri bakımından yetkili ve görevli olduğu uyuşmazlık hakkında ayırma kararı verebilir³⁵².

2.5. BİRLEŞTİRMENİN CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDAKİ ETKİLERİ

2.5.1. Birleştirmenin Azami Tutukluluk Süresine Etkisi

Tutukluluğa ilişkin usul ve esaslar CMK m. 100 ila 109 arasında düzenlenmiştir. 102. maddede soruşturma ve kovuşturma süresince tutuklulukta geçecek azami süreler belirlenmiştir.

Ağır ceza mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıklarda tutukluluk süresi en fazla iki yıldır. Ancak süre üç yıl daha uzatılabilir (CMK m. 102/2). Şayet uyuşmazlıklar ağır

³⁴⁶ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 161.

³⁴⁷ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 273; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, 2022, s. 549.

³⁴⁸ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 714.

³⁴⁹ KANTAR, 1950, s. 50.

³⁵⁰ "Diğer mahkeme yeni durumu bilmiyor ki rızası aranabilsin." KUNTER, 1986, s. 366.

³⁵¹ KUNTER, 1986, s. 366

³⁵² YAŞAR / OTACI, 2022, s. 140

ceza mahkemesinin görevine girmiyorsa bu durumda tutukluluk süresi en fazla bir yıl olmakla birlikte bu süre altı aya kadar uzatılabilmektedir (CMK m. 102/1). Soruşturma evresinde ise süre, ağır ceza mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıklar bakımından bir yıl girmeyenler bakımından altı aydır (CMK m. 102/4).

Soruşturma veya kovuşturma sürecinde birleştirilen uyuşmazlıklarla ilgili olarak aynı şüpheli veya sanık hakkında verilen birden çok tutuklama kararının uygulanmasında azami tutukluluk süresinin aşıp aşılmadığının nasıl hesaplanacağı ortaya konmalıdır.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere birleştirme halinde uyuşmazlıklar bağımsızlıklarını kaybetmezler³⁵³. Bu bakış açısı ile yaklaşıldığında birlikte görülen uyuşmazlıklar hakkında, azami tutukluluk süresinin aşıp aşılmadığı şüpheliye veya sanığa isnat edilen her bir suç bakımından ayrıca değerlendirilmelidir. Örneğin aynı davada hakkında tutuklama kararı verilen iki ayrı suçtan yargılanan sanık hakkında ilk suç nedeniyle uygulanan tutuklama tedbirinin azami süresi dolduktan sonra, ikinci suçtan ötürü de tutukluluğuna devam edilebilir. Nitekim bu yöndeki bir uygulamaya engel olacak kanuni bir düzenleme bulunmamaktadır³⁵⁴. Ancak sözü edilen yaklaşım, bir koruma tedbiri olan tutuklamanın amacı ile bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi'ne göre birleştirilen uyuşmazlıklar bağımsızlıklarını kaybetmeseler de soruşturma ve kovuşturmalarının kül olarak beraber yürütülmesi uygulanan tutuklama tedbirinin, muhakemesi yapılan tüm uyuşmazlıklar bakımından sonuç doğurmasına neden olur³⁵⁵. Aksi halde tek dava dosyası içerisinde her bir uyuşmazlık bakımından ayrı ayrı tutukluluk süresinin hesaplanması, kişi özgürlüğünün belirsiz biçimde kısıtlanması tehdidini doğuracaktır³⁵⁶. Bu nedenle uygulanan tutukluluk tedbirinin, aynı dosyadaki tüm suçlar bakımından etki doğurduğu kabul edilmeli ve azami tutukluluk süresinin aşıp aşılmadığı bu bakış açısı ile değerlendirilmelidir³⁵⁷.

Bu doğrultuda sanığın ağır ceza mahkemesinin görevine giren iki ayrı suçtan birlikte yargılandığı bir davada her iki suç bakımından da tutuklama kararı verilmiş ise azami

³⁵³ YÜCE, 1976, s. 438; MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 135.

³⁵⁴ BAYTAZ, Abdullah Batuhan, "*Hükme Bağlı Tutukluluk*", **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 141.

³⁵⁵ ŞAHİN, Cumhur, "*Temel Hak ve Özgürlüklere Dair Düzenlemeleri Aleyhe Yorumlama Sorunu*", **Dr. Dr. H.c. Silvia Tellenbach'a Armağan**, (Ed. Feridun YENİSEY vd.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 1209-1210.

³⁵⁶ AYM, Burak Döner Başvurusu, Başvuru No: 2012/521, T. 02/07/2013.

³⁵⁷ AYM, Burak Döner Başvurusu, Başvuru No: 2012/521, T. 02/07/2013.

tutukluluk süresi beş sene olmalıdır. Her bir suçtan beş sene olacak şekilde, azami sürenin on sene olarak belirlenmesi isabetli değildir. Ayrıca suçlardan biri ağır ceza mahkemesinin görevine giriyorken diğeri asliye ceza mahkemesinin görevine giriyorsa azami sürenin aşılp aşılmadığı ağır ceza mahkemesinin görevine giren suç bakımından öngörülen kanuni süreler göz önünde bulundurularak hesaplanmalıdır.

2.5.2. Bağlantılı Uyuşmazlıklarda Suç Ortağının Tanıklığı

Öğretide tanığın “*tarafılardan başka kimseler*” olması gerektiğine vurgu yapıldığı görölmektedir³⁵⁸. Ancak CMK m. 50/1-c’de bu koşula aykırı bir hükme yer verilmiştir. Buna göre “*Soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar*” yeminsiz olarak dinlenebilir³⁵⁹. Yani madde metninde zikredilen kimselerin tanık sıfatı ile dinlenmesi mümkündür. Ancak burada yapılacak olan tanıklık, şüpheli veya sanığın kendi fiiline ilişkin değildir³⁶⁰. Suç ortağı veya kayırılan failin fiili ile delilleri yok edilen, gizlenen, değiştirilen suçun failinin fiili hakkındadır.

Suç ortağının tanıklığına müsaade eden ilgili madde hükmü öğretide eleştirilmiştir³⁶¹. Eleştirilerin ilk nedeni tanıklık yapacak olan şüpheli veya sanığın, aslında uyuşmazlığın

³⁵⁸ Bkz. FEYZİÖĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, US-A Yayıncılık, Ankara, 1996, s. 28; KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, **Muhakeme Hukuku Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 212; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 416; TOSUN, 1984, 742; YURTCAN, 2019, s. 320.

³⁵⁹ “*Ceza Muhakemesi Kanununa göre, görölmekte olan davada yargılanan sanığın, suç ortağı hakkında tanık olarak dinlenilmesi mümkündür. CMK’nın 50. maddesinde soruşturma veya kovuşturma konusu suçlara iştirakten veya bu suçlar nedeniyle suçluyu kayırmaktan ya da suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirmekten şüpheli, sanık veya hükümlü olanlar tanık olarak dinlenebilirler, ancak bu tanıkların yeminsiz olarak dinlenmeleri gerekmektedir. Suç ortağının vereceği ifade, kendisinin de suçlanması sonucunu doğuracaksa, tanıklıktan çekinme olanağına sahiptir (CMK m.48).*” Y. 16. CD., E. 2018/4, K. 2018/1470, T. 16/04/2018; Suçun iştirak halinde işlenmesi halinde şeriklerden CMK m. 50/1-c uyarınca yemin alınmaması için suça olan katkılarının cezalandırılabilir olması gerekir. CENTEL, 2022, s. 289.

³⁶⁰ Bizim hukuk sistemimizin aksine Anglo-amerikan hukuk sisteminde şüpheli veya sanık kendi fiili hakkında tanıklık yapabilir. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 305; YURTCAN, 2019, s. 321; KUNTER / YENİSEY, 2005, s. 212.

³⁶¹ Bkz. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 416; ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 278.

bir tarafı olmasıdır³⁶². Oysa en başta da belirttiğimiz üzere tanık, taraflardan biri olmamalıdır³⁶³. Zira taraf ile tanıklığın mahiyeti birbiriyle bağdaşmamaktadır³⁶⁴.

Aynı şahsın, aynı muhakeme sürecinde hem tanık hem de şüpheli veya sanık olmaması gereği, bunların hak ve yükümlülüklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır³⁶⁵. Örneğin kural olarak tanık kendine yöneltilen sorular hakkında beyanda bulunma yükümlülüğü altındayken³⁶⁶ şüpheli ve sanık aksine, bir neden göstermelerine gerek olmaksızın susma hakkına sahiptir³⁶⁷. Ayrıca tanık beyanlarının gerçeği yansıtması aranırken şüpheli ve sanık bakımından bu yönde bir zorunluluk bulunmamaktadır³⁶⁸. Hatta bu nedenledir ki şüpheli veya sanığın beyanı alınırken kendilerinden yemin alınmaz³⁶⁹.

CMK'nın 50/1-c maddesi ile 48. maddesinin çelişen yapısı, eleştirilerin ikinci nedenidir. Bilindiği üzere CMK m. 48 uyarınca tanıklık yapan sanıktan, kendisini suçlayıcı bir beyanda bulunması beklenemez. Ancak suç ortağı hakkında tanıklık yapan sanığın, kendi fiiline temas etmeden bir beyanda bulunması oldukça güçtür³⁷⁰. *Nitekim Centel ve Zafer'in de ifadesiyle "Suç ortağını, şüpheli veya sanığın yanında aynı bankta ve aynı duruşmada bulunduğundan, yabancı bir olayın tanığı olarak görmek mümkün değildir; tanıklık yapacağı olay, kendi olayıdır"*³⁷¹. Dolayısıyla ilgili madde hükmü nemo tenetur ilkesine, bir başka ifadeyle kişinin kendi aleyhine delil vermeye mecbur edilemeyeceği kuralına aykırıdır³⁷².

³⁶² "Teknik anlamda tanık, uyumsuzluk konusu olayın tarafı değildir. Olayın tarafı olmamak, muhakemede iddia veya savunma makamında yer almamaktır." ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 416.

³⁶³ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞIZ, 2022, s. 636; Tanığın, taraflardan biri olmaması gerektiğinden yola çıkan Kunter ve Yenisey CMK m. 50/1-c uyarınca verilen beyanların, tanık beyanı olarak değil de "sanıktan gayri tarafların beyanı" olarak nitelendirilmesi gerektiği kanaatindedirler. KUNTER / YENİSEY, 2005, s. 225.

³⁶⁴ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 282.

³⁶⁵ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 305.

³⁶⁶ KANTAR, 1950, s. 97; YURTCAN, 2019, s. 322.

³⁶⁷ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 266.

³⁶⁸ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 417; Gerçeğe aykırı şekilde tanıklık yapan kimsenin fiili yalan tanıklık suçuna vücut verir (TCK m. 272).

³⁶⁹ ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 417.

³⁷⁰ "Bu hüküm hem hukuka hem doğa bilimine aykırı olarak bir kimseden birlikte suç işledikleri kişiler aleyhine ve doğal olarak da kendisi aleyhine zorla delil elde edilmesini düzenlenmekte ve CMK bizzat adli makamlara hukuka karşı hile yapmaları için teşvikte bulunmakta ve bunun için onlara olanak vermektedir." ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 278.

³⁷¹ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 282.

³⁷² ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 268.

Yine şüpheli ve sanığın tanıklık adı altında beyan vermeye zorlanması açıklamalarının özgür iradelerine dayanmasını engellemektedir. Bu durum şüpheli ile sanığın susma hakkını ihlal etmektedir³⁷³.

CMUK döneminde benzer bir düzenlemenin yer aldığı 52 maddeyi değerlendiren *Feyzioğlu*, konuyu davaların birleştirilmesi ve ayrılması bağlamında ele almıştır. Yazara göre suç ortağı ile suça yataklık eden kişilerin tanık olarak dinlenmesi bu kimseler hakkındaki davaların ayrı görülmesine bağlıdır³⁷⁴. Diğer bir ifadeyle geniş veya dar bağlantılı davaların sanıkları, haklarındaki davalar birleştirilmediği müddetçe birbirlerinin yargılamalarında tanık olarak dinlenebilecektir³⁷⁵.

CMK'nın 50/1-c maddesini değerlendiren *Güngör*'de *Feyzioğlu*'nun yaklaşımına paralel olarak sanığın tanıklığını, ayrı görülen bağlantılı davalar bakımından mümkün görmüştür³⁷⁶. Ayrıca *Güngör*'e göre beraber yargılanan sanıkların, birbirleri haklarındaki beyanlarının dikkate alınması için bu kimselerin tanık olarak dinlenmesine gerek dahi yoktur. Nitekim sanık olarak verdikleri beyanlar da hükme esas alınabilecektir³⁷⁷.

Hükmün lafzından yola çıktığını ifade eden *Erdinç*'e göre tanık sıfatıyla dinlenilecek suç ortakları ayrı davaların sanıklarıdır³⁷⁸. Ancak yazara göre ister ayrı dava olsun ister aynı dava olsun suç ortaklarının tanık olarak dinlenmemesi gerekir³⁷⁹.

Öztürk/Tezcan/Erdem ise şüpheli ve sanığın tanık sıfatıyla dinlenmesi noktasında bağlantılı uyuşmazlıkların birlikte veya ayrı görülmesi arasında bir fark olmadığı kanaatindedir³⁸⁰.

Yine *Özen*'in de vermiş olduğu örnekten *Öztürk/Tezcan/Erdem* ile aynı düşüncede olduğu sonucu çıkmaktadır. Nitekim yazara göre (B) ve (C) ile hırsızlık suçundan ötürü

³⁷³ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 268.

³⁷⁴ FEYZİOĞLU, 1996, s. 142.

³⁷⁵ FEYZİOĞLU, 1996, s. 142.

³⁷⁶ GÜNGÖR, Devrim, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 314; Aynı yönde bkz. BADEM, Semiyet, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 2021, Sayı: 45, s. 295.

³⁷⁷ GÜNGÖR, 2015, s. 313-314.

³⁷⁸ AVŞAR, Erdinç, "Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Tartışılması ve Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Yıl: 2021, Cilt: 2021, Sayı: 154, s. 52.

³⁷⁹ AVŞAR, 2021, s. 54.

³⁸⁰ ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 305.

“birlikte yargılanan” ve masum olduğu iddiasında olan sanık (A), (B) ile (C)’yi suçu işlerken gördüğü konusunda tanıklık yapabilecektir³⁸¹.

Alman ceza muhakemesi hukukunda ise beraber şüpheli veya sanık olan kişilerin birbirleri aleyhinde tanıklık yapmaları kabul edilmemektedir³⁸². Ancak davaların en başından ayrı görülmesi veya daha sonradan ayrılması halinde söz konusu kişilerin tanıklık yapıp yapamayacağı hususu tartışmalıdır³⁸³. Öğreti ile Alman Federal Mahkemesi kararlarında taraf bulan bir görüşe göre bağlantılı uyuşmazlıkların muhakemesinin ayrılması durumunda şüpheli ve sanıkların birbirleri aleyhinde tanıklık yapması mümkündür³⁸⁴.

Alman mehzaz Kanunu’nu inceleyen *Turhan* ise ilgili düzenlemenin yer aldığı madde 60/3’ün CMUK’a hatalı olarak aktarıldığı tespitinde bulunmuştur³⁸⁵. Alman mevzuatına göre tanık sıfatıyla dinlenilecek kişi, suça iştirak şüphesi altına olmasına karşın

³⁸¹ ÖZEN, 2022, s. 469; Özen CMK’nın 50/1-c hükmünün, TCK’nın 38/3 ve 221/3 hükümleri ile yakın bir ilişki içinde olduğu düşüncesindedir. Yazara göre bu hükümler sayesinde örgütlü suçların sanıkları ile işledikleri suçların tespitinde, suç ortağının tanıklığından istifade edilmek istenmektedir. ÖZEN, 2022, s. 470; “*Saniğin kendisinin de katıldığı suçlarla ilgili tanık sıfatıyla dinlenmemesi, sanığın açıklamalarının delil niteliği taşımayacağı anlamına gelmemektedir. Örneğin, diğer örgüt üyeleri kabul etmediği halde örgüt üyelerinden birisinin suçu birlikte nasıl işlediklerini samimi olarak anlatması ve destekleyiş kanıtların da bulunması halinde elbetteki bu beyan delil olarak değerlendirilecektir. Bu bakımdan bir anlatımın ‘tanık beyanı’ veya ‘sanık beyanı’ olarak adlandırılmasının çok önemi de bulunmamaktadır. Saniğin kendisinin katılmadığı, suç ortaklarının gerçekleştirdiği diğer suçlarla ilgili tanık sıfatıyla dinlenmesi mümkündür. Bir kişinin aynı suça iştirak etmediği takdirde iki sıfatı (tanık-sanık) birden taşınmasında engel bulunmamaktadır. AIHM de suç ortaklarının tanıklığını kabul etmektedir. Mahkemeye göre ifadenin tanık tarafından değil de kendisi de sanık olan biri tarafından verilmiş olmasının hiçbir önemi bulunmamaktadır. Bu ifade elle tutulur derecede mahkumiyetin temeli olabilecek nitelikte ise, sözcüğün dar anlamında bir tanık tarafından mı, kendisi de sanık olan biri tarafından mı verildiğinden bağımsız olarak, iddia makamı için bir delildir. Çünkü mahkemeye göre, tanık teriminin AIHS sisteminde ‘özerk’ bir anlamı bulunmaktadır. Bunun sonucu olarak da AIHS’nin 6/1 ve 6/3-d maddesinin tanığa sağladığı güvenceler, sanık olup açıklamaları ‘tanıklık’ olarak değerlendirilebilecek kişiler bakımından da devreye girebilecektir. Bu bağlamda AIHM’e göre, suça iştirak eden, olayın mağduru, şikayetçi devletin görevlendirdiği gizli gizli olma- yan soruşturmacı ya da tanık olabilir.” Y. 16. CD., E. 2018/4, K. 2018/1470, T. 16/04/2018.*

³⁸² ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara, 2006, s. 59.

³⁸³ ÜNVER / HAKERİ, 2006, s. 59; Bu konuda Alman öğretisindeki farklı görüşler için bkz. ÜNVER / HAKERİ, 2006, s. 58-60; DEMİREL, Muhammed, “*Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Muhakemeye Katılan Søjelerin Tanık Olup Olamayacakları Sorunu*”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:1, Yıl: 2022, s. 21-26.

³⁸⁴ YENER / HAKERİ, 2006, s. 59.

³⁸⁵ TURHAN, Faruk, “*Tanıklara Yemin Verilmesine ilişkin Ceza Muhakemesi Kanunu Hükümlerinin Eleştirisel Bir Değerlendirmesi*”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 24, Sayı:4, s. 372.

hakkında henüz soruşturmaya başlanmamış olan kişidir³⁸⁶. Başka bir ifadeyle suç şüphesi altında bulunan kişi hakkında, soruşturma başlatılmışsa artık bu kişinin şerikler hakkında, aynı davada tanık olarak dinlenmesi mümkün değildir³⁸⁷.

Kanaatimizce suç ortağının tanıklık yapmasına müsaade eden CMK m. 50/1-c'de davaların birleştirilmesi veya ayrı görülmesi arasında bir fark gözetilmemiştir. Yani uyuşmazlıklar ister birlikte ister ayrı görülsün madde 50/1-c uyarınca şerikler birbirlerinin fiilleri hakkında tanıklık yapabilecektir. Ancak çeşitli yönlerden maddeye getirilen eleştirilerin hepsi yerindedir. Bu nedenle ilgili hükmün yürürlükten kaldırılması isabetli olacaktır.

2.5.3. Birleştirilen Davalarda Hükmün Kesinleşmesi ve Yayılma Etkisi

İstinaf³⁸⁸ ve temyiz³⁸⁹ başvurusu, süresi içerisinde yapıldığında hükmün kesinleşmesini önler. Kesinleşmeyen hükmün infazı 5275 sayılı Ceza İnfaz Kanunu'nun 4. maddesi uyarınca mümkün değildir. Bu nedenle kanun yolu başvurusunun önemli özelliklerinden birinin kesinleşmeyi önlemesi olduğu söylenebilir.

Tek bir sanığın, suç teşkil eden tek bir eylemi nedeniyle verilen hükmün nasıl kesinleşeceği konusunda bir duraksama yaşanmaz³⁹⁰. Hükme karşı kanun yolu öngörülmediği takdirde bu hükmün verilmesiyle, öngörülmüşse başvuru süresinin hareketsiz geçirilmesiyle, süre dolmadan başvurudan vazgeçilmesiyle, yapılan başvurunun geri alınmasıyla veya başvurunun yapıp reddedilmesiyle, son olarak da hükmün ıslah edilmesiyle kesinleşme gerçekleşir³⁹¹.

Davalar birleştirildiğinde ise tek dosya üzerinden birden fazla uyuşmazlık hakkında nihai bir hüküm verilir³⁹². Verilen hüküm tek gibi gözükür. Ancak içerisinde birleştirilen uyuşmazlık sayısınca hükmü barındırır³⁹³. Bunlardan bir kısmı için kanun yoluna başvurulması halinde, başvurulmayan kısmı kesinleşir³⁹⁴. Başvuru yapılan kısım

³⁸⁶ TURHAN, 2020, s. 371.

³⁸⁷ TURHAN, 2020, s. 372.

³⁸⁸ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 763; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 949.

³⁸⁹ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 786; YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 995

³⁹⁰ BİRTEK, 2020, s. 575.

³⁹¹ YURTCAN, 2019, s. 672-674.

³⁹² CENTEL / ZAFER, 2022, s. 709.

³⁹³ MALKOÇ / YÜKSEKTEPE, 2008, s. 135; KURŞUN, 2016, s. 32.

³⁹⁴ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2021, s. 102.

açısındana yargılama süreci devam eder³⁹⁵. Bu durum davasız yargılama olmaz ilkesinin bir gereğidir.

Davasız yargılama olmaz ilkesi, sadece ilk derece mahkemesi nezdinde görülen davalar için değil, kanun yolu aşamasındaki davalar için de geçerlidir³⁹⁶. Bu nedenle ilk derece mahkemeleri kadar Yargıtay ve bölge adliye mahkemeleri de önlerine gelen fiil ve faille sınırlı olarak yargılama yapabilir³⁹⁷.

CMK'nın 280/3 ve 306.³⁹⁸ maddeleriyle “*davasız yargılama olmaz*” ilkesine ilişkin istisnai bir durum yaratılmıştır. Öğretide yayılma etkisi³⁹⁹, genişleme etkisi⁴⁰⁰ veya bozmanın sirayeti⁴⁰¹ olarak adlandırılan bu duruma göre, bağlantı nedeniyle birlikte görülen davalarda hükmün sanıklardan biri lehine bozulması halinde, kanun yoluna başvurmayan sanıklara da bu yola başvurmuşlar gibi muamele yapılır⁴⁰². Ancak istinaf aşamasında yayılma etkisinden bahsedilebilmesi için lehe verilen hükmün, muhakkak bozma olması da gerekmez. 280. maddenin 1 ve 2. fıkrası uyarınca verilen kararların sanık lehine olması koşuluyla yayılması mümkündür (CMK m. 280/3)⁴⁰³.

Temyiz aşamasında yayılma etkisinin düzenlendiği 306. madde, CMK'nın ilk haliyle birlikte mevzuattaki yerini almıştır. Buna karşın istinafta yayılma etkisi, 20/07/2017 tarih 7035 sayılı Kanun'un 15. maddesi ile CMK'nın 280. maddesinin 3. fıkrasına eklenmiştir. Aradaki süreçte de 306. maddenin kıyas marifetiyle istinaf kanun yoluna uygulanması

³⁹⁵ YURTCAN, 2019, s. 651; SOYASLAN, 2020, s. 605.

³⁹⁶ YURTCAN, 2019, s. 651; ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 797.

³⁹⁷ YURTCAN, 2019, s. 651; CMK'nın 272. maddesine göre “*İlk derece mahkemelerinden verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir.*”; CMK'nın 286. maddesine göreyse “*Bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir.*” Ancak aynı maddenin 2. fıkrasında sayılan kararlar temyiz edilemez. 3. fıkrasında sayılan suçlar ise 2. fıkra kapsamında kalsa bile temyiz edilebilir.

³⁹⁸ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 797; İlkenin diğer bir istisnası 15 yıl ve üzeri verilen hapis cezalarının doğrudan istinaf kanun yolu denetimine tabi olmasıdır. ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 797.

³⁹⁹ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 158; ÖZBEK / DOĞAN / BACAŞIZ, 2022, s. 729.

⁴⁰⁰ YURTCAN, 2019, s. 651.

⁴⁰¹ TANER, Fahri Gökçen, “5271 Sayılı CMK'nın Temyiz Kanun Yoluna İlişkin Hükümlerinin Yürürlüğe Girmesiyle Ortaya Çıkan Farklılıklar”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı: 4, Yıl: 2017, s. 74.

⁴⁰² Hükmün sanık aleyhine bozulduğu bir durumda, başvuruda bulunmayan sanığın durumunun ağırlaştırılması mümkün değildir. ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 797; Sirayet için ceza mahkemesinin Yargıtay'ın verdiği bozma kararına, uyması gerekir. YCGK, E. 2009/260, K. 2010/2, T. 26.01.2010; Benzer şekilde bkz. BALCI, Fidan / ÖZTÜRK, Seyithan, **Yargıtay Kararları Işığında Ceza Yargılamasında İstinaf ve Temyiz**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 510-511.

⁴⁰³ YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 924; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 634.

ihtimali tartışılmıştır⁴⁰⁴. İlgili hükmün Kanun'da düzenlenmesiyle tartışmalar son bulmuştur.

İstisnai bir durum olan yayılma etkisi, adaletli bir yargılama sürecinin gereği olarak kabul edilmiştir⁴⁰⁵. Nitekim birlikte görülen bağlantılı uyuşmazlıklardan biri hakkında sanık lehine bir karar verildiğinde, buna esas teşkil eden nedenin kanun yoluna başvurmayan sanık açısından da etki doğurması ihtimali yüksektir. Adaletli bir yargılama için bu durumun göz ardı edilmemesi gerekir.

Yayılma etkisinden bahsedilebilmesi için verilen karar başvuruda bulunmayan sanıklar yönünden uygulanabilir nitelikte olmalıdır⁴⁰⁶. Örneğin yaşı nedeniyle daha az cezaya hükmedilmesi gereken sanığın yapmış olduğu kanun yolu başvurusu hakkında verilen karar diğer sanıklara sirayet edemez⁴⁰⁷. Ancak vasıflandırmada hataya düşülerek daha ağır bir cezaya hükmedilmesi bozma nedeni yapılmışsa suça iştirak eden diğer sanıklar da bundan istifade eder⁴⁰⁸. Benzer şekilde hırsızlık konusu malın değerinin az olması halinde, cezada indirim yapılması gerektiği yönünde yapılan bir bozma da diğer sanıklara uygulanabilir niteliktedir⁴⁰⁹.

306. maddede bozma kararının “*temyiz isteminde bulunmamış diğer sanıklara*” uygulanacağı belirtilmiştir. Madde gerekçesinde temyiz isteminde bulunmamış sanıklardan bu yola başvurmayanların, süresinden sonra başvuranların veya istemi reddedilenlerin anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.

Öğretide yayılma etkisinin kıyas marifetiyle temyiz yasakları nedeniyle kanun yoluna başvuramayan diğer sanıklara da uygulanabileceği öne sürülmüştür⁴¹⁰. Yine “*temyiz*

⁴⁰⁴ Bu durumda kıyasın mümkün olduğuna ilişkin bkz. ÜNSAL, Cengiz, **Ceza Muhakemesinde İstinaf**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 268; YURTCAN, 2019, s. 652; Aksi yönde bkz. ÖNTAN, 2017, s. 157.

⁴⁰⁵ YURCAN, 16. Basım, 2019, s. 651; SOYASLAN, 2020, s. 605; Temyiz aşamasında yayılma etkisinin düzenlendiği 306. maddenin gerekçesine göre “...*aynı mahkemece aynı hükümle cezalandırılan sanıklar hakkında birbiriyle çelişen sonuçların doğmasının önlenmesi, adalet düşüncesiyle ve bazı koşullarda Yargıtayın bozma kararından temyiz etmeyen sanıkların da yararlandırılması uygun görülmüştür*”. 7035 sayılı Kanun'un 15. maddesinin gerekçesine göre de istinaf aşamasında yayılma etkisi ceza adaletli düşüncesiyle getirilmiştir.

⁴⁰⁶ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 798.

⁴⁰⁷ YURTCAN, 2019, s. 651-652; ÜNSAL, 2016, s. 268.

⁴⁰⁸ YURTCAN, 2019, s. 652.

⁴⁰⁹ SOYASLAN, 2020, s. 606.

⁴¹⁰ SÖZÜER, Adem, “*Ceza Profesörü: Yargıtay İnfazı Durdurabilir*”, ULUDAĞ, Alican, Cumhuriyet Gazetesi, 2019, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/ceza-profesoru-yargitay-infazi-durdurabilir-1265965>, (Erişim Tarihi: 03/12/2022).

isteminde bulunmamış” sanıklar ibaresinden bu hakka sahip olmadığı için başvuruda bulunamayanların da anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir.⁴¹¹ Yargıtay’ın kanaati söz konusu ifadeden temyiz hakkı bulunmayanların da anlaşılması gerektiği yönündedir⁴¹².

CMK m. 280/3’te de 306’ya paralel olarak *“istinaf isteminde bulunmamış diğer sanıklara”* ibaresine yer verilmiştir. 306. madde bakımından yapılan yorumun burada da tatbik edilmesi mümkündür. Nitekim aynı kanaatte olan bölge adliye mahkemesi Yargıtay uygulamasına paralel olarak hükmün kesin olması nedeniyle istinaf kanun yoluna başvuramayan sanık açısından da lehe hükmün yayılacağı yönünde karar vermektedir⁴¹³.

280/3. madde ile 306. maddenin lafızları incelendiğinde yayılma etkisi için uyumsuzlukların dar mı yoksa geniş bağlantı mı nedeniyle birleştirildiği konusunda bir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Ancak 306. maddenin gerekçesinde *“Sanıkların fiilinde 8 inci maddede tanımlanan nitelikte...”* bir bağlantının olması gerektiği ifade edilmiştir⁴¹⁴.

Temyiz aşamasında yayılma etkisinin düzenlendiği 306. maddenin gerekçesinde bağlantı çeşitleri arasında yapılan bu ayırımın yerinde olmadığı kanaatindeyiz. Şayet söz konusu hükmün düzenlenmesinin sebebi, adaletli bir yargılama sürecinin temini ve çelişkili kararların önlenmesi ise geniş bağlantı halinde de kanun yoluna başvurmamayan

⁴¹¹ ŞEN, Ersan, *“Hükmün Bozulmasının Diğer Sanıklara Etkisi”*, 2019, <https://www.hukukihaber.net/hukumun-bozulmasinin-diger-saniklara-etkisi-makale,6910.html>, (Erişim Tarihi: 03/12/2022).

⁴¹² *“İlgili maddenin lafzı bakımından gerekçeye bakıldığında, temyiz etmeyenler deyimine, ‘temyiz isteminin reddolanlar’ da kastedildiği, CMK’nın 298/1 maddesinde temyiz talebinin hangi hallerde reddedileceği tartışmaya yer vermeyecek derecede açık olduğu ve ‘hükmün temyiz edilemez olma’ halini de kapsadığı, dolayısıyla istinaf mahkemesinde kesinleşen hükümler bakımından koşulların bulunması halinde lehe olarak sirayet hükümlerinin uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.”* Y. 16 CD., E. 2019/2361, K. 2019/6549, T. 14/10/2019.

⁴¹³ *“...ilk derece mahkemesinin sanık K1 hakkındaki mahkumiyet hükmünün kaldırılarak sanığın beraatine, beraat gerekçesine göre kararın kesin nitelikte olması nedeniyle hükmü istinaf edemeyen sanık K2’e sirayetinde...”* ANKARA BAM 10. CD., E. 2018/2353, K. 2020/611, T. 13/05/2020.

⁴¹⁴ Soyaslan da lehe bozmadan *“suçu birlikte işleyen”* sanıkların faydalanacaklarını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Soyaslan’a göre bozmanın sirayeti için uyumsuzluklar arasında dar bağlantı olmalıdır. SOYASLAN, 2020, s. 605.

sanığı, hükümden faydalandırmak gerekir⁴¹⁵. Bu nedenle madde metninde yer almayan söz konusu bu ifadenin, hükmün uygulama alanını daraltılmasını isabetli bulmuyoruz.

Bağlantı çeşidi açısından 280. maddenin lafzında da sınırlandırıcı bir ifadeye yer verilmemiştir. Bu nedenle geniş bağlantılı uyuşmazlıkların birlikte görülmesi halinde, istinaf aşamasında yayılma etkisinin işlev kazanmasına bir engel yoktur. 7035 sayılı Kanun'un 15. maddesinin gerekçesinde ise "... özellikle iştirak halinde işlenen suçlarda" suç ortaklarının bir kısmının istinaf kanun yolu başvurusunda bulunup diğerlerinin bulunmadığı bir halde farklı neticelerin doğabileceği eleştirisi üzerine ilgili hükmün düzenlendiği ifade edilmiştir. Burada "özellikle iştirak halinde" ibaresinden aslında bağlantının her çeşidinde, aynı sorunun gündeme gelebileceği ancak sıklıkla iştirak halinde işlenen suçlar açısından meydana geldiği sonucu çıkmaktadır⁴¹⁶.

Hem Yargıtay'ın hem de bölge adliye mahkemesinin bağlantılı uyuşmazlık hakkında vermiş olduğu kararında, yayılma etkisinden faydalanacak olan diğer sanıkları göstermesi gerekir⁴¹⁷. Ancak bu hususun atlanması sanıkların yayılma etkisinden istifade etmesini engellemez.

2.5.4. Birleştirilen Davalarda Kısmi Kesinleşme

Birlikte görülen davalarda, hakkında hüküm verilen her failin her fiilinin birbirinden bağımsız olarak istinaf veya temyiz edilmesi halinde kanun yoluna taşınmayan kısmın, Alman Hukukundaki kısmi kesinleşmeye vücut verip vermeyeceği tartışılabilir.

⁴¹⁵ "Ancak Kanun bağlantı konusunda bir ayrım yapmamıştır ve özellikle CMK'nın düzenlemesinin bozmanın sirayetini muhakeme hukukuna aykırılık halinde de kabul ettiği göz önünde bulundurulduğunda, sanıklardan birinin işlediği iddia edilen suçun, diğer sanığın işlediği iddia edilen suçun işlenmesine fayda sağlaması veya suçların sanıklar tarafından birbirlerine karşı işlenmesi gibi geniş bağlantı örneklerinde de, bozmanın sirayeti mümkün olabilir." ÖNTAN, 2017, s. 150.

⁴¹⁶ Gerekçedeki bu ibareden yola çıkılarak, dar bağlantı kapsamında kalınması şartı ile istinaf aşamasında yayılma etkisinin iştirakle sınırlandırılmaması gerektiğine ilişkin bkz. KAYMAZ, 2020, s. 777.

⁴¹⁷ "Yargıtay, bozma kararında, temyiz etmeyen sanıklardan hangilerinin yararlanacağını gösterir; ancak gösterilmemiş olması yararlanmayı önlemez. Mahkeme kanun gereği olarak bu durumu gözetmek zorundadır." Y. 16 CD., E. 2019/2361, K. 2019/6549, T. 14/10/2019; Aynı şekilde bölge adliye mahkemesi için bkz. BALCI / ÖZTÜRK, 2020, s. 255.

Alman hukukunda hükmün parçalanarak belirli noktalarından kanun yoluna taşınması mümkündür⁴¹⁸. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 316/1. maddesine göre “*Süresinde istinaf davasının açılması ileri sürülen noktalarda hükmün kesinleşmesini engeller*”⁴¹⁹. Aynı Kanun'un 343/1. maddesine göreyse “*Süresi içinde temyiz davası açılması hükmün gösterilen noktalarının kesinleşmesine engel olur*”⁴²⁰.

Alman hukukunda hükmün muayyen kısımlarına karşı kanun yoluna gidilmesine, kısmi kanun yolu başvurusu adı verilir⁴²¹. Yapılan kanun yolu başvurusuna konu edilmeyen bölümse kısmi olarak kesinleşir⁴²².

Türk Hukukunda, Alman Hukukunda olduğu gibi hükmün muayyen kısımlarının istinaf veya temyiz edilmesine müsaade eden yasal bir düzenleme yoktur. Bu nedenle hükmün kısmi kesinleştiği söylenemez⁴²³. Hüküm bir bütün halinde ya kesindir ya da değildir⁴²⁴. Ancak birlikte görülen davalarda her failin her fiili hakkındaki hükmün bağımsız olarak istinaf veya temyiz edilebilmesi kanun yoluna taşınmayan kısmın, kısmi kesinleştiği görüntüsünü verir.

Ancak verilen birleştirme kararıyla davalar tek bir dava haline gelmediği için her biri yönünden verilen hüküm hâlâ müstakildir⁴²⁵. Bu nedenle bağlantılı uyumsuzlukların ayrı olarak istinaf veya temyiz edilmesi hükmün parçalanarak kanun yoluna taşındığı anlamına gelmez. Buna paralel olarak kanun yoluna konu edilmeyen kısmın kesinleşmesinin de kısmi olduğu söylenemez⁴²⁶.

⁴¹⁸ SCHROEDER, F. Christian / VERREL, Torsten, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Çev. Salih Oktar, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 225.

⁴¹⁹ YENİSEY / OKTAR / OKTAR, 2020, s. 417.

⁴²⁰ YENİSEY / OKTAR / OKTAR, 2020, s. 433.

⁴²¹ SCHROEDER / VERREL, 2019, s. 225; Ancak bunun için dava konusunun parçalara ayrılabilir olması şarttır. SCHROEDER / VERREL, 2019, s. 225.

⁴²² SCHROEDER / VERREL, 2019, s. 242.

⁴²³ BİRTEK, 2020, 590; İstinaf konun yolu bakımından kısmi kesinleşmenin mümkün olmadığına ilişkin bkz. KAYMAZ, 2020, s. 94

⁴²⁴ “*Kararın kesinleşmesine engel oluş tamdır. Bir sanığın bir suçundan dolayı verilen karar, dava gibi bir bütün eder. ‘Şu noktadan kanun yoluna gidildi veya bozuldu, o halde öteki noktalar kesinleşti’ şeklindeki bir kabule, yani kısmî kesinleşmeyi kabule imkân yoktur.*” YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 922.

⁴²⁵ Türk hukukunda haklarında birleştirme kararı verilen davaların bağımsızlıklarını koruyacağına ilişkin bkz. YÜCE, 1976, s. 438.

⁴²⁶ “*İki sanık veya bir sanığın iki suçu hakkındaki kararın kanun yoluna gidilmemekle veya gidildikten sonra geri almakla veya kanun yolu davasının reddi ile yargı halini alması mümkündür ve bunun kısmî kesinleşme olmadığı açıktır. Burada da gerçek anlamda kısmî kesinleşme yoktur.*” YENİSEY / NUHOĞLU, 2022, s. 995; “*Bu açıklamalardan hareketle,*

2.5.5. Birleştirilen Davalarda Yargılama Giderleri

Yargılama giderleri CMK'nın 324. maddesiyle 330. maddeleri arasında düzenlenmiştir. 324. maddenin ilk fıkrasında yargılama giderlerinin kapsamı belirlenmiştir. Buna göre örneğin bilirkişi ücretleri, keşif masrafları, tanıklara verilen ücretler, posta giderleri gibi hususlar yargılama giderlerindendir.

Objektif ve sübjektif dar bağlantılı olan davalarda yargılama giderleri açısından sorumluluğun dağılımı 326. maddede ele alınmıştır⁴²⁷. Maddenin ilk fıkrasına göre aynı davada kendisine birden fazla suç isnat edilen sanığın, mahkûm edildiği suçlardan ötürü yargılama giderlerini ödemesi gerekirken beraat ettiği kısım açısından böyle bir yükümlülüğü yoktur. İkinci fıkrada ise iştirak halinde suç işleyen sanıklardan haklarında mahkûmiyet hükmü kurulanların, neden oldukları yargılama giderlerden ayrı ayrı sorumlu oldukları düzenlenmiştir⁴²⁸.

Müdafiyile temsil edilen sanık lehine hükmedilecek vekâlet ücreti açısından ise Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 8. maddesi uyarınca “birleştirilen dava sayısı” göz önünde bulundurulur⁴²⁹. Bu durumda (A) ve (B) suçlarından ayrı ayrı açılan davaların

Türk öğretisinde bağlantılı ceza davalarının gerçekte birbirinden bağımsız davalar olması ve bağlantılı ceza davalarında her bir sanık hakkında verilen hükümlerin de gerçekte farklı hükümler olması hasebiyle diğer sanıklar hakkındaki hükümlerden bağımsız olarak kanun yoluna götürülebileceği (hatta bu durumda davanın/ hükmün bağımsız niteliği sebebiyle teknik anlamda kısmi kesinleşmeden söz edilemeyeceği) hususunda ittifak bulunduğu söylenebilir.” BİRTEK, 2020, s. 590.

⁴²⁷ CENTEL / ZAFER, 2022, S. 716.

⁴²⁸ “İştirak halinde işlenmiş olan suç nedeniyle mahkum edilmiş olan sanıklara, CMK’nun 326/2.maddesi uyarınca sebebiyet verdikleri yargılama giderlerinin ayrı ayrı yükletilmesi yerine müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesi... Yasaya aykırı olup, sanıklar müdafileri ile Cumhuriyet Savcısının temyiz itirazlarının bu itibarla kabulüyle kısmen re’sen de temyize tâbi bulunan hükümlerin tebliğnamedeki düşünce hilafına (BOZULMASINA), 09/06/2010 gününde oybirliği ile karar verildi.” Y. 1. CD., E. 2008/1884, K. 2010/4394, T. 09/06/2010; Hükümdeki “Yargılama giderlerinin her bir sanığın sebep olduğu tutar kadar ayrı ayrı yükletilmesi gerektiği gözetilmeden, ‘eşit oranda’ alınmasına karar verilmesi...” ibaresi “Sanıklar için yapılan yargılama giderinin sanıkların payına düşen oranda ayrı ayrı alınmasına” şeklinde düzeltilerek onanmıştır. Y. 6. CD., E. 2014/11435, K. 2018/319, T. 17/01/2018; Centel / Zafer zincirleme işlenen suçlar ve bileşik suçlar bakımından yargılama giderlerinin CMK’nın 324-325 ve 327-330 maddeleri arasındaki hükümler uyarınca belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Nitekim yazarlara göre bu halde işlenen suçlar tek suç sayılmaktadır. CENTEL / ZAFER, 2022, 716.

⁴²⁹ “... 1136 sayılı Kanunun 168 ve hüküm tarihinde yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesinin 13. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, beraat eden ve kendisini vekil ile temsil ettiren sanık lehine anılan tarifenin 8. maddesindeki ‘Bir davanın takibi sırasında karşılık dava açılması, başka bir davanın bu davayla birleştirilmesi veya davaların ayrılması durumunda, her dava için ayrı ücrete hükmolunur’ şeklindeki düzenleme de göz önüne alınarak birleşen

ilerleyen süreçte birleştirildiği bir örnekte sanık her iki suçtan da beraat ederse lehine iki defa vekâlet ücretine hükmedilir.

YCGK da çeşitli kararlarında, vekâlet ücreti bakımından bir davanın içerdiği uyuşmazlık sayısının değil, birleştirilen dava sayısının dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kararların birinde Genel Kurul şu ifadeleri kullanmıştır: “... *Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi, vekâlet ücretinin tayininde esas ve ilke olarak davacı veya sanıkların adedini ya da bir sanığın birden çok suç işlemiş olmasını değil, usulünce açılan ve avukat tarafından takip olunan dava dosyası adedini ele almakta ve taraflara yükletilecek avukatlık ücretinin her dava dosyası için ayrı ayrı tayinini öngörmüş bulunmaktadır. Buna göre ayrı ayrı dava açılmadıkça vekâlet ücretinin de ayrı ayrı tayin ve takdiri mümkün değildir*”⁴³⁰. Genel Kurul’un bu kararı doğrultusunda aynı iddianameyle isnat edilen (A) ve (B) suçlarından ötürü birlikte yargılanan sanığın beraat etmesi halinde lehine tek bir vekâlet ücretine hükmedilmesi gerekecektir. Şayet sanık söz konusu suçların birinden beraat etmiş diğerindense mahkûm olmuş veya hakkında hükmün açıklanmasının geriye bırakılmasına karar verilmişse uygulamada lehine vekâlet ücretine hükmedilmemektedir⁴³¹.

2.6. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN BENZER KURUMLARLA İLİŞKİSİ

2.6.1. Genel Olarak

Muhakemenin ve hükmün konusu iddianamede gösterilen fail ve fiilidir⁴³². Mahkeme bu çerçevede, yargılama yapma ve hüküm kurma mecburiyeti altındadır. Bu nedenle hangi failin ve hangi fiili ile muhakemenin sınırlandırıldığıнын tespiti önemlidir⁴³³.

her bir dava yönünden maktu avukatlık ücretine hükmedilmesi gerektiğinin gözetilmemesi...” Y. 21. CD., E. 2015/13901, K. 2016/768, T. 03/02/2016.

⁴³⁰ YCGK, E. 2019/6, K. 2019/214, T. 14/03/2019; YCGK, E. 1978/324, K. 1878/350, T. 16/10/1978.

⁴³¹ Bkz. YCGK, E. 2019/6, K. 2019/214, T. 14/03/2019; Yargıtay’ın bu uygulamasının yerinde olmadığına ilişkin yazılan karşı oy yazısı hakkında bkz. Y. 4. CD., E. 2013/34474, K. 2014/12732, T. 21/04/2014.

⁴³² CENTEL / ZAFER, 2022, s. 691.

⁴³³ Ceza mahkemesinin yargılanacak konunun dışına çıkıp çıkmadığı söz konusu tespit üzerinden denetlenecektir. CENTEL / ZAFER, 2022, s. 694.

Fail, yani kişi bakımından muhakemenin sınırının çizilmesi iddianamede şüphelinin kimliğinin gösterilmesi suretiyle gerçekleştirilir (CMK m. 170/3-a). İddianamenin düzenlenmesine müteakip, artık kimliği belirlenen şüphelinin isnat edilen suçu işleyip işlemediği yönünde bir değerlendirme yapılır. Yeni bir iddianame düzenlenmeden başka bir fail, ilgili ceza muhakemesine dâhil edilemez.

Fiil bakımından muhakemenin sınırlandırılması pek kolay değildir. Bunun nedeni ceza hukukundaki fiil ile ceza muhakemesi hukukundaki fiilin birbirinden farklı anlamda kullanılmasıdır⁴³⁴. Ceza hukuku anlamında fiilin ne olduğu, düzenlenen her bir suç özelinde Türk Ceza Kanunu'na ve ceza normu içeren diğer kanunlara bakılarak tespit edilebilir. Örneğin bir kişinin yaralanması (TCK m. 86), çocuğun düşürtülmesi (TCK m. 99) fiilleri gibi.

Muhakeme açısından fiil denildiğinde işin doğası daha geniş bir perspektiften bakmayı gerektirir⁴³⁵. Bu doğrultuda muhakeme açısından fiil “... suçlanan kişinin zaman ve mekân bileşenlerinden meydana gelen, onun şahsına ait yaşam örgüsüdür”⁴³⁶. Örneklendirmek gerekirse şüphelinin, kendisinden boşanmak isteyen eşinin park halindeki arabasının camlarını otoparkta, gece saat 03.30'da levye yardımı ile kırarak 06 AZ 238 plakalı araç ile olay yerinden uzaklaşması bir bütün halinde ceza muhakemesi hukuku açısından fiili teşkil eder. Somut olayın ceza hukukundaki karşılığı ise mala zarar vermedir. Bu durumda denilebilir ki ceza hukuku anlamındaki fiil, muhakeme hukuku anlamındaki fiilin çıktısıdır. Nitekim muhakeme hukuku anlamındaki fiil Cumhuriyet savcısı tarafından tahlil edildikten sonra, bunun Türk Ceza Kanunu'ndaki karşılığı tespit edilir ve sevk maddesinde gösterilir.

Her ne kadar iddianamede gösterilen fail ve fiili ile sınırlı olarak yargılama yapılması kural olsa da maddi gerçeği ortaya çıkarma yükümlölüğü altında olan ceza mahkemesi, iddianame ile önüne getirilenden başka bir uyuşmazlığı daha yargılamasına dahil etme ihtiyacı hissedebilir. Bu durumda uyuşmazlıklar arasındaki ilişki CMK m. 8 veya 11'deki bağlantıya vücut veriyorsa ceza mahkemesi haklarında birleştirme kararı vermelidir. Ancak uygulamada hatalı olarak çeşitli yönlerden birleştirmeye benzeyen ek savunma veya ek iddianame kurumlarına başvurulduğu görölmektedir.

⁴³⁴ ÇINAR, Ali Rıza “Hükmün Konusu ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2009, Sayı: 84, s. 38.

⁴³⁵ GÖKÇEN / BALCI / ALşAHİN vd., 2021, s. 622.

⁴³⁶ CENTEL / ZAFER, 2022, s. 691.

Söz konusu hataya işaret etmek adına ek savunma ve ek iddianame kurumlarının birleştirmeye olan ilişkisini ortaya koymayanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Yine birleştirme kurumuna benzeyen ve ek iddianamenin anlaşılması adına önem arz eden sözlü iddianameye de burada değinmek yerinde olacaktır.

2.6.2. Ek Savunma Hakkı ile İlişkisi

Muhakemenin konusu yargılama boyunca, iddianamedeki yazılı olay olarak kalsa da ceza mahkemesi fiilin vasıflandırılması konusunda iddia ve savunmadan bağımsızdır (CMK m. 225/2). Başka bir ifadeyle, mahkemeler iddianamenin sevk maddesinde gösterilen suçtan ziyade, başka bir suçtan dolayı hüküm kurma yetkisine sahiptir. Örneğin iddia makamının hırsızlık olarak değerlendirdiği bir fiilin, mahkeme nezdinde yağma olarak nitelendirilmesi mümkündür⁴³⁷.

Her ne kadar ceza mahkemesinin hâlihazırdaki olayı yeniden nitelendirme yetkisi olsa da söz konusu yetkinin kullanılması değişen hukuki nitelik hakkında sanığın bilgilendirilmesine, savunmasının alınmasına ve ihtiyaç duyduğu durumlarda savunmasını hazırlamak üzere süre verilmesine bağlıdır⁴³⁸. Kanun'un 226. maddesinde düzenlenen bu usul, öğreti ve yargı kararlarında “ek savunma hakkı” olarak nitelendirilmektedir⁴³⁹.

Ek savunma hakkı verilmek suretiyle iddianamede gösterilmeyen maddi vakianın yargılamaya dâhil edilmesi mümkün değildir. Yargıtay'da vermiş olduğu kararlarında yargılama konusu yapılmayan bir hususta hüküm kurulması maksadıyla, ek savunma kurumunun araç olarak kullanılamayacağı ifade etmektedir. Buna göre “...dava konusu

⁴³⁷ ÇINAR, 2009, s. 58.

⁴³⁸ Suçun değişen hukuki niteliği konusunda sanığa bilgi verilmesi adil bir yargılamanın gereğidir. Zira adil yargılanma hakkının ele alındığı AİHS m. 6/3-a. uyarınca, suç isnat edilen herkes “Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek” hakkına sahiptir. Yani suça vücut veren maddi vakıa haricinde, isnat edilen suçun hukuki vasıflandırmasının ne olduğunun da sanığa bildirilmesi adil bir yargılamanın gereğidir. Nitekim başkalaşan hukuki tavsiften bir haber olan sanığın etkin bir savunma yapması beklenemez. Yargıtay 6. Ceza dairesinin 13/02/2014 tarihli 2013/21011 esas, 2014/2038 karar numaralı ilamındaki ifadeyle “Ne ile suçlandığını bilmeyen sanık kendini savunamaz”.

⁴³⁹ Sanığın savunması alındıktan sonra ceza mahkemesi sadece, ek savunmaya konu nitelendirmeden ötürü hüküm kurmalıdır. ÇINAR, 2009, s.58; KURŞUN, 2016, s. 55; Mahkemenin iddianamede isnat edilen ilk suçtan beraat hükmü kurmasına müteakip, yeniden nitelendirdiği fiil hakkında bir daha hüküm kurması halinde aynı olayın iki kez yargılandığından söz edilecektir.

yapılmayan bu eylemden dolayı yargılama yapılması ve ek savunma hakkı tanındığından bahisle mahkûmiyet hükmü kurulması isabetsizdir”⁴⁴⁰.

Ek savunma hakkı verilen hallerde maddi vakıanın aynı kalması kural olsa da ilk defa duruşma esnasında daha fazla cezaya veya cezanın yanı sıra güvenlik tedbirine hükmedilmesini gerektirecek hallerinin ortaya çıktığı durumlarda kanun koyucu, cezanın arttırılarak veyahut güvenlik tedbirine de hükmedilerek kovuşturmanın neticelendirilmesine imkân tanır (CMK m. 226/2).

Sanığa ek savunma hakkı verilmesi suretiyle muhakeme sürecinde yapılabilecek değişiklikler izah ettiğimiz hallerle sınırlıdır. Oysa uygulamada, sanığa ek savunma hakkı verilerek iddianamede açıkça gösterilmeyen yeni bir vakanın yargılamaya eklendiği görülmektedir. Oysaki bu durumda işlerlik kazandırılması gereken kurum davaların birleştirilmesidir. Başka bir ifadeyle mezkûr durumda öncelikle yeni maddi vakıa hakkında suç duyurusunda bulunulmalı buna müteakip açılan dava ile görülmekte olan dava usulüne uygun olarak birleştirilmelidir⁴⁴¹. Ek savunma hakkı, yargılamanın konusunun genişletilmesinde kısa yol olarak kullanılmamalıdır.

2.6.3. Sözlü İddianame ile İlişkisi

Sanığın başka bir suçun daha faili olduğunun yargılama esnasında öğrenilmesi halinde CMUK’un 259. maddesi yeni suçun muhakemesinin mevcut davanınla birlikte yürütülmesine müsaade eden bir usul öngörmekteydi. Buna göre duruşmada “*Sanığın, iddianamede yazılı suçtan başka bir suç işlemiş olduğu duruşma sırasında ortaya çıkarsa, Cumhuriyet savcısının talebi ve sanığın muvafakatiyle her ikisi birlikte hükmolunmak üzere bu suç, duruşması yapılmakta olan işle birleştirilebilir*”.

⁴⁴⁰ YCGK, E. 2011/233, K. 2011/305, T. 27/12/2011.

⁴⁴¹ “*Bu düzenlemeyle; iddianamede anlatılan eylemin değişmeyip o eylemin hukuksal niteliğinde değişiklik olmasını kanun koyucu anılan ilkeye aykırı görmemiş, bu gibi hallerde sanığa ek savunma hakkı verilerek değişen suç niteliğine göre bir hüküm kurulmasına imkan sağlamıştır. Bunun sonucu olarak mahkeme, eylemin hangi suçu oluşturacağına ilişkin nitelendirmede iddia ve savunmayla bağlı değildir. Örneğin iddianamede hırsızlık olarak nitelendirilen eylemin, suç eşyasının kabul edilmesi suçunu oluşturacağı görüşünde olan mahkeme, sanığa ek savunma hakkı da vermek suretiyle anılan suçtan hüküm kurabilecektir. İddianamede anlatılan ve kapsamı belirlenen olayın dışında bir fail ve fiilin yargılanması söz konusu olduğunda ise, suç duyurusunda bulunulması ve iddianame ile dava açılması halinde gerekli görülürse her iki iddianame ile açılan davaların birleştirilmesi yoluna gidilebilecektir.*” YCGK, E. 2013/14-49, K. 2013/146, T. 16/04/2013.

Öğretide “*sözlü iddianame*” adıyla anılan bu usul uyarınca, yargılaması devam eden sanığın iddianamede gösterilenden başka bir suçun daha faili olduğunun öğrenilmesi halinde Cumhuriyet savcısının isteği ve sanığın onayı alındıktan sonra iddianame düzenlenmeden, muhakemelerin birleştirilmesi mümkündür⁴⁴². Ancak bunun için ortaya yeni çıkan suçun, kovuşturması devam eden suçun görüldüğü mahkemenin yetkisinde kalması gerekliydi. Diğer bir deyiş ile yukarı görevli veya farklı bir yerdeki mahkemenin yetkili olduğu durumlarda sözlü iddianameyle birleştirmeye gidilmesi mümkün değildi⁴⁴³.

Bu yolla yapılan birleştirmelerde duruşma esnasında ortaya çıkan suçla ilişkin yeni bir iddianame düzenlenmemekteydi. Bu nedenle öngörülen usul “*sözlü iddianame*” olarak adlandırılmaktaydı. Her ne kadar yeni bir iddianame düzenlenmese de süreç duruşma tutanaklarına yansıtılarak yazılı hale getirilmekteydi⁴⁴⁴. Fakat öğretilerde bu hükme sanığın muvafakati alınmaksızın işlerlik kazandırıldığı ifade edilmekteydi⁴⁴⁵.

Sözlü iddianame yoluna başvurulması için aranan “*aynı sanığın birden fazla suçun faili olması*” koşulu, sübjektif dar bağlantıya tekabül etmektedir. CMUK döneminde aralarında sübjektif dar bağlantılı olan uyuşmazlıkların birleştirilmesi mümkündür. Buna rağmen sözlü iddianame usulüyle sırf süreç daha hızlı yürüsün diye alternatif bir yol yaratılması gereksizdir. CMK’da da sanığın aynılığı halinde uyuşmazlıkların birleştirilmesi mümkün olduğu için sözlü iddianame kurumuna yer verilmemesi isabetli olmuştur⁴⁴⁶.

2.6.4. Ek İddianame ile İlişkisi

Ek iddianame talebi, duruşma esnasında sanığın bir başka suçunun daha ortaya çıkması veya suçun failinin farklı biri olduğundan şüphe duyulması halinde ceza mahkemesinin Cumhuriyet savcılığından, ek bir iddianame düzenlenmesini

⁴⁴² İddianame yazılı suçlama anlamına gelmektedir. Bu nedenle sözlü iddianame nitelendirmesi anlamsızdır. ÜNVER / HAKERİ, 2020, s. 81.

⁴⁴³ ÖZBEK / DOĞAN / BACAĞSIZ, 2022, s. 681.

⁴⁴⁴ “*Bu yöntem, sözlü yolla, ama tutanağa da geçirildiği için yazılılık prensibini de ihlal etmeden gerçekleştirilen bir dava açma usulü olduğu için ‘davasız muhakeme olmaz’ ilkesini ihlal etmiyor, sadece davanın iddianame ile değil de başka bir yolla açılmasını öngörüyordu.*” KURŞUN, 2016, s. 58

⁴⁴⁵ ALBAYRAK, Mustafa, “Ceza Yargılamasında Ek İddianame Düzenlenmesi Sorunu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 2009, Cilt: 4, Sayı: 33, s. 95.

⁴⁴⁶ Kanun henüz tasarı halindeyken 237. maddesinde sözlü iddianame kurumuna yer verilmişti.

istemesisidir⁴⁴⁷. Ancak CMK'da bu yöntemle iddianame düzenlenmesini öngören bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle ek iddianame düzenlenmesi uygulamanın bir icadı olarak nitelendirilmektedir⁴⁴⁸.

Ek iddianame uygulaması, sözlü iddianame uygulamasından farklıdır. Ancak her ikisinin birbirine karıştırıldığı, sözlü iddianamenin düzenlendiği CMUK'un 259. maddesinin ek iddianame olarak adlandırıldığı görülmektedir⁴⁴⁹.

Ek iddianame düzenlenmesi talebi, ceza muhakemesi sistemi ile birçok yönden çelişen bir uygulamadır. Bu yönler şu şekilde sıralanabilir:

Mevcut hukuk düzeninde iddia fonksiyonu ile yargılama fonksiyonu birbirinden ayrıdır⁴⁵⁰. Oysa ceza mahkemesi, ek iddianame talebiyle iddia fonksiyonunu da üstlenmektedir. Nitekim uygulamada ceza mahkemesinden gelen ek iddianame talebiyle savcılığın muhakkak bu iddianameyi düzenlediği görülmektedir⁴⁵¹.

Ek iddianame talebi hâkimin tarafsızlığını zedelemektedir. Ek iddianame talep eden ceza mahkemesinin dolaylı olarak soruşturma evresine müdahil olduğu

⁴⁴⁷ Bkz. "22.11.2004 tarihli iddianame ile sanık Çiğdem hakkında maktül İslam'ı öldürme suçundan açılan davaya maktülün eşi Bediha'nın 15.03.2005 tarihinde katılmasına karar verildiği, 24.05.2005 tarihli ek iddianame ile sanık Aslan hakkında maktüle yönelik öldürme ve yağma suçlarından; 17.04.2007 tarihli ek iddianame ile de sanık Çiğdem hakkında maktüle yönelik yağma suçundan dava açıldığı ..." Y. 1. CD, E. 2009/3022, K. 2011/7717, T. 12/12/2011.

⁴⁴⁸ KURŞUN, 2016, s. 59.

⁴⁴⁹ Bkz. "Ek iddianame ise 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunun 259. Maddesi gözetilerek CMK dönemi öncesinde uygulanmıştır." ÖZMEN, Erdi "Ek Savunma Hakkı", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 40, s. 14; "...uygulamada ek iddianame ile sözlü dava kurumları birbirine karıştırılıp nerede ise ikisinin ortasında ancak kanunda yeri olmayan bir uygulama yapılmaktadır. Bu uygulamaya göre, muhakeme sırasında sanığın yeni bir suçunun ortaya çıkması üzerine Cumhuriyet savcısı sözlü dava talebinde bulunmamakta ve dolayısıyla buna ilişkin sanığın görüşü sorulmamakta, savcılık ek iddianame düzenlemek için dosyayı almakta ve yalnızca dosyayı inceleyerek başkaca hiçbir hazırlık soruşturması yapmadan, yeni suç ile ilgili hiçbir delil toplamadan ve çok zaman sanığın ifadesini bile almadan, iddianame düzenlemekte ve bu ek iddianame duruşmada okunarak sanığın yeniden ifadesi alınmaktadır. Bu durum hazırlık soruşturmasının etkisizleştirilmesi ve sanığın haklarının zedelenmesi sonucunu doğurmaktadır, sözlü dava için kanunun aradığı, sanığın kabulü şartının ihlaline neden olmaktadır. Bu nedenle bizce ya sözlü davanın tüm şartları uygulanmalı ya da sanığın yeni suçu hakkında yeni bir hazırlık soruşturması yapıp yeni bir dava açılmalı ve mahkeme gerek görüyor ise her iki davayı irtibat nedeni ile birleştirmelidir. Uygulamadan kaynaklanan ek iddianame uygulaması terk edilmelidir." AYDIN, Murat, **Kamu Davasının Açılması ve iddianame**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 131-132.

⁴⁵⁰ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 81.

⁴⁵¹ ALBAYRAK, 2009, s.96.

düşünüldüğünde, soruşturma evresinde görev almış olan hâkimin aynı iş bakımından kovuşturma evresinde görev alamayacağını düzenlendiği CMK'nın 23/2. maddesi ihlal edilmiş olur⁴⁵². Yine ek iddianame talep eden ceza mahkemesinin söz konusu girişimi ihsası rey olarak kabul edilebilir ve bu durum hâkimin çekinmesi veyahut reddi nedeni oluşturabilir⁴⁵³.

Ayrıca ek iddianame talebinin, CMK m. 225'te tanzim edilen yargılama konusunun iddianamede gösterilen ile aynı kalması esasına aykırılık oluşturduğu da ifade edilebilir⁴⁵⁴.

Kanuni bir dayanağı olmayan ek iddianame uygulaması, ortaya çıkan yeni vakianın görülen dava ile olan bağlantısından kaynaklanmaktadır. Söz konusu bağlantıyı gören ceza mahkemesi vakit kaybetmeksizin yeni vakıyı yargılamasına dâhil etmek istemekte bunun için savcılıktan ek bir iddianame düzenlemesini talep etmektedir. Ancak bu durumda ceza mahkemesinin suç hakkında ihbarda bulunmakla yetinmesi, şayet dava açılırsa ilerleyen safhalarda usulüne uygun bir şekilde birleştirilmelerine karar vermesi gerekmektedir⁴⁵⁵. Bunun yerine ek iddianame talep edilmesi hukuka aykırı bir uygulamadır⁴⁵⁶.

Yargıtay'ın ek iddianame konusundaki kararları çelişkilidir. Kimi kararlarında ek iddianamenin hukuka aykırılığını vurgulayan Yargıtay kimi kararlarında ek iddianame düzenlenmesi gerektiği gerekçesiyle bozma kararı vermektedir⁴⁵⁷.

⁴⁵² “Hâkimlerin, bir işe müdahale ettiklerinde önceden bir fikirlerinin veya düşüncelerinin olmaması gereklidir ve tarafsız kalmanın bir koşulu da budur.” ALBAYRAK, 2009, s. 98.

⁴⁵³ ALBAYRAK, 2009, s. 104.

⁴⁵⁴ ALBAYRAK, 2009, s. 104.

⁴⁵⁵ “Kabule göre de; “5271 sayılı CMK'da ek iddianame ile ilgili bir düzenlemenin mevcut olmayıp, yargılama esnasında sanığın iddianamede belirtilen suçtan başka bir suç işlediğinin tesbit edilmesi halinde C.Savcılığına suç duyurusunda bulunabileceği, iddianame düzenlemenin C.Savcısının görev ve takdirinde bulunduğu, ek iddianame düzenlenmesi yönünde talepte bulunulamayacağı gözetilmeden yazılı şekilde uygulama yapılması” bozmayı gerektirmiştir.” Y. 3. CD., E. 2010/1657, K. 2011/5554, T. 21/04/2011.

⁴⁵⁶ ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 82.

⁴⁵⁷ Yargıtay'ın ek iddianamenin hukuku aykırılığını vurguladığı kararı için bkz. “1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'da ek iddianame ile ilgili açık bir düzenleme bulunmamakta olup, bu uygulamanın aynı Kanun'un duruşmaların bir oturumda bitirilmesi amaçlayan sistemine uygun düşmediği, ek iddianame talebinin yeni CMK'daki hakimlerin tarafsızlığını sağlamaya yönelik hükümler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun 27.06.2006 tarih ve 315 sayılı kararı ile de benimsenen Birleşmiş Milletler Bangolar Yargı Etiği İlkeleri nazara alındığında, hakimlerin dava konusu ve taraflarla ilgili tarafsız olması ilkesine ters düştüğü, ek iddianame talebi ile mahkeme baştan

3. BÖLÜM

BİRLEŞTİRMENİN ADİL YARGILANMA HAKKI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. GENEL OLARAK

Ceza muhakemesinin hem toplumsal hem de bireysel açıdan önem arz etmesi muhakemeye katılan tüm bireylerin haklarına değer verilmesini gerektirir⁴⁵⁸. Bu noktada adil yargılanma hakkı fail hakkındaki yargılamanın uluslararası sözleşmelerdeki evrensel ilkeleri ihlal etmeyecek şekilde yürütülmesini güvence altına alır⁴⁵⁹.

Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı aynı zamanda tarafı olduğumuz Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde hükme bağlanmıştır. Bunlar haricinde CMK'daki birçok düzenleme, söz konusu hakkın isnat edilen suçlamalar karşısında faile birtakım güvenceler tanıyor olması nedeniyle adil yargılanma hakkıyla doğrudan bağlantılıdır⁴⁶⁰.

iddianamenin düzenlenmesini istemekle bir nevi suçun sübuta erdiğini belirterek baştan sanığın mahkumiyetine dair görüşünü ortaya koyar nitelikte görüş belirtmiş olduğu ve ek iddianame uygulamasının, iddianamenin kabulü ile hakim önüne gelen iddianamede gösterilen suça ilişkin olarak fiil ve fail hakkında karar yerilmesini öngören CMK'nın 225. maddesine açıkça aykırılık oluşturduğu, bu maddeye göre hükmün konusunun iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin yargılama olduğu, bununla beraber mahkeme hakimlerinin yargılama esnasında sanıkların iddianamedeki suçtan başka suç işlendiklerini düşünüyorlarsa, bu konuda sadece Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunabilecekleri, iddianame düzenleyip düzenlememek savcının görevi ve takdirinde olduğundan, ek iddianame düzenlenmesi talebinin yapılamayacağı nazara alınmadan yazılı şekilde uygulama yapılması..." bozmayı gerektirmiştir. Y. 3. CD., E. 2009/27, K. 2009/13450, T. 29/06/2009; Yargıtay'ın ek iddianame düzenlenmesi gerektiği gerekçesiyle verdiği bozma kararları için bkz. 3. CD., E. 1997/13558, K. 1998/734, T. 04/02/1998; Y. 2. CD., E. 2010/2170, K. 2011/41505, T. 14/12/2011.

⁴⁵⁸ KARAKEHYA, Hakan, "Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Arasındaki Yeri ve Ceza Muhakemesi Bağlamındaki Önemi", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 5, s. 195-196.

⁴⁵⁹ KARAKEHYA, Hakan / İNCE TUNÇER, Asuman, "Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2021, Sayı: 17, s. 334; KARAKEHYA, 2007, s. 196; Adil yargılanma şüpheli ve sanık bakımından bir hak olsa da bu hakkın kullanımının sağlanması devlet bakımından bir yükümlülüktür. ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN, 2022 vd., s. 124.

⁴⁶⁰ KARAKEHYA, Hakan, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008, s.

Bir ceza yargılamasının adil olması bu süreçte adil yargılanma hakkının gereklerine riayet edilmesiyle mümkündür⁴⁶¹. Ancak Anayasa'nın 36. maddesinde adil yargılanma hakkının gerekleri belirlenmemiştir. Bu nedenle söz konusu hakkın içeriğinin belirlenmesinde Avrupa insan hakları sözleşmesinin 6. maddesi yol gösterici olarak kullanılmaktadır⁴⁶².

CMK'nın birleştirmeye ilişkin hükümleri sanığın adil yargılanması için gerekli olan muhakeme koşullarını sağlamaktadır. Ancak birleştirmenin öğretide görev ve yetki kurallarıyla birlikte ele alınıyor olması adil yargılanmayla olan ilişkisini gölgede bırakmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın 3. bölümünde birleştirme, adil yargılanma hakkı bağlamında ele alınmıştır.

3.2. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN ADİL YARGILANMAYA KATKISI

Muhakemelerin ayrı yürütülmesi kuralına, birleştirmeye istisna getirilmesi bağlantılı uyuşmazlıkların birlikte görülmesinin çeşitli yönlerden faydalı olacağı düşüncesine dayanmaktadır. Söz konusu faydalardan *“delillerin bir bütün içinde toplanması, tartışılması ve değerlendirilmesi”* neticesinde, uyuşmazlıklara daha geniş bir perspektiften bakılması adil bir yargılamanın gerektirdiği koşulları oluşturmaktadır. Nitekim bir bütün halinde ele alınan deliller sayesinde soruşturma ve kovuşturmanın etkinliği sağlanmakta, yargılamalar mümkün olan en kısa sürede tamamlanmakta, aynı uyuşmazlık hakkında açılan ikinci bir davanın tespiti ile verilen kararların tutarlılığı sağlanmaktadır.

34; “Ceza muhakemesi kanunu suç işleyen devlet arasındaki ilişkinin adil yargılanma esaslarına uygun olarak yürütülmesini sağlayan bağlayıcı hukuk kurallarını içermektedir.” ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 29.

⁴⁶¹ KARAKEHYA, Hakan, “Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar”, **Ombudsman Akademik Dergisi**, Yıl: 2014, Sayı: 1, s. 94;

⁴⁶² AYM, Adnan Oktar Başvurusu, Başvuru No: 2012/917, T. 16/04/2013; AİHS'nin 6. maddesinde adil yargılanma hakkının unsurlarından bir kısmı açıkça ifade edilmiştir. Diğer bir kısmı ise hakkın zımni unsurları olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce tespit edilmiştir. Bu doğrultuda denilebilir ki adil yargılanma hakkı bünyesinde birden fazla unsuru muhafaza eden bir bütündür. GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ‘Adil Yargılanma Hakkı’”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 49, Sayı: 1, Yıl: 1994, s. 200.

3.2.1. Delillerin Bir Bütün İçerisinde Toplanması, Tartışılması ve Değerlendirilmesi

Cezai bir uyuşmazlık söz konusu olduğu zaman, maddi ve hukuki olmak üzere iki adet sorunla karşılaşılır⁴⁶³. Bunlardan somut olayın gerçekleşme biçiminin ortaya konulması maddi sorunu oluşturur⁴⁶⁴. Somut olaya uygulanacak ceza kuralının tespiti ise hukuki sorunu oluşturur⁴⁶⁵.

Maddi sorununun geçmişe ilişkin olması deliller vasıtası ile ortaya konmasını gerektirir. Toplanan her bir delil, yaşanan olayın bir kısmını temsil eder. Bunlar bir araya geldiğinde ise büyük resim, diğer bir ifadeyle maddi gerçek ortaya çıkar⁴⁶⁶.

Soruşturma evresinde iddianame hazırlanırken delillere dayanılır. Kovuşturma evresindeyse iddia makamı tezini, savunma makamı ise antitezini öne sürerken delillerini sunar⁴⁶⁷. Ortaya konan bu deliller tartışılır. Yargılama makamı da huzurunda tartışılan delilleri, serbestçe değerlendirip suçun işlendiği yönündeki şüpheyi yenerek kesin bir sonuca ulaşmaya çalışır⁴⁶⁸.

Görüldüğü üzere ceza muhakemesi baştan sona delillerin hâkim olduğu bir süreçtir. Ulaşılan delillerden her biri maddi gerçeğe giden yolda ilerlenmeyi sağlayan küçük parçalardır. Bu delillerin toplanması, tartışılması ve değerlendirilmesi ceza mahkemesinin somut olay hakkında fikir sahibi olması ve bu doğrultuda hüküm kurması içindir.

Ceza mahkemesinin, işlendiği iddia edilen suç hakkında sağlıklı bir değerlendirme yapabilmesi için delillerin büyük ölçüde soruşturma evresinde toplanmış olması

⁴⁶³ KARAKEHYA, Hakan, **Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016, s. 74.

⁴⁶⁴ KARAKEHYA, 2016, s.74.

⁴⁶⁵ KARAKEHYA, 2016, s. 75; KUNTER ve YENİSEY maddi sorun için maddi mesele, hukuki sorun için ise hukuki mesele ifadesini kullanmaktadır. KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 45.

⁴⁶⁶ FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçüsü Olarak Vicdani kanaat**, İslık Yayıncılık, İstanbul, 2015, s. 115.

⁴⁶⁷ TOSUN, 1984, s. 293.

⁴⁶⁸ Şüphenin yenilmesi, sadece sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin bir şartı değildir. Beraat kararı verilmesini gerektiren sanığın suçsuzluğunun tespiti de şüphenin yenilmesinin bir sonucudur. Aralarındaki fark ise sanığın mahkûmiyeti halinde şüphenin artarak, beraat halinde ise azalarak kaybolmasıdır. Ayrıca beraat kararı verilmesi için her durumda şüphenin yenilmesi gerekmez. Sanığın suç işlediğinin ispat edilememesi de beraat kararı verilmesi için yeterlidir.

gerekir⁴⁶⁹. Şayet savcılık soruşturmayı etkin yürütememişe⁴⁷⁰ ceza mahkemesinin eksik deliller üzerinden inceleme yapması söz konusu olur. Bu durum adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelir⁴⁷¹.

Uyuşmazlıkların birleştirilmesi soruşturma evresinde delillerin bütün içerisinde toplanmasını ve incelenmesini, kovuşturma aşmasındaysa çeşitli davalar için toplanan delillerin birlikte değerlendirilmesini sağlayan ve bu şekilde adil bir yargılama için gerekli koşulları sağlayan bir kurumdur⁴⁷².

Bağlantılı suçlar hakkında birleştirme kararı verildiğinde aynı evrak üzerinden soruşturan uyuşmazlık sayısı artar ve bu durum toplanması gereken delillerin kapsamını genişletir. Hazırlanan iddianamelerde uyuşmazlık konusu ile işlendiği iddia edilen suç hakkındaki deliller, bütünüyle ortaya konmuş olur. Bir bütünün ayrı parçalarını temsil eden delillerle hazırlanan iddianamelerde maddi gerçeğe en yakın sonuç elde edilir. Ayrıca bağlantılı suçlar hakkındaki delillerin birlikte değerlendirilmesi şüpheli hakkında haksız takibat yapılması engellemek suretiyle adil yargılanma hakkının ihlaline engel olur⁴⁷³.

⁴⁶⁹ CMK'nın öngördüğü sistemde delillerin soruşturma evresinde toplanması kovuşturma evresinde ise bu delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi gerekir. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 407-408.

⁴⁷⁰ Soruşturmanın etkin yürütülmesi kavramı ağırlıklı olarak AİHM kararlarında yaşam hakkı ile işkence ve kötü muamele yasakları bağlamında ele alınmaktadır. HOŞGÜL, **Batuhan, Etkin Soruşturma Yükümlülüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 32; Yargıtay kararlarında ise genellikle etkin soruşturma kavramından ziyade benzer anlamlara gelecek şekilde eksik soruşturmada bahsedilmektedir. HOŞGÜL, 2019, s. 28

⁴⁷¹ Adil yargılanma hakkı ile etkin soruşturma arasında yoğun bir ilişki vardır. KAYA, 2020, s. 46; Ceza Yargılamasının adil bir şekilde yürütülebilmesi için soruşturmaların öncelikle belli bir düzen içerisinde, süratli ve etkin bir şekilde yapılması gerekir. SOYER GÜLEÇ, Sesim, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 15, Özel Sayı, s. 1432; Adil yargılanma hakkının gerekleri CMK'nın 160/2. maddesi uyarınca, soruşturmanın başladığı ilk andan itibaren yerine getirilmelidir. CENTEL, Nur, "Adil Yargılanma İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt:16, Sayı: 1-2, s. 6.

⁴⁷² "... bu dosya içerisinde her iki dosya bakımından delil teşkil edecek görüntü CD'leri, tutanaklar ve başkaca delillerin bulunduğu, görülmekte olan uyuşmazlıkların birlikte yargılanmasında ve karara bağlanmasında hukuki yarar bulunduğu, bu şekilde tüm deliller birlikte değerlendirilerek, daha adil bir kararın verilmesi ve verilecek hükümlerde muhtemel değerlendirme hatalarının engellenmesi amacıyla öncelikle her iki dosyanın birleştirilmesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması ..." SAKARYA BAM 4. CD., E. 2019/2073, K. 2019/2096, T. 11/11/2019'dan aktaran: TANERİ, 2020, s. 66.

⁴⁷³ Yeterli delil olmadan şüpheli hakkında dava açılması adil yargılanma hakkının ihlali kapsamında değerlendirilmelidir. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2022, s. 127-128; GÖKCAN, Hasan

Bağlantılı suçların soruşturmaları ayrı yürütüldüğünde her bir uyuşmazlık hakkındaki delillerin kendi içinde değerlendirilmesi tazim edilen iddianamelerin maddi gerçeği temsil kabiliyetini düşürür. Hakkındaki dava yetersiz delille açılan masum bireylerin lekelenmeme hakları ihlal edilir⁴⁷⁴. Ayrıca soruşturma dosyasındaki delilleri inceleyerek savunmasını hazırlayacak olan şüpheli ile müdafî dezavantajlı duruma düşürülür. Kovuşturma evresine geçildiğinde ise ceza mahkemelerinin birleştirme yoluna gitme ihtiyacı hasıl olur ki bu hem zaman hem de emek kaybı anlamına gelir⁴⁷⁵.

Soruşturma evresinde olduğu gibi kovuşturma evresinde de birleştirme, ceza mahkemesinin delilleri kapsamlı olarak değerlendirmesini sağlar⁴⁷⁶. Birleştirmeye aynı davada sanığa isnat edilen suç sayısı veya yargılanacak sanık sayısı artar. Bu artış tarafların geniş bir bağlamda karşı karşıya gelmesini, delillerin bir bütün halinde tartışılmasını ve sanık ile müdafinin savunmasını daha kapsamlı yapmasını sağlar. Bu şekilde maddi gerçeğin tespiti ile isabetli bir hüküm verilmesi kolaylaşır.

Yargıtay birleştirilmesi gerekirken ayrı görülen davalarda delillerin bir bütün halinde değerlendirilmemesini bozma nedeni yapmaktadır⁴⁷⁷. Ancak her koşulda davaların birlikte görülmesi mümkün olmayabilir. Bu durumda delillerin birlikte değerlendirilebilmesi için ilgili dava dosyalarının onaylı örneklerinin veya mümkünse asıllarının birbiri içerisine konulması gerekir ki maddi gerçek tespit edilebilsin⁴⁷⁸.

Tahsin, “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 1, s. 197.

⁴⁷⁴ “‘Yeni Türk Ceza Adalet Sistemi’nde benimsenen, ‘Kişilerin Lekelenmeme Hakkı’ ile ‘Eksiksiz soruşturma ve Tek Celsede Duruşma’ prensipleri uyarınca, soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcılarının mâkul sürede bütün delilleri toplamaları, sadece mahkûmiyetle sonuçlanacağını değerlendirdikleri hususları dava konusu yapmaları, beraatle sonuçlanacağını değerlendirdikleri eylemleri dava konusu yapmamaları, yâni bir nev’i filtre görevi yapmaları gerekir.” Y. 13. CD., E. 2017/4080, K. 2017/10989, T. 19/10/2017.

⁴⁷⁵ Nitekim ceza mahkemesinin bağlantılı gördüğü dava dosyası bakımından doğrudan birleştirme kararı vermesi mümkün değildir. Öncelikle söz konusu dava dosyanın incelenmesi gerekir. Ayrıca birleştirilen dava yönünden ikame edilen delillerin tekrarlanması gerekir.

⁴⁷⁶ ÇELİK / MURTEZA, 2022, s. 76.

⁴⁷⁷ Y. 11. CD., E. 2014/21723, K. 2015/32072, T. 22/12/2015; 15. CD., 2011/25237, K. 2012/38832, T. 04/04/2012.

⁴⁷⁸ Y. 6. CD., E. 2013/175, K. 2013/14975, T. 25/06/2013; Benzer şekilde bkz. YCGK, E. 2017/282, K. 2018/287, T. 19/06/2018.

3.2.2. Yargılamaların Makul Sürede Tamamlanması

Makul sürede yargılanma hakkı Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının bir alt unsuru olarak kabul edilmekle birlikte Anayasa madde 141/4'te açıkça düzenlenmiştir. Buna göre davaların mümkün olan en hızlı şekilde neticelendirilmesi yargının görevidir.

Konuya ilişkin olarak CMK'nın 190/1. maddesinde duruşmaların tek oturumda bitirilmesi kuralı getirilmiştir. Maddeye göre duruşmaya ara verilmesi ancak zorunlu hallerde ve makul sürede yargılanma hakkı ihlal edilmediği müddetçe mümkündür. Yine Kanun'un çeşitli maddelerinde yargılamaların hızlandırılması amacıyla birtakım ceza muhakemesi işlemlerinin, olabilecek en kısa sürede tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır⁴⁷⁹.

01/09/2017 tarihinde yürürlüğe giren Soruşturma, Kovuşturma veya Yargılama Hedef Sürelerinin Belirlenmesi ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikle muhakeme sürecindeki gecikmelerin önüne geçilmek istenmiştir.

Hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki düzenlemelere rağmen Anayasa Mahkemesi'nin 2013 – 2022 yılları arasında verdiği ihlal kararlarının yüzde 80'nini makul sürede yargılanma hakkı oluşturmaktadır. Ayrıca 2022 yılında sırf 60.484 tane bireysel başvuru, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle yapılmıştır⁴⁸⁰. Bir ceza yargılamasının etkili olmasının, makul sürelerde tamamlanmasına bağlı olduğu düşünüldüğünde bu tablo iç karartıcı durmaktadır⁴⁸¹.

Birleştirme kurumu, usul ekonomisinin sağlanması ve bu kapsamda yargılamanın hızlandırılması gayesiyle öngörülmüştür. Kanun koyucunun hükmü tanzim ederken ki

⁴⁷⁹ Bkz. CMK m. 271/3, 307/4, 308/3, 308/A.

⁴⁸⁰ https://www.anayasa.gov.tr/media/8499/bb_2022_tr.pdf, (Erişim Tarihi: 05.03.2023); Davaların çok uzun sürüyor olması ceza adalet sisteminin kronik bir sorundur. 2023 yılında bu mesele güncelliğini nasıl koruyorsa, geçmişte de sistemin kemikleşmiş bir sorunu olarak ele alınmıştır. Bkz. DÖNMEZER, Sulhi, "Ceza Adaletinde Reform İlkeleri", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1971, Cilt: 34, Sayı 1-4, s. 8; TANER, Tahir, "Ceza Davalarının Uzaması Sebepleri, Alınması Gereken Tedbirler", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1946, Cilt: 12, Sayı: 4, s. 969.

⁴⁸¹ Cezaların genel ve özel önleme etkilerinin görülmesi, delillerin etkinliği azalmadan ispat faaliyetinde kullanılmaları ancak hızlı yapılan bir yargılama faaliyetiyle mümkündür. TOSUN, 1984, s. 44-45.

amacının bu olduğu farklı görevli mahkemeler arasındaki birleştirme usulünün düzenlendiği CMK'nın 10. maddesinin gerekçesinde de açıkça zikredilmiştir.

Aralarında sıkı bağlantı bulunan uyuşmazlıklar hakkında verilen birleştirme kararı, muhakeme işlemlerinin müştereken yapılmasını ve böylece bir takım iş ve eylemlerin tekrar edilmeksizin birleştirilen tüm uyuşmazlıklar bakımından sonuç doğurmasını sağlamaktadır⁴⁸². Örneğin savcılık uyuşmazlık sayısınca iddianame yerine tek bir iddianame düzenlemektedir. Ceza mahkemesi her bir uyuşmazlık hakkında ayrı ayrı duruşma açmak yerine aynı duruşmada birden çok uyuşmazlığı görmektedir. Yine bu süreçte delillerin örtüşmesi nedeniyle tanıklar tek sefer dinlenmekte keşfe tek sefer gidilmektedir⁴⁸³. Böylece muhakeme sürecinin daha hızlı tamamlanmasını sağlanmaktadır.

Ayrıca henüz soruşturma evresinde birleştirmeye gidilmesiyle bağlantılı uyuşmazlıklar bakımından deliller bir bütün içerisinde toplanmaktadır. Bu durum ceza mahkemesinin yeni bir delile ihtiyaç duymadan yargılamasını makul bir sürede tamamlamasını sağlamaktadır⁴⁸⁴.

Gerekçede birleştirmeye birlikte yargılama sürecinin hızlandırılmak istendiğinden bahsedilse de kurumun yegâne amacı bu değildir. Maddi gerçeğin ortaya çıkartılması ve isabetli bir hüküm verilmesi de birleştirmeden beklenen faydalardandır.

Sadece davaların hızlı sonuçlandırılması uğruna maddi gerçeğin ortaya çıkarılma gayesinden feragat edilmemelidir⁴⁸⁵. Makul sürede, etkin bir soruşturma ve kovuşturma ile gerçeğe uygun bir karar verilmelidir⁴⁸⁶. Birleştirme kurumu da bu amaç doğrultusunda kullanılmalıdır⁴⁸⁷.

⁴⁸² TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 97.

⁴⁸³ TOROSLU / FEYZİOĞLU, 2022, s. 97.

⁴⁸⁴ Nitekim soruşturma evresinde delil toplama faaliyeti kovuşturma evresini hazırlamak için yapılmaktadır. YAZICIOĞLU, R. Yılmaz, "5271 Sayılı CMK Uyarınca Soruşturma ve Soruşturma İşlemleri", **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2005, Sayı: 32, s. 2920.

⁴⁸⁵ TANER, 1946, s. 969.

⁴⁸⁶ KUNTER / YENİSEY, 2000, s. 33

⁴⁸⁷ Birleştirmenin yerindeliğini denetleyen Yargıtay'da konuyu yalnızca yargılamaların hızlandırılması kapsamında değil, aynı zamanda delillerin bir bütün halinde değerlendirilmesi ve bu sayede maddi gerçeğe uygun, isabetli bir hüküm verilmesi kapsamında ele almaktadır. Bkz. Y. 5. CD., E. 2015/4777, K. 2015/10211, T. 14/04/2015; Y. 2. CD., E. 2013/29141, K. 2014/21114, T. 17/09/2014; Y. 1. CD., E. 2015/4602, K. 2016/862, T. 29/02/2016.

3.2.3. Çelişkili Kararların Önüne Geçilmesi

Hukuki güvenliğin sağlandığı bir sistemde bireyler, devletin almış olduğu tüm aksiyonlara karşı güven duygusu taşıır⁴⁸⁸. Söz konusu bu güvenin kaynağı, devletin sağladığı istikrarlı ortamdır⁴⁸⁹. Ceza mahkemelerinin birbiri ile çelişkili kararlar vermesi ise ceza adalet sisteminde istikrarsızlık yaratır; hukuk devleti ilkesinin vazgeçilmez bir koşulu olan hukuki güvenlik ilkesini zedeler⁴⁹⁰. Ayrı ayrı görülen bağlantı davaları hakkında verilen çelişkili kararlar da bireylerin hukuki güvenliklerini ve dolayısıyla adil yargılanma haklarını ihlal eder⁴⁹¹.

Bağlantılı davalar birlikte görüldüklerinde, delillerin bir bütün halinde değerlendirilmesi ceza mahkemelerinin somut olaya bakış açısını genişletir. Bu durum olası değerlendirme hatalarını engelleyerek⁴⁹² bağlantılı dava dosyaları bakımından tutarlı kararlar verilmesini sağlar⁴⁹³. Davaların ayrı ayrı görülmesi ihtimalindeyse durum tersine döner, farklı dosyalar üzerinden yürütülen bağlantılı davalarda çelişen kararlara hükmedilmesi ihtimali artar.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2014 yılında verdiği bir kararı, ayrı görülen bağlantılı davaların çelişkili karar verilmesine ve dolayısıyla hukuki güvenliğin zedelenmesine neden olduğunun en açık örneklerinden biridir⁴⁹⁴. İlgili kararda 14 ayrı kişiden rüşvet aldığı iddiasıyla yargılanan sanık, mağdur sayısınca hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Ancak rüşvet veren sanıklar hakkında ayrı görülen davada, mahkumiyetlerine yeterli delil olmadığı gerekçesiyle beraat kararı verilmiştir.

⁴⁸⁸ “Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi ... bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.” AYM, E. 2013/39, K.2013/65, T. 22/05/2013; Benzer şekilde bkz. AYM, E. 2008/50, K. 2010/84, T. 24/06/2010.

⁴⁸⁹ “Devlete güven, hukuk devletinin sağlamak istediği huzurlu ve istikrarlı bir ortamın sonucu olarak ortaya çıkar.” AYM, E. 1989/11, K. 1989/48, T. 12/12/1989.

⁴⁹⁰ “Kişilere hukuk güvenliğinin sağlanması da hukuk devletinin ön koşullarındandır.” AYM, E. 2003/112, K. 2006/49, T. 06/04/2006; “Sanığın, mağdure S. A.'ya karşı gerçekleştirdiği iddia olunan cinsel istismar ve yağma suçlarından beraat kararı verilmiş olması ve bu kararın kesinleşmesi karşısında aynı fiillerle bağlantılı kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçundan mahkûmiyet hükmü kurulması çelişki oluşturmakta ve bunun sonucu hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleri zedelenmektedir.” Y. 8. CD., E. 2019/9351, K. 2020/9409, T. 11/02/2020.

⁴⁹¹ Anayasa Mahkemesi'ne göre hukuki güvenlik ilkesi adil yargılanma hakkının zımni unsurlarındandır. Y. 8. CD., 2017/23862, K. 2019/854, T. 17/01/2019.

⁴⁹² YCGK, E. 2013/815, K. 2016/430, T. 15/11/2016.

⁴⁹³ “Ortak duruşmalar genellikle tutarsız kararlardan kaçınarak ve göreceli suçluluğun daha doğru bir şekilde değerlendirilmesini sağlayarak adaletin çıkarlarına hizmet eder ...” ABD Yüce Mahkemesi, Richardson v. Marsh, T. 21/04/1987, <https://supreme.justia.com/>, (Erişim Tarihi: 09/04/2023).

⁴⁹⁴ YCGK, E. 2014/52, K. 2014/354, T. 11/07/2014.

Rüşvet alan sanık bakımından verilen hüküm CMK m. 308 uyarınca itiraz kanun yoluna taşınmış ancak Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itiraz nedenleri yerinde görülmediğinden dosya Ceza Genel Kurulu'na gönderilmiştir. Genel Kurul'un kararında söz konusu davanın rüşvet verenlerin davasıyla birleştirilmesi hususu tartışılmış birleştirmenin hukuki güvenlik bakımından önem arz ettiği belirtilmekle birlikte, yargılamaların makul sürede tamamlanması gerekçesiyle davaların birbirinden ayrı görülmesinde bir isabetsizlik olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilindiği üzere çok failli bir karşılaşma suçu olan rüşvet suçunun işlenebilmesi aralarında rüşvet anlaşması olan faillerin farklı yönlerden hareket ederek rüşvet alma ve verme fiillerini işlemesini gerektirmektedir⁴⁹⁵. Söz konusu nedenle aynı olayın farklı tarafları olan failer hakkındaki hükmün en sağlıklı, davaların birleştirilmesi halinde verilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden bahsi geçen kararda Ceza Genel Kurulu'nun yaklaşımına iştirak etmiyoruz.

Birleştirme halinde sanık sayısı veya yargılamaya konu olaylar davayı karmaşık bir hale getirmediği müddetçe adil bir yargılama yapılması, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması ve çelişkili kararlar verilmesini önlemek adına davaların birleştirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Birleştirme halinde makul sürenin aşılması ihtimali olsa da bağlantılı davalar arasındaki ilişki bu denli sıkıysa kanaatimiz maddi gerçeğin ortaya çıkarılması gayesinin ağır basmasıdır⁴⁹⁶.

3.2.4. Mükerrer Yargılamaların Önlenmesi

Failin aynı fiili hakkında mükerrer yargılama yapılmasına engel olan ilke “*ne bis in idem*” ilkesi olarak adlandırılır⁴⁹⁷. Adil yargılanma hakkının gereği olan “*ne bis in idem*” ilkesi⁴⁹⁸, oranlılık ilkesinin bir sonucudur⁴⁹⁹. Nitekim suç işleyen failin cezasının, fiili ile orantılı olması gerekir. Ancak, aynı olaya ilişkin mükerrer yargılama yapılması ve birden fazla kez mahkûmiyete hükmedilmesi failin aşırı cezalandırılmasına neden

⁴⁹⁵ Bkz. 5237 s. TCK'nın 252. maddesinin gerekçesi.

⁴⁹⁶ Aksi yönde bkz. YCGK, E. 2018/389, K. 2018/420, T. 09/10/2018.

⁴⁹⁷ “*Hukuk devletin temel ilkeleri arasında yer alan aynı fiilden dolayı iki kez yargılama olmaz (ne bis in idem) ilkesi gereğince kişi aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılanamaz ve cezalandırılmaz.*” AYM, E. 2019/16, K. 2019/15, T. 10/12/2019.

⁴⁹⁸ CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, “*Ne Bis İn İdem’ İlkesi*”, Çetin ÖZEK Armağanı, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 220.

⁴⁹⁹ ÖZBEK, DOĞAN, BACAŞIZ, 2022, s. 75.

olur⁵⁰⁰. Ayrıca mükerrer yargılama hem hukuk devleti ilkesini hem de bireylerin hukuki güvenliklerini ihlal eder⁵⁰¹. Aynı zamanda birbiriyle çelişen kararların verilmesi ihtimalini beraberinde getirir⁵⁰².

İlkenin uluslararası düzeyde varlığına Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7 numaralı ek protokolünde rastlanır. Protokolün 4/1. maddesinde yer alan düzenlemeye göre *“Hiç kimse bir devletin ceza yargılaması usulüne ve yasaya uygun olarak kesin bir hükümle mahkum edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı aynı devletin yargısal yetkisi altındaki yargılama usulleri çerçevesinde yeniden yargılanamaz veya mahkum edilemez”*. İlkenin iç hukuktaki görüntüsü ise CMK'nın 223/7. maddesinde yer alır.

223. maddeye göre ceza davasının reddini gerektiren iki husus vardır. Bunlardan ilki aynı fiili nedeniyle sanık hakkında daha önceden verilen bir hükmün varlığıdır⁵⁰³. İkincisi ise açılmak istenen davanın zaten bir ceza mahkemesi nezdinde görülüyor olmasıdır⁵⁰⁴. Her iki halde de açılan ikinci davanın reddi için *“aynı kişi”* ve *“aynı fiil”* unsurlarının birlikte bulunması gerekir.

⁵⁰⁰ CİHAN / YENİSEY, 2004, s. 220.

⁵⁰¹ *“Bir fiilden dolayı yargılanan kişinin aynı fiil nedeniyle tekrar yargılanmayacağını bilmesi kişi için bir güvence olup, bu güvence hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Dolayısıyla bu güvencenin hayata geçirilebilmesi için, aynı fiil nedeniyle, aynı sanık hakkında önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava bulunduğu tespit hâlinde mükerrer yargılama yapılmasının engellenmesi için davanın reddine karar verilmesi gereklidir.”* YCGK, E. 2016/842, K. 2019/699, T. 10/12/2019; *“... sanığın aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanması yukarıda izah edildiği gibi ‘Non bis in idem’ ilkesi, ‘adil yargılanma hakkı’nın ihlali anlamına geleceği, bu da kişi bakımından ‘kişisel özgürlüğün ihlali’ sonucunu doğuracağı, devlet bakımından ise ‘hukuk devleti’ ilkesini zedeleyeceğinden bu nedenlerle sanık hakkında aynı fiil ile ilgili yağma suçundan verilen beraat kararı nedeniyle kesinleşmiş bir hüküm olduğundan, yasa ve sözleşme hükümleri uyarınca, konusu ve mağdura aynı olan fiille ilgili olarak iki kez hüküm kurulamayacağını gözetilmemesi ...”* ADANA BAM 6. CD., E. 2019/3034, K. 2020/1031, T. 16/06/2020.

⁵⁰² *“Bu durum, aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm bulunduğu ve bu hükmün kesinleştiğinin anlaşıldığı hâllerde ise kesin hükmün otoritesinin sağlanması ve aynı eylem nedeniyle iki farklı karar verilmek suretiyle çelişkiye neden olunmasının engellenmesi bakımından da önem arz etmektedir.”* YCGK, E. 2016/842, K. 2019/699, T. 10/12/2019.

⁵⁰³ Kesin hükmün önleme etkisi konusunda detaylı bilgi için bkz. YURTCAN, Erdener, **Ceza Muhakemesinde Kesin Hüküm**, 3. Basım, e-kitap, 2011, s. 32-33. Kesin hükmün önleme etkisi ile *“ne bis in idem”* ilkesi, birbirine denk iki kavram değildir. Kesin hükmün önleme etkisi, bu ilkenin bir neticesidir. Nitekim nasıl ki *“ne bis in idem”* ilkesi gereği mükerrer yargılama yapılmıyorsa evveliyatla ilgili yargılama sonuçlandırılıp hüküm verilemeyecektir. KURŞUN, 2016, s. 61.

⁵⁰⁴ Öğretide çoğunlukla kesinleşen bir hükmün varlığı halinde *“ne bis in idem”* ilkesinden bahsedilmektedir. Ancak aynı sanığın aynı fiili hakkında bir davanın derdest olmaması koşulu da geniş manada *“ne bis in idem”* ilkesinin kapsamında kalmaktadır. KUNTER, 1986, s. 105.

Sanığın aynı fiili hakkında daha önceden kesinleşen bir hükmün varlığı halinde, mükerrer dava açıldığı yönünde ciddi emareler mevcutsa kesinleşen dava dosyasının getirtilip incelenmesi, şayet yargılama konuları aynı ise davanın reddine karar verilmesi gerekir⁵⁰⁵.

Sanığın aynı fiilinin konu edildiği düşünülen birden fazla ceza davasının derdest olması halinde ise madde 223/7 uyarınca mükerrer davanın doğrudan reddi mümkün gözükse de ilgili davaların gerçekten mükerrer nitelikte olup olmadığının tespiti, en isabetli dava konularının birlikte değerlendirilmesi halinde mümkün olacaktır⁵⁰⁶. Bu nedenle öncelikle davaların birleştirilmesi ve ardından sanığın durumunun takdir ve tayini gereklidir⁵⁰⁷.

Birleştirilen davaların aynı failin aynı fiiline ilişkin olduğunun tespit edilmesi halinde YCGK hükümde, birleştirilen davalardan biri hakkında ret diğeri hakkında mahkûmiyet kararı verilmesini bozma nedeni yapmıştır⁵⁰⁸. Söz konusu kararında Genel Kurul, açılan ikinci davanın mükerrerliğine gerekçede işaret edilmesinin yeterli olduğuna değinmiştir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun ilgili kararından bir fiilin iki ayrı ceza davasına konu edilmesinin, karar verilmesi gereken uyuşmazlık sayısını arttırmadığı sonucu çıkmaktadır. Aksi kabul edilseydi davalar birleştirilse bile her bir uyuşmazlık hakkında ayrıca karar verilmesi gerekecekti. Fakat Yargıtay 5. Ceza Dairesi, Genel Kurulun aksine birleştirmeden sonra mükerrer dava bakımından ret kararı verilmesi gerektiğine işaret etmiştir⁵⁰⁹.

⁵⁰⁵ Y. 2. CD., E. 2014/21264, K. 2015/23068, T. 14/12/2015.

⁵⁰⁶ Sanığın aynı fiilinin birden fazla soruşturma konu edilmesi halindeyse birleştirme kararı verilmek suretiyle süreç tek bir dosya üzerinden yürütülmelidir. ARTUÇ, Mustafa, **Hüküm Kurma Sanatı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s. 1025.

⁵⁰⁷ İSTANBUL BAM 2. CD., E. 2018/2719, K. 2019/1, T. 02/01/2019; İSTANBUL BAM 18. CD., E. 2019/2811, K. 2019/3018, T. 19/04/2019; GAZİANTEP BAM 14. CD., E. 2017/1341, K. 2017/1827, T. 09/11/2017; Y. 11. CD., E. 2013/18573, K. 2015/29727, T. 15/10/2015; Y. 16. CD., E. 2017/2288, K. 2017/5874, T. 28/12/2017; Y. 8. CD., E. 2014/8044, K. 2014/16403, T. 25/06/2014; Y. 21. CD., E. 2015/7388, K. 2016/4527, T. 18/05/2016; Öğretide davaların mükerrer açılmış olması ihtimalinde, birleştirmede faydadan da öte bir zorunluluk olduğu ifade edilir. NOYAN, 2007, s. 683.

⁵⁰⁸ YCGK, E. 1994/8, K. 1994/35, T. 07/02/1994.

⁵⁰⁹ "Mahkemece resmi belgede sahtecilik suçundan 4483 sayılı Kanun uyarınca soruşturma izni alınması için CMK'nın 223/8. maddesi uyarınca 08/04/2013 tarihli, 2013/135 Esas, 2013/122 sayılı Durma Kararı verilmesi üzerine Kırkağaç Kaymakamlığının 21/06/2013 tarihli ve 2 sayılı Kararıyla sanık hakkında soruşturma izni verilmesinden sonra yeni esasa kaydedilerek mahkemece yargılamanın kaldığı yerden devamı ve aynı olaya ilişkin ve sonradan Akhisar Cumhuriyet Başsavcılığının 19/09/2013 tarihli ve 2013/1950 sayılı iddianamesi ile açılan davanın da bu dava ile birleştirilmesinden sonra CMK'nın 223/7. maddesi uyarınca aynı sanık hakkında aynı fiil nedeniyle açılan davanın reddine karar verilmesi gerekirken, ...

3.3. UYUŞMAZLIKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNİN ADİL YARGILANMA HAKKINI İHLAL EDEN YÖNLERİ

Birleştirme kararıyla birlikte hükmün verilmesi de dahil olmak üzere muhakeme işlemleri müştereken yapılır. Uzun soluklu olan bu süreçte maddi ve hukuki sorunun tespitinde, yetkili makamlara yardımcı olacağı düşünülen birleştirme aynı zamanda adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok hakkın ihlaline de neden olabilir.

Birleştirmenin adil yargılanma hakkını ihlal etmesinin ana nedeni, isnat edilen suçların ağır niteliğiyle şüpheli ve sanık sayısındaki artışın muhakeme sürecini karmaşık bir hale getirmesidir. Ancak muhakeme sürecini karmaşık bir hale getirmese de koşulları sağlanmadan verilen birleştirme kararlarının adil yargılanma hakkını ihlal etmesi mümkündür. Bu bağlamda makul sürede yargılanma hakkı, isnadı öğrenme hakkı, savunma hakkı ve meram anlatma hakkı ihlaline en çok rastlanılan haklardandır. Ancak adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakların birbirinden bağımsız olarak incelenmesi neredeyse imkansızdır⁵¹⁰. Bu nedenle yeri geldikçe adil yargılanma hakkı kapsamındaki diğer hakların ihlaline de ilgili başlıklar altında yer verilmiştir.

3.3.1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali

Birleştirme kurumu her ne kadar makul sürede yargılanma hakkının temini maksadı ile getirilmiş olsa da birlikte görülen uyuşmazlıkların içinde bulunduğu koşullar kimi zaman hüküm verilmesini geciktirebilir. Birleştirme kararı verilmesi soruşturma evresinde savcılığın kovuşturma evresinde ceza mahkemesinin yetkisinde olduğu için de bu durum Devletin sorumluluğunu doğurur.

Birleştirme, aynı davada görülecek uyuşmazlık sayısının artacağı anlamına gelir. Suçlamaların dar kapsamlı ve birleştirilecek uyuşmazlık sayısının az olduğu hallerde bu artış sorun oluşturmayabilir. Ancak nitelikleri ağır olan suçlar bakımından ve

mahkumiyet kararı verilerek yazılı şekilde uygulama yapılması ... ” Y. 5. CD., E. 2015/12953, K. 2020/693, T. 23/01/2020.

⁵¹⁰ Nitekim bu haklar arasındaki sıkı bağlantı, birinin ihlali halinde diğerinin de ihlaline neden olmaktadır.

yargılanacak sanık sayısının fazla olacağı hallerde birleştirme yapılması davayı karmaşık kılacağı için hükmün verilmesini geciktirebilir⁵¹¹.

AlHM ve Yargıtay makul sürenin aşılmasında birleştirmenin haklı bir mazeret olarak kabul edilemeyeceği kanaatindedir⁵¹². Örneğin YCGK 09/10/2018 tarihinde vermiş olduğu 2018/389 esas, 2018/420 karar numaralı ilamında “...eğer davaların birleştirilmesi sanıkların makul sürede yargılanma haklarını ihlal edecekse bu yöneme başvurulmaması gerektiği izahtan varestedir”⁵¹³ değerlendirmesinde bulunmuştur.

Dosyadaki sanık sayısını arttıran birleştirmelerin uzun soluklu kitlesel yargılamalara vücut vermesi mümkündür⁵¹⁴. Bunun en belirgin örneğini suçların örgüt faaliyeti kapsamında işlendiği düşüncesi ile verilen birleştirme kararları oluşturur. Bu halde çeşitli nitelikteki suçların isnat edildiği ve biri diğerini tanımayan çok sayıda sanık hakkındaki davalar birlikte görülür⁵¹⁵.

Örgüt faaliyeti kapsamında suç işlendiği iddiası ile yapılan bu yargılamalar, her bir sanığın durumunu ayrıca değerlendirmek zorunda kalan ceza mahkemelerinin isabetli bir hüküm vermesini oldukça zorlaştırır⁵¹⁶. Yıllarca süren yargılamalar sanıkların makul sürede yargılanma hakkını ihlal eder. Bu ihlalin sanığın kendi ile ilgili uyuşmazlığın çözümünü beklemesinden değil, tanımadığı kişilerin yargılanmasını beklemesinden

⁵¹¹ “Fakat davaların birleştirilmesinin; işi karmaşıklaştırıp içine girmesini zorlaştırması, önemli ayrıntıların kaybolmasına yol açabilmesi, kararı geciktirmesi gibi sakıncaları da olabilmektedir.” NOYAN, 2007, s. 681; “Bağlantılı davaların birleştirilmesi veya ayrılmasının, bugüne kadar usul ekonomisi ve yargılamanın süratlendirilmesine hizmet ettiği pek görülmemiştir. Genellikle bu tür tasarruflar, yargılama sürecini uzatır.” ŞEN / ARDA, “Birleştirme Uyuşmazlığı”.

⁵¹² AlHM, Hentrich v. Fransa, Başvuru No: 13616/88, T. 22/09/1994, p. 61, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57903%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57903%22]}), (Erişim Tarihi: 10/09/2022).

⁵¹³ Benzer şekilde bkz. YCGK, E. 2014/52, K. 2014/354, T. 11/07/2014; YCGK, E. 2016/1280, K. 2016/432, T. 22/11/2016; Bu kararlarında Genel Kurul’un maddi gerçeğe ulaşma gayesi ile makul sürede yargılanma hakkı arasında, makul süreyi üstün tuttuğu görülmektedir.

⁵¹⁴ “ÖZTÜRK / ERDEM / TEZCAN vd., 2022, s. 206.

⁵¹⁵ ÖZGENÇ, İzzet, **Suç örgütleri**, 14. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 63.

⁵¹⁶ ÖZGENÇ, 2022, s. 63; Amerika Birleşik Devleti’nde birleştirilen davaların jüri üzerindeki tesiri için bkz. “Ortak yargılamaların yönetimi bireysel yargılamalara göre daha karmaşıktır. Karmaşıklık bir davanın verimliliğini azaltır, ancak aynı zamanda daha rahatsız edici bir sonuç: karmaşıklık bazen jürinin bireysel suçluluk veya masumiyet konusunda adil ve doğru tespitlerde bulunma yeteneğini zayıflatır.” DAWSON, Robert O., “Joint trials of defendants in criminal cases: An analysis of efficiencies and prejudices”, **Michigan Law Review**, Cilt: 77, Sayı: 6, Yıl: 1979, s. 1397-1398.

kaynaklanması ihlalin vahametini artırır. Yine bu şekilde verilen kararların taraflarla toplumu ne kadar tatmin ettiği ise akıllardaki diğer bir sorudur⁵¹⁷.

Yukarıda izah ettiğimiz durumun farkında olan YCGK suçların örgüt kapsamında işlendiği iddiası yüzünden çok sayıda sanığın davasının birleştirmesinde, iştirak ve bağlantı mefhumunun dar yorumlanmasının gerektiğine işaret etmiştir⁵¹⁸. Bizce de bu hallerde iştirak ve bağlantının dar yorumlanması ve bu doğrultuda, davaların ayrı yürütülmesi daha isabetli olur. Sadece yargılamaların makul sürede tamamlanması için değil, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması için de davaların ayrı görülmesi gerekir.

Birleştirmenin yargılamayı yavaşlattığı durumlarda ayırma kararı verme yetkisine sahip olan ceza mahkemesinin hareketsiz kalması da makul sürede yargılanma hakkının ihlaline neden olan bir durumdur. Örneğin Anayasa Mahkemesi iştirak halinde işlendiği iddia edilen bir suç nedeniyle görülen ceza davasında, savunması alınamayan sanık yönünden tefrik kararı verilmeyerek davanın 17 yıl sürüncemede bırakılmasını makul sürede yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir⁵¹⁹.

Birleştirme kararı verilmesi adaletli bir yargılama süreci için gerekli olsa da bu kararı veren makamın artan uyuşmazlık sayısı nedeniyle iş ve eylemlerinde hızlı aksiyon alması gerektiğini göz önünde bulundurması gerekir⁵²⁰. Aksi halde koşullar birleştirilmeye uygun olsa dahi sanıkların makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesi mümkündür.

3.3.2. İsnadı Öğrenme Hakkının İhlali

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/3-a maddesindeki düzenleme uyarınca suç isnat edilen her bireyin söz konusu suçlamanın sebebini ve hukuki niteliğini en kısa sürede öğrenme hakkı vardır.

⁵¹⁷ “Bu uygulama, mahkemelerin hüküm vermesini oldukça güçleştireceği gibi, vereceği kararları da toplum oluşturan bireyleri tatmin etme bakımından kuşkulu kılacaktır.” ÖZGENÇ, 2022, s. 63.

⁵¹⁸ YCGK, E. 2018/389, 2018/420 K, T. 09/10/2018.

⁵¹⁹ AYM, Ömer Aktaş Başvurusu, Başvuru No: 2014/14915, T. 21/09/2016.

⁵²⁰ AYM, Mahmut Sarıdağ ve Diğerleri Başvurusu, Başvuru No: 2013/6261, T. 07/03/2014.

Bu düzenlemenin gayesi sanığın “*etkin bir savunma*” yapabilmesini sağlamaktır⁵²¹. Nitekim neyle suçlandığını bilmeyen sanığın etkin bir savunma yapması beklenemez⁵²².

AIHS suçlama hakkındaki bu bildirimin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bir şekil öngörmemiştir⁵²³. Bu nedenle sanığın etkin savunma yapmasına hizmet edecek nitelikte herhangi bir bildirim yeterlidir⁵²⁴.

Sözleşme uyarınca sanığa yapılacak bildirimin “*ayrıntılı*” olması gerekir. Her uyuşmazlık bakımından verilecek ayrıntının kapsamı değişmekle birlikte burada amaç, sanığın ne ile suçlandığını tam olarak anlaması için kâfi düzeyde bilgilendirilmesidir⁵²⁵. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne göre bildirimde sanığa isnat edilen suçların sayılması, bunların tekabül ettiği kanun maddelerine atıf yapılması, suçun işlendiği yer ve zamanın belirtilmesi yeterlidir⁵²⁶.

Hukukumuz açısından CMK m. 176/1 uyarınca hazırlanan ve aynı Kanun’un 170/3. maddesindeki özelliklere haiz bir iddianamenin sanığa tebliğ edilmesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin aradığı standardı yakalamakta hatta kapsam itibarıyla kendisinden bekleneni aşmaktadır. Nitekim CMK m. 170/3’teki kalemleri içeren bir iddianame, sanığa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin yeterli gördüğünden daha fazlasını vermektedir⁵²⁷.

⁵²¹ GÖLCÜKLÜ, 1994 s. 222; “Sözleşme’nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendinde hakkında bir suç isnadında bulunulan kişinin ‘Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden ...ayrıntılı olarak haberdar edilmek’ hakkı, kişinin savunmasını hazırlayabilmesi için getirilmiş bir güvencedir.” AYM, Erol Aydeğer Başvurusu, Başvuru No: 2013/1461, T. 07/03/2014.

⁵²² FEYZİOĞLU, Metin, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-A Uyarınca Isnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 55, s. 103.

⁵²³ AIHM, Pélissier ve Sassı v. Fransa, Başvuru No: 25444/94, T. 25/03/1999, p. 53, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58226%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58226%22]}), (Erişim Tarihi: 13/09/2022).

⁵²⁴ GÖLCÜKLÜ, 1994, s. 223.

⁵²⁵ AIHM, Mattoccia v. İtalya, Başvuru No: 23969/94, T. 25/07/2000, p. 60, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58764%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58764%22]}), (Erişim Tarihi: 13/09/2022).

⁵²⁶ AIHM, Brodziek v. İtalya, Başvuru No: 10964 / 84, T. 19/12/1989, p. 42, [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57612%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57612%22]}), (Erişim Tarihi: 14/09/2022).

⁵²⁷ Yargıtay iddianamenin tereddütte yer vermeyecek açıklıkta olması gerektiği vurgulamakta aksi şekilde düzenlenen iddianamelerle kurulan hükümleri bozmaktadır. Bkz. Y. 4. CD., E. 2011/17946, K. 2013/22233, T. 16/09/2013.

Bilindiği üzere soruşturma evresinde ayrı ayrı düzenlenen evraklar sonraki süreçte birleştirilebilir veya başından itibaren birden fazla uyumsuzluk hakkında aynı soruşturma evraki üzerinden iş ve eylemler yürütülebilir. Ancak suç niteliğinin ağır, şüpheli sayısının fazla olduğu hallerde soruşturma evresinde yapılan birleştirmeler hacmi büyük, karmaşık iddianamelerin düzenlenmesine sebebiyet verebilir.

Uygulamada bu durum, genellikle örgüt kapsamında işlendiği düşünülen suçlar bakımından kendini göstermektedir. Özgenç'in de ifadesiyle *"Pek çok suçun bir örgüt faaliyeti çerçevesinde işlendiği ön kabulünden hareketle çok sayıda kişi hakkında oldukça kabarık sayfalı iddianameler düzenlenmektedir"*⁵²⁸.

Ancak, "ayrıntılı" olması adına gereğinden fazla uzun, kapsamı müphem iddianamelerin düzenlenmesi *"isnadı öğrenme hakkının"* ihlali anlamına gelir⁵²⁹. Bu halde iddianamenin tebliği ile duruşma günü arasında uzun bir süre olması da durumu değiştirmez. Nitekim örgütlü suç işlendiği iddiası ile binlerce sayfalık düzenlenen iddianamelerde, şüphelinin yalnızca kendiyle ilgili olan suçlamayı okuması isnadı tam olarak öğrendiği anlamına gelmez. Şüphelinin iddianamenin geri kalan kısmına da hâkim olması gerekir ki örgüt kapsamında bir faaliyet icra etmediğini ispat edebilsin. Ancak bu tarz iddianamelerde olayların ve delillerin karmaşık olması isnadın tam olarak anlaşılmasını önler, bireyin sürece hakimiyetini azaltır.

Oysa Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin aradığı "ayrıntılı" bildirim kriteri, sanığa ölçülü düzeyde bir bilgi aktarımını gerektirir. Bu ölçünün aşılması sanığın iddianameyi anlayamamasına sebebiyet vererek etkin bir savunma yapması önler.

Yakın dönemde çok sayıda kişi hakkında örgüt faaliyeti çerçevesinde suç işlendiği düşüncesi ile düzenlenen hacimli iddianamelerin anlaşılmasından öte okunması dahi sorun teşkil etmiştir⁵³⁰. Bu yüzden 2016 yılında iddianamenin okunmasını öngören CMK m. 191/3-b değiştirilmiştir. Bu değişiklik neticesinde iddianamede yer alan

⁵²⁸ ÖZGENÇ, 2022, s. 63.

⁵²⁹ HOŞGÜL, 2019, s. 127.

⁵³⁰ "Telefon konuşma tapelerinin kes-yapıştır yöntemiyle yer verildiği yüzlerce ve hatta binlerce sayfadan oluşan iddianamelerin duruşmada okunması bağlamında sorunlarla karşılaşmıştır. İddianamenin okunması, uygulamayı alaya alacak şekilde, günlerce sürebilmiştir." ÖZGENÇ, 2022, s. 63.

suçların dayanağını oluşturan fiillerin, bu fiillere ilişkin delillerin ve suçların hukuki niteliğinin sanığa “*anlatılmasıyla*” yetinileceği düzenlenmiştir⁵³¹.

Örgütlü suç kapsamında işlensin veya işlenmesin çok sayıda şüphelinin bulunduğu ve/veya suç niteliklerinin ağır olduğu bağlantılı uyuşmazlıklar bakımından ayrı ayrı iddianame hazırlanması seçeneği göz ardı edilmemelidir. Şayet ayrı hazırlanan iddianameler maddi olayı yeterince temsil ediyor, sanık bakımından isnadın anlaşılmasını kolaylaştırıyorsa bu yol tercih edilmelidir.

3.3.3. Savunma Hakkının İhlali

Hak arama hürriyeti başlıklı Anayasa’nın 36. maddesinde ele alınan savunma hakkı maddi gerçeğin ortaya çıkmasına hizmet eder⁵³². Nitekim etkin bir savunmayla çelişmeli hale gelen muhakemede, farklı açılardan düşünme imkânı yakalayan ceza mahkemesinin maddi gerçeği tespit etmesi kolaylaşır. *Erem*’in de deyişi ile “*Hükmün şeklen değil, gerçekte varoluşu itham - savunma diyalektiğine bağlıdır*”⁵³³.

Bir davada sanığın tek bir fiili nedeniyle yargılanması gerektiği kuralı sayesinde ceza mahkemesi tüm dikkatini yalnızca sanığa ve fiiline yoğunlaştırır. Sanık da kendisine yapılan tek bir suçlamaya odaklanır ve buna yönelik savunmasını yapar. Oysa davaların birleştirilmesi halinde sanığın savunma yapması gereken suçlama sayısı veya birlikte yargılandığı kişi sayısı artar.

Şayet fayda olmadığı halde birleştirme yapılmışsa veya ilk aşamada olan fayda ilerleyen süreçte değerini yitirmişse, sanığın birden fazla konu hakkında veya birden fazla kişiyle birlikte aynı bağlamda kendini savunmak zorunda bırakılması savunma hakkını kısıtlar⁵³⁴. Nitekim bu halde sanığın isnat edilen suçları işlemediğini veya suçu

⁵³¹ 6763 sayılı Kanun’un 29. maddesiyle yapılan bu değişikliğin gerekçesinde, geniş kapsamlı dosyalarda (başta terör ve örgütlü suçlar olmak üzere) iddianamelerin tamamının okunmasının yargılamaların makul sürede tamamlanmasını zorlaştırdığı ifade edilmiştir.

⁵³² ÖZGENÇ, İzzet / ŞAHİN, Cumhur, “*İddia ve Savunma Hakkı*”, **Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2001, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 6; ZAFER, Hamide, “*Savunma Hakkı ve Sınırları*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 514-515.

⁵³³ EREM, Faruk, “*Diyalektik Açından Ceza Yargılaması*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1977, Cilt: 34, Sayı: 1, s. 4.

⁵³⁴ Bkz. “*Aynı otobüste ayrı ayrı seyahat eden sanıkların valizlerinde kaçak eşya yakalandığı cihetle; aralarında fiili hukuki irtibat bulunmayan sanıklar hakkındaki davaların birlikte görülerek savunma haklarının kısıtlanması suretiyle CMK 8 ve 11 maddelerine aykırı*

işlediği iddia edilen grup içerisinde yer almadığını kanıtlaması için fazladan gayret göstermesi gerekir⁵³⁵. Oysa yargılamaların hızlandırılması gayesiyle yapılan birleştirmelerde savunma güçsüzleştirilmemelidir⁵³⁶.

Esasında sanık, yargılama esnasında savunma hakkını kullanmak zorunda dahi değildir. Ancak adil bir yargılanma için bu imkânın kendisine verildiğini bilmelidir⁵³⁷. Oysa tek bir kişiye birden fazla suç isnat edilen veya çok sayıda kişinin birlikte yargılandığı hallerde sanıklar, savunma imkânlarının kısıtlandığını düşünebilirler. Hatta mevcut durumda taraflı bir şekilde yargılanacakları izlenimine dahi kapılabilirler.

Birleştirilen davaların hâkimin tarafsızlığını etkilemesi uzak bir ihtimal değildir. Nitekim Federal ceza mahkemesinin gördüğü birleşik davalarda⁵³⁸, isnat edilen birden fazla suç nedeniyle “halo etkisinde”⁵³⁹ kalan jürinin, sanığın suçlu olduğu varsayımına ulaşabileceği başka bir deyişle önyargılı olabileceği ifade edilmektedir⁵⁴⁰. Yapılan deneysel çalışmalarda da birden fazla suç isnat edilen sanığın mahkûm olma oranının arttığı tespit edilmiştir⁵⁴¹. Bu durum masumiyet karinesini zedeleyebilecek niteliktedir⁵⁴².

Her ne kadar hukuk sistemlerimiz farklı olsa da Federal Ceza Mahkemesi’nde görülen birleşik davaların, jüri üzerindeki etkisinin Türkiye’deki birleşik yargılamaları gören ceza

davranılması ...” bozmayı gerektirmiştir. Y. 7. CD., E. 2013/10773, K. 2014/2839, T. 18/02/2014; Benzer şekilde bkz. Y. 7. CD., E. 2016/16340, K. 2019/30870, T. 29/04/2019.

⁵³⁵ “Bu nedenle birleştirme, sanıklara, savcının birleştirme kararlarıyla tanımladığı grubun suç faaliyetlerine katılmadıklarını kanıtlama gibi ağır bir yük getirmektedir. Davası ayrılan bir sanık bu yükü taşıyabilir ve beraat kazanabilirken, birleştirilen sanıklar daha zor bir görevle karşı karşıyadır.” DAWSON, 1979, s. 1404.

⁵³⁶ “Çabukluğun sanık lehinde de etkili olması, savunmanın sanık lehinde olarak çabuklaştırıcı hükümlere bağlanmasını kabule götürür. Doğal olarak savunmayı çabuklaştırmak isterken onu zayıflatmaktan kaçınmak gereklidir.” TOSUN, 1984, s. 281.

⁵³⁷ “Yine, sanık ve toplum, sanığın kendisini savunabildiği ve savunma imkânlarının kendisine sağlandığının bilincine varmış olmalıdır.” SCHROEDER / VERREL, 2019, s. 35.

⁵³⁸ Federal Ceza Muhakemesi Kanunu m. 8’e göre birleştirmenin iki türü vardır. Bunlardan ilki tek bir davada sanığa karşı olan suçlamaların birleştirilmesidir (Joinder of offenses). İkincisi ise birden fazla sanığın tek bir ceza yargılamasında suçlanmasıdır (Joinder of defendants). LEIPOLD / ABBASI, 2006, s. 352.

⁵³⁹ “Halo etkisi, izlenim oluşumunda genel bir bilişsel önyargıdır. Yargıçların, bir kişinin bilinen bazı iyi (veya kötü) özelliklere sahip olduğunda, diğer, ilgisiz ve bilinmeyen özelliklerinin de tutarlı olacağını varsayma eğilimi olarak tanımlanabilir.” FORGAS, Joseph P. / LAHAM, Simon M., Halo Effect, **Cognitive Illusions**, (Ed. Rüdiger F. Pohl), 2. Basım, Psychology Press, London, 2016, s. 276.

⁵⁴⁰ GREENE, Edith / LOFTUS, Elizabeth F., “When Crimes are Joined at Trial”, **Law and Human Behavior**, Yıl: 1985, Cilt: 9, Sayı: 2, s. 194.

⁵⁴¹ BORDENS, Kenneth S. / HOROWITZ, Irwin A., “Joinder of Criminal Offenses: A review of legal and psychological literature”, **Law and Human Behavior**, Yıl: 1985, Cilt: 9, Sayı: 4, s. 349-350; Bu deneysel çalışmalardan biri için bkz. LEIPOLD / ABBASI, 2006, s. 401.

⁵⁴² LEIPOLD / ABBASI, 2006, s. 352.

hâkiminde de var olup olamayacağının multidisipliner bir şekilde çalışılmasında fayda vardır.

3.3.4. Meram Anlatma Hakkının İhlali

Meram anlatma ilkesinin dayanağı hukuk devleti ilkesidir. Bir hukuk devletinde cezai bir suçlamayla karşılaşan bireyin düşüncelerini serbestçe ifade edebilmesi beklenir⁵⁴³. Düşüncelerini ifade etmesine imkân tanınmayan bir bireyin, adil yargılandığından bahsedilemez.

Sanığın şeklen değil esasen meramını anlatabilmesi için üç koşulun sağlanması gerekir. Bunlardan ilki sanığın “*bilgilendirilmesidir*”⁵⁴⁴. Nitekim sanık kendisine yapılan isnattan, dosyadaki delillerden, karşı tarafça sunulan görüşlerden, mahkemece verilen kararlardan haberdar değilse kendisini doğru bağlamda ifade etmesi beklenemez⁵⁴⁵. İkinci olarak sanığın “*açıklamada bulunabilmesi*” gerekir⁵⁴⁶. Bu da düşüncelerini açıklayacağı bir platformda kendini ifade edebilmesini yani, duruşmalara katılabilmesini gerektirir. Son olarak, açıklamalarının “*mahkeme tarafından dikkate alınması*” gerekir⁵⁴⁷. Aksi halde bunları dile getirmesinin bir anlamı olmaz.

Davaların birleştirilmesi açısından “*mahkeme tarafından dikkate alınma*” hususunu özellikle ele almak gerekir. Birleştirme kurumuna başvurulmadığı takdirde, hükmü verecek merciinin sanığın beyanlarını dikkate almaması için bir neden yoktur. Ancak birleştirme yapıldığında uyuşmazlık sayısındaki artışın davayı karmaşık bir hale getirmesi bu beyanların dikkate alınmamasına neden olabilir⁵⁴⁸. Oysa ceza mahkemelerinin adil bir yargılama yapabilmesi için her koşulda tarafların savlarını ve argümanlarını etkili bir şekilde inceleme ödevi vardır⁵⁴⁹. Buna aykırı davranılması

⁵⁴³ KARAKEHYA, Hakan, “*Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları*”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl:2015, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 201.

⁵⁴⁴ KARAKEHYA, 2015, s. 203.

⁵⁴⁵ Birleştirme bağlamında isnadı öğrenme hakkının ihlalini önceki başlıklarda ele aldığımız için burada yineleme ihtiyacı duymadık.

⁵⁴⁶ KARAKEHYA, 2015, s. 211.

⁵⁴⁷ KARAKEHYA, 2015, s. 221.

⁵⁴⁸ “*Birleştirilen bir davada davalar, birleştirilen davalardan birinin dosyası üzerinden yürütülür. Birleştirilen mahkemenin önündeki davanın konusu çözülmeye çalışılır. Diğer birleştirilen davalarla çok fazla ilgilenilmez ve fakat karar verilirken hepsi hakkında karar verilir. Bu doğru değildir.*” ÜNVER / HAKERİ, 2022, s. 170.

⁵⁴⁹ AYM, Sebahat Tuncel Başvurusu, Başvuru No: 2014/1440, T. 26/02/2015.

“mahkeme tarafından dikkate alınma” koşulunu ihlal ettiği gibi sanığın duruşmada *“açıklamada bulunmasını”* da anlamsızlaştırır.

Ceza mahkemesinin sanık beyanlarını dikkate alıp almadığı gerekçeli kararlarında bunları ne kadar detaylı değerlendirdiğiyle anlaşılabilir⁵⁵⁰. Maalesef suçlamaların ağır olduğu çok sanıklı davaların gerekçeli kararlarında, sanık beyanlarının yeteri kadar değerlendirilmediği görülmektedir. Bu demektir ki hacimli dosyalarda sanık beyanlarına verilen önem azalmakta, meram anlatma hakkı ihlal edildiği gibi gerekçeli karar hakkına da aykırı davranılmaktadır.

Davaların birleştirildiği durumlarda meram anlatma hakkının kısıtlanması silahların eşitliği ilkesine de aykırılık teşkil etmektedir. Silahların eşit olduğundan bahsedilebilmesi için taraflar usul hükümleri aracılığıyla birbirleri karşısında zayıf bir konuma düşürülmemelidir⁵⁵¹. Oysa bir usul işlemi olan birleştirilme kararının verilmesiyle genişleyen dava dosyasında, sanık beyanlarının önemsizleştirilmesi diğer bir deyişle meram anlatma hakkının ihlali, bu sanığın iddia makamı karşısında zayıf bir konuma getirildiğinin göstergesidir. Oysa silahların eşitliği için sanık beyanlarının mahkemece dinlenmesi ve öne sürülen hususların detaylıca incelenmesi gerekir⁵⁵².

⁵⁵⁰ KARAKEHYA, 2015, s. 222.

⁵⁵¹ AYM, E. 2016/191, K. 2017/131, T. 26/07/2017.

⁵⁵² YILDIRIM, Akif / GAYRETLİ, Zehra (ed.), **Suç İsnadına İlişkin Yargılamalarda Silahların Eşitliği İlkesi (Kararlar Özeti)**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2022 s. 81, dn. 1.

SONUÇ

Uyuşmazlıkların bağlantılı olması muhakemelerin birleştirilmesini mümkün kılar. Bu nedenle birleştirmenin ilk koşulu olan bağlantı kavramının iyi anlaşılması gerekir. Bağlantı öğretide üç bağlamda kategorize edilir. Bunlardan tek yönlü-karışık bağlantı ayrımı ile sübjektif-objektif bağlantı ayrımında ihtilafı bir husus yokken dar bağlantı-geniş bağlantı ayrımında vardır.

Uyuşmazlıkların aynı türden olması halinde bağlantı tek yönlü, farklı türden olması halinde ise karışıktır. Uyuşmazlıklar arasındaki ortak nokta failse bağlantı sübjektiftir, olaysa objektiftir. Uyuşmazlıkları ilişkili kılan haller Kanun'da sayılmışsa bağlantı dardır, sayılmamışsa geniştir.

Mülga CMUK'tan farklı olarak CMK'nin 8. maddesinin 2. fıkrası uyarınca bir suçun işlenmesine müteakip gerçekleştirilen “suçluyu kayırma suç delillerini yok etme gizleme veya değiştirme” fiilleri ilk suçla bağlantılı kabul edilir. Öğretide CMK m. 8/2’ deki düzenlemenin geniş bağlantıya vücut verdiği yönünde bir görüş vardır. Ancak kanaatimizce ilgili düzenlemeye 8. maddede yer verilmesi sistematik yorumun da bir gereği olarak ilgili fıkradaki fiillerin dar bağlantılı kabul edilmesini gerektirir. Nitekim aksi istenseydi 11. maddenin varlığı, ilgili fiillerin geniş bağlantılı kabul edilmesinde yeterli olurdu. Ayrıca ikinci bir fıkranın düzenlenmesine gerek kalmazdı.

CMK m. 8/2 uyarınca dar bağlantılı kabul edilen “suçluyu kayırma suç delillerini yok etme gizleme veya değiştirme” fiilleri TCK m. 281 ve 283’te suç olarak düzenlenmiştir. Ancak ilgili fıkarda m. 281 ve 283’e doğrudan atıf yapılmamıştır. Bu durumda “suçluyu kayırma suç delillerini yok etme gizleme veya değiştirme” amacıyla işlenen suçların da ilk suçla dar bağlantılı olduğunun kabul edilmesi gerekir.

Bağlantı çeşitleri öğretide yukarıda izah edilen şekillerde adlandırılrsa da Yargıtay bunları sıklıkla farklı biçimlerde adlandırmaktadır. Bunlardan şahsi bağlantı sübjektif bağlantıya, fiili bağlantı objektif bağlantıya karşılık gelmektedir. Hukuki bağlantı ise kanuni düzenlemelerle uyuşmazlıkların ilişkili kılınmasıdır. Bu halde uyuşmazlıkların birlikte görülmesi verilecek ceza miktarı üzerinde veya suçun vasfında etkili olmaktadır.

Uyuşmazlıklar arasındaki bağlantı bileştirmeyi zorunlu kılmaz. Birleştirme ihtiyaridir. İhtiyari yetkide alınan karar hükmün getiriliş amacına hizmet etmelidir. Bu nedenle uyuşmazlıkların birlikte görülmesinin ikinci koşulu olarak birleştirmenin faydalı olması aranmalıdır. Bu doğrultuda usul ekonomisi sağlandıkça ve maddi gerçeğin tespiti ile isabetli bir hükmün verilmesi kolaylaştıkça birleştirmeye gidilmelidir. Ancak birleştirmenin istisnai karakteri nedeniyle faydaya ek olarak uyuşmazlıkların birlikte görülmesinin gerekli olması da aranmalıdır.

Üçüncü koşul birleştirmenin olanaklı olmasıdır. Bunun için birleştirme hukuken mümkün olmalıdır. Birleştirme yasağının olmadığı ve aynı makamın bağlantılı uyuşmazlıkları birlikte görebildiği hallerde olanak koşulu sağlanmaktadır.

Uyuşmazlıkların bağlantılı olduğu soruşturma evresinde tespit edilirse soruşturma evrakları birleştirilebilir. Bağlantılı suçların soruşturmasını aynı savcı yürütülüyorsa birleştirme kararı bu savcı tarafından verilir. Cumhuriyet savcısı birden fazlaysa anlaşmaları gerekir. Aynı başsavcılıkta görev yapan Cumhuriyet savcıları anlaşamazlarsa Cumhuriyet başsavcısı nihai kararı verir. Farklı başsavcılıkların yetkisine giren suçlar arasında bağlantı varsa öncelikle Cumhuriyet savcılarının birinin birleştirme talepli yetkisizlik kararı vermesi ve soruşturma evrakını bağlantılı soruşturmanın yürütüldüğü diğer savcılığa göndermesi gerekir. Buradaki Cumhuriyet savcısı birleştirmeyi uygun görüyorsa bağlantılı suçlar hakkında tek bir iddianame düzenlemeli aksi kanaatteyse CMK m. 161/7 uyarınca yetkisizlik kararı vermelidir.

Bağlantılı suçlardan biri hakkında dava açılmışken diğeri hakkında soruşturma yürütülüyor olması mümkündür. Bu durumda bağlantılı davandan haberdar olan Cumhuriyet savcısı iddianameyi birleştirme talepli olarak düzenlemelidir. Uygulamada ve öğretide birleştirme talepli iddianamenin esas mahkemesine hitaben değil, bağlantılı davanın görüldüğü ceza mahkemesine hitaben düzenleneceği ifade edilmektedir. Fakat olması gereken bağlantılı suç hakkındaki iddianamenin, birleştirme talebi kaydıyla esas mahkemesine hitaben düzenlenmesidir.

Hakkında dava açılan bağlantılı uyuşmazlıkların görüldüğü mahkemeler arasında görev farkı varsa birleştirme yukarı görevli mahkemede ve bu mahkemenin kararıyla yapılır (CMK m. 10). Aşağı görevli mahkemenin muvafakat vermesine gerek yoktur. Ancak bunun için aşağı görevli mahkemenin, yukarı görevli mahkemenin yargı çevresi içinde

kalması gerekir. Şayet mahkemeler eş görevli ancak farklı yetkiliyseler bu durumda birleştirme için uzlaşma gerekir. Ancak sadece mahkemelerin uzlaşması yeterli değildir. Cumhuriyet savcılarının da aynı kanaatte olması gerekir. Şayet uzlaşma olmazsa sanıkların veya savcıların talebiyle ortak yüksek görevli mahkeme birleştirmeye gerek olup olmadığına karar verir. Gerek varsa birleştirmenin yapılacağı mahkemeyi belirler (CMK m. 16).

Ceza mahkemelerinin görev ve yetki bakımından eş olmaları halinde izlenecek usul CMK'da gösterilmemiştir. Bu durumda CMK m. 16'nın iki ve üçüncü fıkraları kıyasen uygulanmalıdır. Başka bir deyişle muvafakat usulü benimsenmeli uyuşmazlık halinde ortak yüksek görevli mahkeme sorunu çözmelidir. Farklı yargı çevresinde yer alan değişik görevli mahkemeler bakımından da aynı yol izlenmelidir.

Yargıtay, ilk derece mahkemesi sıfatıyla gördüğü davalarda yerel mahkemelere kıyasen yüksek görevli mahkemedir. Bu nedenle bağlantılı gördüğü dava bakımından CMK m. 10 uyarınca re'sen birleştirme kararı verebilmelidir.

Anayasa Mahkemesi'nin Yüce Divan sıfatıyla gördüğü bir davanın genel mahkemelerde görülen bağlantılı bir dava ile birleştirilmesi mümkündür. Ancak Yüce Divan'ın istisnai karakteri nedeniyle davalar arasındaki bağlantı sıkı olduğu müddetçe birleştirme yoluna gidilmeli aksi halde uyuşmazlıkların ayrı görülmesi kuralına riayet edilmelidir.

Bağlantılı davaların bölge adliye mahkemesinde birleştirilebilmesi için her iki davanın da istinaf edilmiş olması gerekir. Şayet bağlantılı davalardan biri henüz ilk derece mahkemesinde ise bölge adliye mahkemesi, ilk derece mahkemesindeki dava ile birleştirilmek üzere bozma kararı vermelidir. Ancak bunun için bağlantı, her iki davanın birlikte görülmesini zorunlu kılmalıdır (CMK m. 280/1-f). Buradaki zorunluluktan sadece yasal birleştirme mecburiyeti algılanmamalıdır. Birleştirmenin faydalı ve gerekli olduğu diğer hallerde de bozma yoluna gidilmelidir.

Birlikte görülen uyuşmazlıklar hakkında verilen kararlardan bir kısmı, kanun yolu denetimine konu edilebilir. Ancak kanun yoluna götürülmeyen kısmın kesinleşmesi, Alman hukukundaki kısmi kesinleşmeye vücut vermez. Nitekim birleştirilen uyuşmazlıklar bağımsızlıklarını kaybetmezler. Haklarında verilen kararlar müstakildir.

Yayılma etkisi için birlikte görülen uyuşmazlıkların dar mı yoksa geniş bağlantılı mı olduğu konusunda CMK m. 380/3'te ve 306'da bir ayırım yapılmamıştır. Fakat 306. maddenin gerekçesinde, Yargıtay tarafından verilen bozma kararının yayılması için uyuşmazlıkların dar bağlantı olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Sanık lehine olan yayılma etkisinin uygulama alanının madde gerekçesiyle sınırlandırılması isabetli değildir. Hem istinaf hem de temyiz aşamasında, geniş bağlantılı uyuşmazlıklar bakımından hükmün yayılma etkisinin görülmesi gerekir.

Sübjektif bağlantı nedeniyle birlikte görülen uyuşmazlıklarda sanık, mahkûm olduğu suç hakkındaki yargılama giderlerini ödemelidir. Ancak beraat ettiği suç bakımından böyle bir sorumluluğu yoktur. Objektif dar bağlantı halindeyse mahkûm edilen sanıklar, yargılama giderlerinden ayrı ayrı sorumlu olmalıdır.

Uygulamada hükmedilen vekâlet ücreti bakımından içerdiği uyuşmazlık sayısına bakılmaksızın birleştirilen davaların sayısına bakılmaktadır. Bu doğrultuda iki farklı suç hakkında ayrı ayrı açılan davaların birleştirilmesi halinde her iki suçtan da beraat eden sanık lehine iki kez vekâlet ücretine hükmedilmelidir. Şüpheliye birden çok suçun isnat edildiği tek bir iddianamenin kabulüyle açılan davada ise her iki suçtan da beraat edilirse sanık lehine bir kez vekâlet ücretine hükmedilmelidir. Ayrıca uygulamada bu suçların birinden beraat edilmesi diğerindense mahkûm olunması halinde, dava tek bir iddianameyle açıldığı için sanık lehine vekâlet ücretine hükmedilmemektedir.

Sübjektif bağlantı nedeniyle birlikte görülen uyuşmazlıklar bakımından uygulanan tutuklama tedbirinin, hakkında tutuklama kararı verilen tüm suçlar bakımından etki doğurduğu kabul edilmeli ve bu doğrultuda azami tutukluluk süresinin aşıp aşılmadığı hesaplanmalıdır.

Sözlü iddianame uygulaması CMK'nın yürürlüğe girmesiyle ortadan kalkmıştır. Artık sübjektif bağlantılı bir uyuşmazlığın varlığı öğrenildiğinde başvurulacak tek yol uyuşmazlıkların birleştirilmesidir.

Sanığın yeni bir suçu ortaya çıkmışsa veya farklı birinin suçu işlediği tespit edilmişse ceza mahkemesinin ek iddianame talebinde bulunarak veya ek savunma hakkı vererek ilgili hususları yargılamasına dahil etmesi mümkün değildir. Her iki halde de usulüne uygun bir şekilde dava açılmalı ve ilerleyen süreçte uyuşmazlıklar birleştirilmelidir.

Birleştirme kurumu adil yargılanma hakkı ile sıkı bir ilişki içerisinde. Birleştirme sayesinde deliller bir bütün içerisinde toplanmakta, tartışılmakta ve değerlendirilmektedir. Bu durum soruşturma ve kovuşturmanın etkin bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Tekrar edilmeyen muhakeme işlemleri sayesinde yargılamalar mümkün olan en kısa sürede tamamlanmaktadır. Sanık kendisine isnat edilen suçlamalardan kapsamlı bir şekilde haberdar olmakta ve bu doğrultuda çok yönlü bir savunma yapabilmektedir. Aynı zamanda birleştirme çelişkili kararların verilmesi önlemekte ve mükerrer yargılamalara engel olmaktadır.

Birleştirme kararı verildiğinde isnat edilen suçların ağır niteliği ile şüpheli ve sanık sayısındaki artış kimi zaman muhakeme sürecini karmaşık bir hale getirmektedir. Bu durum maddi gerçeğin tespitini zorlaştırmakta, yargılamanın tamamlanmasını geciktirmektedir. Ayrıca sanığın kendini birden fazla kişiyle veya birden fazla suçlamadan ötürü aynı bağlamda savunmak zorunda bırakılması savunma hakkını kısıtlamakta, tarafsız bir şekilde yargılanacağına dair inancını sarsmaktadır. Yargılanacak uyuşmazlık sayısındaki artış duruşmalarda sanık beyanlarına verilen önemi azaltmakta ve sanıkları iddia makamı karşısında dezavantajlı kılmaktadır. Görüldüğü üzere birleştirmenin sakıncaları da faydaları gibi adil yargılanma hakkı ile sıkı bir ilişki içerisinde ancak bu hakkı ihlal eder niteliktedir.

Çağdaş bir hukuk düzeninde sanığın savunmasıyla muhakeme sürecini şekillendirebileceği unutulmamalıdır. Uyuşmazlıklar birleştirildiğinde dahi her bir sanık bakımından, ayrı görülen bir davadaki özenden feragat edilmemelidir. Sanığın kendisini özgürce ifade edebilmesi sağlanmalı, beyanlarına önem gösterilmeli, maddi gerçeğin tespitinde ileri sürülen tüm iddiaları detaylıca incelenmelidir. Birleştirmenin aksi yönde sonuç doğuracağına anlaşıldığı hallerdeyse gecikmeksizin ayırma kararı verilmelidir.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR

- ARSLAN, Çetin, **Yüce Divan Olarak Anayasa Mahkemesi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.
- ARTUÇ, Mustafa, **Hüküm Kurma Sanatı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- ASLAN, Ahmet, **Cumhuriyet Savcısı ve Soruşturma**, 7. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- ASLANTÜRK, Mustafa, **Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- AYDIN, Murat, **Kamu Davasının Açılması ve iddianame**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2003.
- BALCI, Fidan / ÖZTÜRK, Seyithan, **Yargıtay Kararları Işığında Ceza Yargılamasında İstinaf ve Temyiz**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.
- CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 21. Basım, Beta Yayınevi, İstanbul, 2022.
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar, **Gerekçeli Notlu ve İçtihatlı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu**, 1. Cilt, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara, 1966.
- CİHAN, Erol / YENİSEY, Feridun, “*Ne Bis In Idem’ İlkesi*”, **Çetin ÖZEK Armağanı**, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2004, s. 219-224.
- ÇAĞLAYAN, Yılmaz, **Açıklamalı – İçtihatlı Ceza Muhakemesi Kanunu**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÇELİK, Ali / ALBAYRAK, Z. Murteza, **Ceza Muhakemesi Hukuku “Öz Kitap”**, 13. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÇOLAK, Haluk / TAŞKIN, Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007.
- DEMİRAĞ, Fahrettin, **Örneklerle Ceza Muhakemesi Hukuku İşlemleri ve Adli Yazışmalar**, 3. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

DÖNMEZ, Burcu, **Çocuk Yargılaması – Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

EREM, Faruk, **Anayasa Mahkemesinin Yüce Divan Olarak İncelenmesi**, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1963.

EREM, Faruk, **Ceza Usulü Kanunu**, Genişletilmiş 5. Basım, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.

FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanıklık**, US-A Yayıncılık, Ankara, 1996.

FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesinde İspatın Ölçüsü Olarak Vicdani Kanaat**, 2. Basım, Isık Yayınları, İstanbul, 2015.

FORGAS, Joseph P. / LAHAM, Simon M., Halo Effect, **Cognitive Illussions**, (Ed. Rüdiger F. Pohl), 2. Basım, Psychology Press, London, 2016.

GÖKÇEN, Ahmet / BALCI, Murat / ALŞAHİN, M. Emin, vd., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

GÜNAY, Erhan, **Savunma Hakkının Kısıtlanması**, 3. Basım, Seçkin Hukuk, Ankara, 2016.

HOŞGÜL, Batuhan, **Etkin Soruşturma Yükümlülüğü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

KANTAR, Baha, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 1. Kitap, 3. Basım, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1950.

KARA, Eyüp / ASLAN, Ahmet, **Ceza Avukatı ve Savunma**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

KARAKEHYA, Hakan, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.

KARAKEHYA, Hakan, **Ceza Muhakemesinde Maddi Gerçeğin Tespiti**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.

KAYA, Asım, **Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

- KAYA, Asım, **Cumhuriyet Savcısının Etkin Soruşturma Yapma Görevi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- KAYMAZ, Seydi, **Ceza Muhakemesinde İstinaf**, 2. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- KOCA, Mahmut / ÜZÜLMEZ, İlhan, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu (BAU – CMK)**, 1. Cilt, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- KUNTER, Nurullah / YENİSEY, Feridun, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku 2005 Eki**, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2005.
- KUNTER, Nurullah, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Basım, Kazancı Matbaacılık, İstanbul, 1986.
- KURŞUN, Günel, **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- MALKOÇ, İsmail / YÜKSEKTEPE, Mert, **Açıklamalar ve Yorumlarla 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Cilt, 2. Basım, Malkoç Kitapevi, Ankara, 2008.
- NOYAN, Erdal, **Ceza Davası**, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007.
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÖZEN, Mustafa, **Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÖZGENÇ, İzzet, **Suç örgütleri**, 14. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ÖZTÜRK Bahri / ERDEM, Mustafa R., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 12. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2008.

- ÖZTÜRK, Bahri / ERDEM, M. Ruhan / TEZCAN, Durmuş vd., **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, (Ed. Bahri Öztürk), 16. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- PARLAR, Ali, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 2. Basım, Bilge Yayınevi, Ankara, 2017.
- RUHİ, Ahmet Cemal, **Savcılık Soruşturma Rehberi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- SCHROEDER, F. Christian / VERREL, Torsten, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Çev. Salih Oktar, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2019.
- SOYASLAN, Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2020.
- ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 13. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- ŞAHİN, Cumhur, “*Temel Hak ve Özgürlüklere Dair Düzenlemeleri Aleyhe Yorumlama Sorunu*”, **Dr. Dr. H.c. Silvia Tellenbach'a Armağan**, (Ed. Feridun vd.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.
- ŞAHİN, Cumhur, **Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- T.C. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı, **Tutanaklarla Ceza Muhakemesi Kanunu**, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005.
- TANER, Tahir, **Ceza Muhakemeleri Usulü**, 3. Basım, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1955.
- TANERİ, Gökhan, **Ceza Muhakemesi Kanunu El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- TOROSLU, Nevzat / FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 21. Basım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021.
- TOSUN, Öztekin, **Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri**, 1. Cilt, 4. Basım, Acar Matbaacılık, İstanbul, 1984.
- TÜRE, Hayrettin, **Pratik Hukukta Kovuşturma**, 3. Basım, Lykeion Yayıncılık, Ankara, 2018.

- ÜNSAL, Cengiz, **Ceza Muhakemesinde İstinaf**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 19. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.
- ÜNVER, Yener / HAKERİ, Hakan, **Sorularla Ceza Muhakemesi Hukuku**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2006.
- YAŞAR, Osman / OTACI, Cengiz, **Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Cilt, 10. Basım, Seçkin Hukuk, Ankara, 2022.
- YAŞAR, Osman, **Yeni İçtihatlarla Uygulamalı ve Yorumlu Ceza Muhakemesi Kanunu**, 1. Cilt, 9. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.
- YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 10. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.
- YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih / OKTAR, Ayla, **Alman Ceza Muhakemesi Kanunu Strafprozeßordnung (StPO – RiStBV)**, 3. Basım, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- YENİSEY, Feridun / OKTAR, Salih, “60 Yıl Önce Kaldırılan İstinafın Son Beş yılı”, **Ceza Muhakemesinde İstinafın Beş Yılı**, (Ed. Feridun YENİSEY), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.
- YILDIRIM, Akif / GAYRETLİ, Zehra (ed.), **Suç İsnadına İlişkin Yargılamalarda Silahların Eşitliği İlkesi (Kararlar Özeti)**, Anayasa Mahkemesi Yayınları, 2022.
- YURTCAN, Erdener, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi (CMK)**, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2019.
- YURTCAN, Erdener, **Ceza Muhakemesinde Kesin Hüküm**, 3. Basım, e-kitap, 2011.
- YURTCAN, Erdener, **Ceza Yargılaması Hukuku**, 16. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- YURTCAN, Erdener, **Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu ve Yorumu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005.

YÜKSEKTEPE, Mert A, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Anayasa Mahkemesi Yargıtay Ceza Genel Kurulu İlamlarıyla Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, 1. Cilt, Platon Hukuk Yayınevi, İstanbul, 2020.

II. MAKALELER

AKKAŞ, Ahmet Hulusi “*Ceza Mahkemelerinin Ek yetkisi CMK md. 218*”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 1-28.

ALBAYRAK, Mustafa “*Ceza Yargılamasında Ek İddianame Düzenlenmesi Sorunu*”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 2009, Cilt: 4, Sayı: 33, s. 95-104.

AVŞAR, Erdinç, “*Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Tartışılması ve Değerlendirilmesi*” **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl:2021, Cilt:2021 Sayı: 154, s. 41-95.

AYDIN, Murat, “*Ceza Muhakemesinde Yetki ve Görev Meselesinde Bazı Sorunlara İlişkin Değerlendirmeler*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl:2013, Cilt: 3, Sayı:1, s. 29-60.

BADEM, Semiyet, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Tanık*”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:2021, Sayı: 45, s. 289-326.

BAŞGİL, Ali Fuad, “*Yüce Divanda Vazife Meselesine Dair Hukuki Bir Mütalaa*”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl:1948, Cilt:14, Sayı: 1-2, s. 154-161.

BAŞKESEN, Adnan, “*İlhan Cihaner Davasında Birleştirme Kararları ve Yüksek Görevli Mahkeme Sorunu*”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2010, Sayı: 2, s. 225-232.

BAYTAZ, Abdullah Batuhan, “*Hükme Bağlı Tutukluluk*”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl: 2018, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 133-153.

BİRTEK, Fatih, “*Ceza Muhakemesinde Kısmi Kesinleşme*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 26, Sayı: 1, s. 571- 607.

BORDENS, Kenneth S. / HOROWITZ, Irwin A., “*Joinder of Criminal Offenses: A review of legal and psychological literature*”, **Law and Human Behavior**, Yıl: 1985, Cilt: 9, Sayı: 4, s. 339-353.

- CENTEL, Nur, “Adil Yargılanma İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2010, Cilt:16, Sayı: 1-2, s. 3-14.
- ÇINAR, Ali Rıza, “Hükmün Konusu ve Eylemi (Fiili) Değerlendirmede Mahkemenin Yetkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl:2009, Sayı: 84, s. 31-62.
- DAWSON, Robert O., “Joint trials of defendants in criminal cases: An analysis of efficiencies and prejudices”, **Michigan Law Review**, Cilt: 77, Sayı: 6, Yıl:1979, s. 1379-1455.
- DEMİREL, Muhammed, “Alman Hukukuyla Karşılaştırmalı Olarak Muhakemeye Katılan Süjelerin Tanık Olup Olamayacakları Sorunu”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı:1, Yıl: 2022, s. 1-35.
- DÖNMEZER, Sulhi, “Ceza Adaletinde Reform İlkeleri”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1971, Cilt: 34, Sayı: 1-4, s. 1-35.
- EREM, Faruk, “Diyalektik Açından Ceza Yargılaması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 1977, Cilt: 34, Sayı: 1, s. 1-7.
- FEYZİOĞLU, Metin, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 6/3-a Uyarınca İsnadın Bildirilmesi ve Türk Hukuku”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2004, Sayı: 55, s. 102-125.
- GÖKCAN, Hasan Tahsin, “Cumhuriyet Savcısının Delilleri Değerlendirme Yetkisi ve Yargıtay Uygulaması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 1, s. 195-206.
- GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde ‘Adil Yargılanma’”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Yıl: 1994, Cilt: 49, Sayı: 1, s. 199-234.
- GÖZLER, Kemal, “Hukukçu Olmayan Hâkimler Sorunu-1: Hukuk Fakültesi Mezunu Olmayan Anayasa Mahkemesi Üyeleri”, 2019, www.anayasa.gen.tr/aym-h-o-uyeler.htm
- GREENE, Edith / LOFTUS, Elizabeth F., “When Crimes are Joined at Trial”, **Law and Human Behavior**, Yıl: 1985, Cilt: 9, Sayı: 2, s. 193-207.
- GÜNGÖR, Devrim / OKUYUCU ERGÜN, Güneş, “Ceza Muhakemesinde Bekletici Sorun Kararını Dava Zamanaşımının Durmasına Etkisi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2009, Sayı: 83, s. 68-72.

- GÜNGÖR, Devrim, “Ceza Muhakemesinde Tanık Beyanının Delil Değeri Üzerinde Bazı Tespit ve Değerlendirmeler” **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2015, Cilt: 6, Sayı: 2, s. 307-318.
- KARAKEHYA, Hakan / İNCE TUNÇER, Asuman, “Ceza Muhakemesinde Basit Yargılama ve Adil Yargılanma Hakkı”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Yıl: 2021, Sayı:17, s. 303-354.
- KARAKEHYA, Hakan, “Adil Yargılanma Hakkının İnsan Hakları Arasındaki Yeri ve Ceza Muhakemesi Bağlamındaki Önemi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 5, s. 195-196.
- KARAKEHYA, Hakan, “Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar”, **Ombudsman Akademik Dergisi**, Yıl: 2014, Sayı: 1, s. 83-97.
- KARAKEHYA, Hakan, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Yıl:2015, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 199-225.
- KAYMAZ, Seydi, “Yargıtay Bozma Kararı Üzerine Yapılan Yargılama”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl:2019, Cilt:14, Sayı:40, s. 289-332.
- KOCA, Mahmut, “Fikrî İçtima”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2007, Cilt: 2, Sayı: 4, s. 197-221.
- KUNTER, Nurullah, “Büyük Millet Meclisinin Fertler Hakkında Dava Açabilmesi”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1948, Cilt: 15, Sayı: 1, s. 377-424.
- LEİPOLD, Andrew D. / ABBASİ, Hossein A., “The Impact of Joinder and Severance on Federal Criminal Cases: An Empirical Study”, **Vanderbilt Law Review**, Yıl: 2006, Cilt: 59, Sayı: 2, s. 349-399.
- ÖNTAN, Yaprak, “İstinaf Kanun Yolunda Bozmanın Sirayeti Sorunu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2017, Cilt: 29, Sayı: 128, s. 149-158.
- ÖZGENÇ, İzzet / ŞAHİN, Cumhur, “İddia ve Savunma Hakkı”, **Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2001, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 1-27.
- ÖZMEN, Erdi “Ek Savunma Hakkı”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 40, s. 451-514.

SOYER GÜLEÇ, Sesim, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Soruşturmanın Etkinliği İlkesi ve Takipsizlik Kararları Üzerindeki Etkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 15, Özel Sayı, s. 1393-1464.

ŞEN, Ersan / ARDA, Büşra, “Birleştirme Uyuşmazlığı”, <https://www.hukukihaber.net/birlestirme-uyusmazligi-makale,5038.html>, 2016

ŞEN, Ersan / ÖZDEMİR, Bilgehan “Yüce Divan Yargılaması”, **Ankara Barosu Dergisi**, Yıl: 2012, Sayı: 1, s. 177-192.

ŞEN, Ersan, “Dosyaların Birleştirilmesinde Cumhuriyet Savcısının Talep Şartı”, <https://sen.av.tr/tr/makale/Dosyalarin-Birlestirilmesinde-Cumhuriyet-Savcisinin-Talep-Sarti>, 2019.

ŞEN, Ersan, “Hükmün Bozulmasının Diğer Sanıklara Etkisi”, 2019, <https://www.hukukihaber.net/hukmun-bozulmasinin-diger-saniklara-etkisi-makale,6910.html>

TANER, Tahir, “Ceza Davalarının Uzaması Sebepleri, Alınması Gereken Tedbirler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl: 1946, Cilt: 12, Sayı: 4, s. 969-980.

TURHAN, Faruk, “Tanıklara Yemin Verilmesine İlişkin Ceza Muhakemesi Kanunu Hükümlerinin Eleştirisel Bir Değerlendirmesi”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 24, Sayı: 4, s. 359-409.

UYAR, Talih, “5358 Sayılı ve 31.05.2005 Tarihli ‘İcra ve İflas Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ un Getirdiği Yenilikler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Yıl: 2005, Cilt: 18, Sayı: 59, s. 314-326.

YAZICIOĞLU, R. Yılmaz, “5271 Sayılı CMK Uyarınca Soruşturma ve Soruşturma İşlemleri”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl: 2005, Sayı: 32, s. 2915-2921.

YÜCE, Turhan Tufan, “Türk Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 1976, Cilt: 67, Sayı: 67, s. 427-445.

ZAFER, Hamide, “Savunma Hakkı ve Sınırları”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 2013, Cilt: 19, Sayı: 2, s. 507-540.

III. YARARLANILAN WEB SİTELERİ

<https://home.heinonline.org/>

[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid2%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22documentcollectionid2%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22]})

<https://karararama.yargitay.gov.tr/>

<https://legalbank.net/arama>

<https://supreme.justia.com/>

<https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>

<https://www.anayasa.gov.tr/>

<https://www.cumhuriyet.com.tr/>

<https://www.hukukihaber.net/>

<https://www.jurix.com.tr/>

<https://www.lexpera.com.tr/>

<https://www.tbmm.gov.tr>

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 23/06/2023

Tez Başlığı: Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 115 sayfalık kısmına ilişkin, 17/06/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %20'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☐ Alıntılar hariç
- 4- ☒ Alıntılar dâhil
- 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza 23/06/2023

Adı Soyadı: Miraç Beyza Elmalı

Öğrenci No: N19234061

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC LAW DEPARTMENT**

Date 23.06.2023

Thesis Title: Joinder of Related Disputes in Criminal Procedure Law

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 17/06/2023 for the total of 115 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 20%.

Filtering options applied:

1. ☒ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☒ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Surname: Miraç Beyza Elmalı

Student No: N19234061

Department: Public Law

Program: Public Law Master With Thesis

Date and Signature

23.06.2023

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

EK 2. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA**

Tarih: 03.07/2023

Tez Başlığı: Ceza Muhakemesinde Bağlantılı Uyuşmazlıkların Birleştirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Mırac Beyza Elmalı

03.07 2023

Öğrenci No: N19234061

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku

Programı: Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

UYGUNDUR

Prof. Dr. Çetin ARSLAN

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Telefon: 0-312-2976860

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
PUBLIC LAW DEPARTMENT**

Date 03/07/2023

Thesis Title: Joinder of Related Disputes in Criminal Procedure Law

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Miraç Beyza ELMALI

03.07.2023

Student No: N19234061

Department: Public Law

Program: Public Law Master with Thesis

Status: ☒ MA ☐ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Çetin ARSLAN